Hator erkrord k'erakanut 'ean: Kerałut 'iwn masanc 'banin / [Pałtasar].

Contributors

Pałtasar, Dpir.

Publication/Creation

[Constantinople] : [Mahtesi Astuacaturi ordwoy Yōhannis], [1771]

Persistent URL

https://wellcomecollection.org/works/wfgzt6bz

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
https://wellcomecollection.org

39588/A

PAŁTASAR, Dpir

[Armenian grammar.
pt. 2.]
[Constantinople. 1771]

W.
Marseilles
7 ap: 1902

39. a 8389

ՃԱ.ՏՈՐ

Նշկրորդ

գՀերահրաշանութեան

Սիրառութէ

Մասանց

Բանին։

Որ է Շարակա

նոցն ընդ իրեարս

ընդ գերբնողայն։

Յաղագս Համաձայնութեան Մասանց Բանին:

Գլուխ Ա:

Ա՛ն աստ գիտելի է, զի որպ
մանկունքն նախ ուսա
նին զանունս տառիցն,
և ճանաչեալ տպաւորեն ՚ի միտս
զձեւակերպութիս նոցին, և ապա
սկսանին հեգել զնոսա ընդ միմեանս
և վանկացուցանել զերկուսին ձայնին,
Նոյնպէս և աստ յետ ուսանելոյ
զմասունս բանին մի մի ըստ իւրա
քանչիւր որպիսութեանց նոցին,

8389
WELLCOME LIBRARY

սկսանելի է այսուհետև շարա_
հիւսել զն՟ս ընդ խրեարս ըստ կա
նոնի քերթողացն ։

Արդ՝ շարամանութ՟ մասանց բա
նին որ է նոյն ինքն բանն, ու
նի երկուս գլխաւոր տեսութիւնս.
Համաձայնութ՟ և Հոլովառութ՟ ։

Օրինակ, Կոյսն ծնաւ զք՟ս ։

Ի բանի աստ, համաձայնութիւն
այն է, որ կոյսն և ծնաւն նմա_
նեցան խրերաց թւով և դիմաւ ։
զի ո՟պ կոյսն է եզական, նոյնպ՟ և
ծնաւն է եզական․ և ո՟պ կոյսն է
երրորդ դէմ, նոյնպ՟ և ծնաւն է
եր՟դ դէմ ։ Ա՟ այսպ՟ յա՟մ տեղիս՝
բայն և տէր բային որք անուանն՝
պարտին համաձայնիլ միմեանց
թւով և դիմաւ ։

Ա՟ հոլովառութ՟ այն է, որ ծը
նաւն էառ զհայցական հոլովն՝
զք՟ս ։ Քանզի սովորութ՟ է ներ_
գործական բային՝ առնուլ ըզ
հայցական հոլովն ։ (զոր յառաջ

 եր

երթեալ ուսանելոց եմք։)

Ա՜ աստ՝ ծնաւ՛ն է՛ ՚ի ներգործական նշանակութե. վ՟ն էառ զհայցականս՝ զքո։ Ա՜ յայսցանէ յայտ է, թէ նախ պարտ է համաձայնել զտէր բային ընդ բային, եւ ապա տալ զխնդիրն բային զոր հոլով եւ պահանջէ։ Ուրեմն նախ զհամաձայնութեն պարտիմք խօսել եւ ապա զհոլովառութեն։

Ա՜ համաձայնութիւնք մասանց բանին ՚ի շարադրութե՝ գտանին զ՟ այսոքիկ, Անուան ընդ անուան։ Դերանուան ընդ անուան։ Մասնական անուան ընդ անուան։ Յօդի ընդ անուն։ Բայի ընդ անուն։ եւ Պատասխանւոյ ընդ հարցման։

Յաղագս Համաձայնութեան
Անուան ընդ անուան։
Դրուագ 2

Համաձայնութի անուան ընդ անուան այն է, որ ածական

անուանն համաձայնի ընդ գոյականին իւրում թուով և հոլովին.

Այսինքն, եթէ գոյականն իցէ եզական, պարտի և ածականն լինիլ եզական. Նաև թէ գոյականն իցէ յոգնական, պարտի և ածականն լինիլ այնպէս: Օրգ., այր բարի, արք բարիք. Այս՝ համաձայնութիւն ըստ թուոյ.

Նաև թէ գոյականն իցէ ուղղական կամ սեռական կամ գործիական և այլն, պարտի և ածականն լինիլ այնպէս. որ լինի համաձայնութիւն ըստ հոլովման: օրգ., Կին բարի, կնոջ բարւոյ, կնաւ բարեաւ. Կանայք բարիք կանանց բարեաց, կանամբք բարեօք, և այլն: Իսկ թէ ասիցի՝ կին բարիք, կամ կանայք բարի, տարաձայնութիւն լինի ընդ թուոյ. զի մինն է եզական և միւսն յոգնական: Իսկ ընդ հոլովմանն համաձայնք են. զի երկոքեանն ևս են

ուղղականք ։ Ապա թէ ասիցի ,
կին բարւոյ , կամ կնոջ բարի ,
լինի տարաձայնութիւն ըստ հոլովման ։
զի մինն է ուղղական և միւսն սե
ռական ։ Իսկ ըստ թուոյն համա
ձայնք են ։ զի երկոքեանն եւս են
եզականք ։ Իսկ յորժամ ասիցի՝
կին բարեաց , կամ կանանց բարի ,
լինի տարաձայնութիւն ըստ թուոյ և
ըստ հոլովման ։ զի մինն է եզական
և մինն յոգնական ։ մինն է ուղ
ղական և մինն սեռական ։

Ապա այս օրինակք տարաձայնութեան
վասն այն եղան աստ , զի բացապէս
ծանիցես ոչ միայն զհամաձայնու
թիւն , այլև զտարաձայնութիւն ։

Ապա յորժամ գոյականն նախա
դասի ածականին , պարտի ածա
կանին համաձայնիլ ընդ գոյականին
թուով և հոլովիւք որպէս ցուցաւ ։
Իսկ եթէ ածականն նախադասի
գոյականին , ոչ է հարկ յամենայն ու
րեք համաձայնել զնոսա իրերաց ,

Օ ի այնպիսեացն՝ ոմանք համա
ձայնութիւն գեղեցկանան, ոմանք
տարաձայնութեամբ։ Եւ ոմանց
միեւնոյն յարմարութիւն է թէ հա
մաձայնին թէ տարաձայնին.
Որգոն, մեծ զօրութիւն. մեծի զօ
րութեան. մեծաւ զօրութեամբ ‖
այս՝ համաձայնութիւն ըստ թուոյ
եւ ըստ հոլովման. Բարի մարդոյ,
բարի մարդով ‖ այս՝ տարաձայնու
թեամբ ըստ հոլովմանն միայն.
Բարի կանանց, բարի կանամբք ‖
այս՝ տարաձայնութիւն ըստ թուոյ
եւ ըստ հոլովման. Բազում վըշ
տաց, կամ բազմաց վշտաց. բա
զում վշտօք, կամ բազմօք վշտօք ‖
այս՝ տարաձայնութիւն եւ համաձայն
ութիւն. Եւ սակաւք են որք կարի
ցեն նախադաս գոլով յարմա
րանալ համաձայնին, եւ գոյականին.
ըստ յոգնականին այլ սակաւք.
Իսկ ի յոմանց հոլովմանց յոգնա
կանին ոչ բնաւ. Որպ ոչ վայելէ

ասել, բարեպաշտք Թագաւորք.
և այլք այսպիսիք. որովք ոչ վարե-
ցան հինքն. բայց նորքն յարմար
համարին և ածեն ուրեք ՚ի գործ։

Եւ թէպէտ ըստ սեռականին ե-
րևի ուրեք սակաւ ինչ յարմա-
րութիւն ՚ի համաձայնիլն, որպէս ասել՝
բարեպաշտից Թագաւորաց, բայց
սակայն չհամաձայնիլն՝ եւս բա-
րւոք է. զի համաձայնիլն այսպիս-
եաց՝ պղտոր բերէ զիմացուածն։
Որօրինակ՝ յորժամ կամիցիմք
ցուցանել զժամանակս բարեպաշտ
Թագաւորաց և ասիցեմք համաձայնե-
լով, ծաղկեցաւ քրիստոնէութիւն
՚ի ժամանակս բարեպաշտից Թագա-
ւորաց, շփոթութիւն լինի բանին։
զի ածականս բարեպաշտ՝ ոչ շարա-
կցի Թագաւորաց, այլ շարակցի արանց
ժամանակին այնորիկ՝ յորոց վասն
Թագաւորքն Թագաւորեցին։ Իբրու ոչ Թէ
Թագաւորքն էին բարեպաշտք, այլ ժո-
ղովուրդքն ժամանակին այնորիկ։

Իսկ այսպ ասել երեւի, ծաղկեցն
քրիստոնէութիւն ՚ի ժամանակս Թա
գաւորաց՝ բարեպաշտ ժողովրդոց.
Այլ պարզագոյնք չհամաձայնիցն
այսպիսեաց քան զհամաձայնիցն.
զի համաձայնութիւնք սոցա՝ երբեմն
զպարզութիւն բանին կորուսանեն
որպէս ցուցաւ, եւ երբեմն զհամեղու
թիւն բանին. մանաւանդ յորժամ
ածականն դժուարահոլովելի իցէ.
Այլ որոյ պարզ կանոն նախադաս
ածականին է յաղագս կիրառու
թեանցն այն է. որ եզական եւ ուղղա
կան մնայցէ. որգոն, Բարի՛ գործ.
բարի՛ գործոյ. բարի՛ գործով ||
բարի՛ գործք. բարի՛ գործոց. բա
րի՛ գործովք, եւ այլն. Իսկ յայս
պիսի տեղիս՝ ածականն թէպէտ
դնի եզական եւ ուղղական, բայց
թէ յոգնական իցէ գոյականն
եւ սեռական կամ այլ ինչ հոլով,
այնպէս համարեցեալ լինի եւ ա
ծականն. Նախինքն՝ կերպիւ է

զական և զօրութեամբ յոգնական ։
կերպիւ ուղղական և զօրութեամբ
հոլովեալ ։

Իսկ թէ նախադաս ածականն ունիցի զմի 'ի տառիցս, ս, դ, ն, որք են եղատառ յօդքն, յայնժամ 'ի հարկէ պարտի համաձայնել ընդ գոյականին թուով և հոլովիւ ։

Որգոն, մեծին անուանի, սրբոյն Գրիգորի ։ զի ոչ լինի ասել՝ մեծն անուանի, սուրբն Գրիգորի ։ և այս ընդ եզականին լինի և յատուկ անուանց ։

Նաև, յորժամ բայն դնի 'ի մէջ ածականին և գոյականին, անդ ևս 'ի հարկէ պարտի համաձայնել նախադաս ածականն ընդ գոյականին ։ որգոն, Սիրողքն Աստուծոյ զանազանից ընդդիմացան փորձութեանց ։ ուստի մեծաց և բազմաց արժանացան վարձուց ։ զի ոչ լինի ասել, զանազան ընդդիմացան փորձութեանց ։ Իսկ թէ զբայն հանես 'ի միջոյն, կարէ՛ դնել այնպէս ։

Սիրողքն այ՟՝ զանազան փորձութեանց ընդդիմացան. վասն որոյ մեծ և բազում վարձուց արժանացան։

Թուական անուանքն՝ և ածականք ոմանք, որպէս՝ Դծ, տղ, և այլք, յաճախագոյնս գտանին համաձայնեցեալք նախադասուէ՟ ընդ գոյականին քան զայլ ածականս։ Որգոն, միոյ աւետարանի աշակերտքս՝ միով սիրով եմք կապակցեալք. ՚ի միջէ ուսուցչէ ուսանելով զայս։

Սո թուականք եզականակերպք՝ կարեն դնիլ ը՟ եզական գոյականի, և երբեմն ը՟ յոգնականի։ Որչէն, Է սրահ, տասն այր։ Հինգ զգայութիւնք, տասն կուսանք։

Իսկ որք ո՛չ ունին զկերպ եզականի՝ ընդ յոգնական գոյականի դընիլ յարմարին։ Ոպ՟ ասել, երեք անձինք, չորք տարերք. զերիս անձինս, զչորս տարերս, և այլ։

Ս՛ այսպիսիքս յորժամ զկնի
իւրեանց ունիցին այլ իմն ա_
ծական նախքան զգոյականն, ին
քեանք համաձայնին, և մնան ոչ·
Որգոն, միով չնչին պարսաքարի
յաղթեաց երկուց հզօր մար_
տակցացն։ Ողջոյն տուք և այլոց
բարեպաշտ եղբարց·

Ս՛ երբեմն մինչ երեք լինին ա_
ծականքն, առաջինն և երկրդն
դնին համաձայն, և յետինն տա_
րաձայն· Որգոն, և այլովք բազմօք
մխիթարական բանիւք խօսէր ը̃
նոսա· Կամ առաջինն և վերջինն
տառաձայն, և միջինն համաձայն·
և այլ բազմօք մխիթարական բա
նիւք· Ս՛ կամ երեքեանն ևս
դնին տառաձայն։ և այլ բազում
մխիթարական բանիւք· որև Հը
նոյն է սովորութիւն։

Ս՛ յորժամ ածականն և գոյա_
կանն եդեալք իցեն ՚ի նախ_
դրին հոլովման, նախդիրն՝ միայն

Նախադասեցելոյն գնի. թէ գոյականն իցէ Նախադասեցելոյն թէ ա-ծականն. Օրինակ, զայր անիրաւն ա-տէ ա͞ծ. Յառնէ անիրաւէ՛ ի բաց լեր. Յանձն չարամիտ՝ իմաստու-թիւն ոչ մտանէ ։ Զանիրաւն այր ատէ ա͞ծ. Յանիրաւէ առնէ ի բաց լեր. ՚Ի չարամիտ անձն իմաստ"։

Նա՛ և ՚ի տեղիս ոմանս՝ երկուցն ևս գնի. Օրինակ, ո՛ ո՛ր բան գըր-ուատեսցէ զքեզ կոյս երջանիկ. որ տարար ՚ի քեզ զանմատոյց ըզ-լոյսն՝ զա͞ծ զանխմնալին. Նա՛ և այս ը͞ հայցականներն պատկանի լինել. իսկ ըստ այլոցն յոյժ հազիւ։

Որ͞պ՝ ՚ի մանուկ ՚ի կուսէն պար-տեալ ամաչէր, և այլ.

Ածականն՝ սուրբ, ՚ի գրոցն ածս Նախնեաց գնի սովորապէս ը͞ գոյականներն իւրում ՚ի հայցական հոլովման՝ Նախադաս դրմամբ ա-ռանց զայի։ Օրինակ, ս͞բ զա͞ծա-ծինն և զա͞մ ս͞բս։ ս͞բ զառաքեալս

և

և զմարգարէս ։ Մի՛ զհոգին փա-
ռաւորեսցուք , և այլ ։

Շաղկապեալ գոյականքն՝ թէ
և եզականք իցեն , զածականն
յոգնական թուով պահանջեն .
զի քան զմին աւելի եզակինքն գա-
լով իմաստին՝ յոգնականանան .
վայ և ածականն նոցին յոգնա-
կան դնիլ յարմարի ։ Ո՛րգ՟ , Դա-
ւիթ և մովսէս գիտունքն մեր .
դաւթի և մովսէսի գիտնոցն մե-
րոց , և այլ ։ Իսկ եթէ երկու շաղ-
կապեալ ածականք նախադասին
գոյականին , կամ երկոքին ևս
պարտին դնիլ տարաձայն գոյա-
կանին , և կամ երկուքն ևս համա-
ձայնիլ ընդ նմա ։ Ո՛չէն , գիտուն
և բարի առն դիպեցայ ։ կամ գիտ-
նոյ և բարւոյ առն ‖ գիտուն և
բարի արանց . կամ գիտնոց և բա-
րեաց արանց ։ Նա՛ ոչ է պարտ
ամենևին զմինն համաձայնել և
զմինն ոչ ։ Բայց բարեգոյնէ զեր

կուսն եւ անհամաձայն գնել ը̅
ծնոցն սովորութ̅ ո̅պ 'ի վեր աս̅ց ։
Նե̂ յորժամ այսպիսի շաղկապեալ
ածականք նախադրիցին գոյա-
կանին 'ի նախդրի̂ հոլովման ,
նախդիրն նոցին՝ երկուց ածա-
կանացն եւ պատկանի գնիլ։
Օ՛րինակ , զգիտուն եւ զհեզ այր՝
գո՛րծ է գտանել՝ 'ի գիտուն եւ'ի
հեզ առնէ մի՛ լինիր իբաց։
Իսկ եթէ գոյականն նախադասի
ածականին , նախդիրն միայն գոյա
կանին եւ յետին ածականին գնի։
Օ՛րինակ , զայր գիտուն եւ ըզ հեզ
գո՛րծ է գտանել։ յառնէ գիտ-
նոյ եւ'ի հեզէ մի՛ լինիր իբաց։
Բայց մինչ այսպէս վերջադրիցին
ածականքն , թէ նախդիրն յետին
ածականին եւ ոչ գնիցի՝ ոչ է յոյժ
անդէպ։ Օ՛րինակ , զայր գիտուն եւ
հեզ. յառնէ գիտնոյ եւ հեզէ։
Բայց զյարմարութ̅ այսպիսեաց՝
ըստ տեղւոյն եւ ը̅ բառին պարտէ

 նկա

Նկատել. զի ուրեք յարմարի նախ-
դիր և յետին ածականին, և ու-
րեք ոչ։ Ո՛րգոն, զայր արիւնահեղ
և զնենգաւոր պիղծ առն՚՚ ։ ՚Ի մարդոյ
չարէ և՚ի լեզուաւանոյ խաբաց լեր։
Իսկ ոմանց նոյնպէս յարմարի դր-
նիլն և ոչ դնիլն։ Ո՛րչէն, զայր ար-
դար և զհեզ, կամ հեզ ։ ՚Ի մարդոյ
չարէ և յանիրաւէ, կամ անիրաւէ.

Ըստ այսց և զայլսն իմա։

Եւ՛ շաղկապեալ անուանք ոչ
պարտին գոլ խառն ՚ի գոյակա-
նէ և յածականէ. որպէս թէ ասել,
քար և փոքր, ձի և մեծ. Այլ
քար և փայտ, ձի և մարդ. մեծ և
փոքր, և այլ։ Եւ՛ ոմանք ուրեք
թարց շաղկապի շարադրին։
՚Ի պտղոյ ցորենոյ գինւոյ ձիթոյ
իւրեանց լց՚՚։ ՚Ի մարդոյ մեղաւորէ
նենգաւորէ փր՚՚։

Իսկ երբեմն ՚ի մէջ երկուց ա-
ծականաց գոյականն մտեալ.
ընդ զտեղի շաղկապի. Որպէս
ա։

ո՛վ համեստ մայրդ մաքուր ։ որ է
ո՛վ համեստ և մաքուր մայր ։

Եւ մինչ լինի ածականն՝ այլում ածականի ածական, զայն կանոն համաձայնութե պարտի պահել, զոր ունի ածկնն առ գոյկնն իւր։

Ոպ̃ յորժամ ասի՝ մեծ գիտուն, այնպէս է որպէս թէ ածականն նախադասեցաւ գոյականին ։

Եւ մինչ ասի գիտուն մեծ, ոպ̃ թէ գոյականն նախադասեցաւ ։

Բայց այսպիսեաց ոմանք մինչ փոխադրին յառաջ և յետ, փոխադրի և իմացուածն ։ որպն, Խորամանկ խոհեմ, խոհեմ խորամանկ ։ Նա՛ յառաջնումն՝ խորամանկն եղև ածկն խոհեմին ․ և յերկրորդումն՝ խոհեմն եղև ածական խորամանկին ։ Իսկ մեծ գիտուն՝ թէ և փոխադրեցին տեղեաւ, իմացումն ոչ փոխադրի ․ զի թէ մեծ գիտուն և թէ գիտուն մեծ, մեծն է ածկն գիտնոյն

և գիտունն ոչ գոյական մեծին·

Եւ յորժամ ասի մեծ գիտունն
պղատոն, մեծն ո՛չ է ածական
պղատոնին, այլ գիտնոյն·

Թէպէտ երկոքեանն ևս են ի վ̅ր̅
պղատոնին, բայց ը̅ս̅ կարգի իմաց
ման՝ մեծն է ածական գիտնոյն,
և գիտունն է ած̃կն պղատոնին:

Եւ յորժամ ածականն շաղկա-
պեալ գոյականաց յոգնակա-
նանայ ո̃չ ասցք, միւս ածականն
որ է ածական ածականին, մնայ
եզական· որպէս, Դաւիթ և Մով
սէս մեծ գիտունքն մեր, այս՝ ը̅ս̅
ուղղականին· Իսկ ըստ սեռակա
նին՝ կարէ համաձայնիլ, կամ ոչ·
որպէս, Դաւթի և Մովսէսի մեծ
գիտնոցն մերոց· կ̃մ մեծաց գիտ
նոցն· Իսկ եթէ ածականն բռ-
նահոլով լինէ, ո՛չ է պարտ համա-
ձայնել: Օ՛րգ·, ընտիր գիտնոցն·
և ո՛չ ընտրից գիտնոցն:

Եւ տես, զի յորժամ ածականն

լինի ածական ածականի, առանց շաղկապի դնելն առ միմեանս ըստ օրինակի դրման ածականին ընդ գոյականին իւրում ոպ̃ ցուցաւ։ Իսկ յորժամ երկու ածականք շաղկապաւ դնիցին, յայնժամ ոչ է մինն միւսոյն ածական. այլ երկոքեանն ևս են ածականք նոյն գոյականի, կամ թէ այլում ածականի։ Օ՛րնկ, ընտիր և պայծառ ծաղիկ. հին և խորին իմաստութիւն։

Սո՛ ՚ի տեղիս ոմանս՝ ածական անուանն ՚ի վերջադասիլն ևս՝ մինչ ունիցի զկնի իւր ըղ բայն էական, դնի եզական թուով ը̅ յոգնական գոյականի. Օ՛րգոն, մեղք իմ բազում են յոյժ, ծանր են քան զաւազ ծովու։ Իսկ ուրեք համաձայնին. լերինք բարձունք են եղջերուաց.

Սո՛ ՚ի բազում տեղիս իբր սովորապէս ածականն առանց գոյականի դնի. Օ՛րգոն, անմիտն

ատէ՛ զխրատ. արդարն ՚ի հաւա_
տոյ կեցցէ. և յոյժ բազումք.
Նա՛ յայսպիսի տեղիս՝ գոյականն
զօրութ՟ իմացեալ լինի. այսինքն
մտօք. իբրու այսպ՟, անմիտ մարդն
ատէ զխրատ. Նա՛ յորժամ ա_
ծականն առանց գոյականի դնի,
պա՛րտ է նմա նշանակել զօրութ՟
զգոյականն իւր կամ յատկապէս
կամ անյատկապէս. Յատկապէս,
կոյսն ծնաւ զք՟. այսինքն մա_
րիամ կոյսն. Անյատկապէս՝ արդարն
՚ի հաւատոյ կեցցէ. այսինքն ար_
դար մարդն ո՛ և իցէ. Իսկ յոր_
ժամ եդեալ ածականն ո՛չ ունիցի
գոյական, ո՛չ գրմամբ և ո՛չ իմաց
մամբ, յայնժամ ածականն այն
է՛ մակբայ. Որգոն, զայդ արդա՛ր
ասացեր. այսինքն ստուգապ՟:
Նա՛ երբեմն յորժամ ածականն
դնի զկնի գոյականին, և յետ
նորին դնի բայն, ո՛չ իմանի թէ ա_
ծականն այն՝ անունն է արդեօք

թէ մակբայ։ Որպէս ասել, պետ
րոսն անորդի մնաց 'ի տան խուրում։
Յորում անուանս անորդի, կարէ կը
ցիլ ընդ պետրոսին և լինիլ ածա
կան նորին, կամ կցիլ ընդ բային
և լինիլ մակբայ։ Եւ այսպիսիքս
պարտին այսպիսի դրմամբ և որ
տաբերմամբ որոշիլ։ Պետրոսն
անորդի՝ մնա՛ց 'ի տան խուրում։
այս՝ անուան։ որ է ասել, անորդի՛ պետ
րոսն։ Իսկ մակբայ այսպէս,
Պետրոսն՝ անորդի՛ մնաց 'ի տան
խուրում։ որ է ասել, անորդի՛ մը
նաց պետրոսն։ Ե՛ւ օրինակ։
Ոանոյց ըէրձուրդն բարի ծա
նօթից խուրոց։ Եւ հա՛ ասատ ևս բա
րին՝ կարէ լինիլ ածակն խորհըր
դոյն, կամ արանցն։ զոր պա՛րտ է
նմանապէս բթիւ և շեշտիւ որոշել։
Սուեամն բարին և չարն և այլք,
թէպէտ դնին առանց գոյակա
նի և ոչ նշանակեն զգոյական ինչ՝
ոչ քատկապէս և ոչ անյատկապէս,

բայց

բայց և ոչ են մակբայք . այլ են
գոյական անուանք եդեալք 'ի
տեղի բացականաց իւրեանց՝ բա
րուն չարուն . Ոպ ասել , բա_
րին և չարն ներհակ են միմեանց .
այսինքն բարութին և չարութին .
Այսպիսիք են՝ քաղցրն և դառն ,
պարզն և պղտորն , և այլք .
Երկու գոյական հասարակ ան_
ուանք զնոյն իր նշանակօղք ,
թէ անմիջապէս շարադրին ընդ
իրեարս և թէ միջոցաւ , համա_
ձայնիլ պարտին միմեանց թուով
և հոլովիւ . Անմիջապէս , որգոն ,
քակեցին զմեհեանն զտեղին բագ
նեաց . Իսկ միջոցաւ , քակեցին
զմեհեանն զայն մեծ զտեղին բագ-
նեաց . Ըստ այսմ է , 'ի քաղաք այ
մերոյ 'ի լեառն սբ նր . Որոց եր
կուցն ես պարտի դնել հոլովա_
կան նախդիրն ոպ ցուցաւ .
Այսպէս լինին և երկու ածա_
կանք զնոյն իր նշանակօղք .

Իսկ երկու գոյականք, կամ եր
կու ածականք՝ այլ և այլ են որ
շանակօղք՝ համաձայնին իրերաց
շաղկապաւ. Որգոն, քար և փայտ.
քարի և փայտի. քարին և փայտին
և այլն։ Մեծ և փոքր. մեծի և
փոքու, և այլ։

Յս քս, ըն ամ հոլովմանց կարեն
դնիլ համաձայն։ Իսկ՝ սիմոն պետ
րոս, յուդամ կիւրեղ, զայն կանոն
համաձայնութեն ունին, զոր ունի
նախադաս ածկնն ըն գոյականին
իւրում։ Զի նախկինն կցեալ
անուանց՝ իբր ածական՝ յատկա_
ցուցիչ լինի միւսոյն. Որպէս սի
մոնն է յատկացուցիչ պետրոսին,
և յուդայն՝ կիւրղին. Ըստ այսց
են և յատուկ անուանք արականք
և իգականք՝ եդեալք առ հորկն
իւրեանց։ Որպէս՝ սիմոն դպիր.
կոյսն նունէ, և նմանք.

Իսկ չէզոքական յատուկն ըն իւր
հորկին այսպէս համաձայնի.

Գեհոն փիսոն, փիսոն գեհոն ‖ գեհոյն փիսոնի, փիսոնի գեհոյն կամ փիսոն գեհոյն ‖ գեհովն փիսոնիւ կամ փիսոնիւ, փիսոն գեհովն ‖ 'ի գեհոյն փիսոնի, 'ի փիսոն գեհոյն ‖ 'ի գեհոն փիսոն, 'ի փիսոն գեհոն ‖ 'ի գեհոջն փիսոնի, 'ի փիսոն գեհոջն ‖ այսպէս և այլք:

Յաղագս Համաձայնութեան Դերանուանց ընդ անուանս: Գլուխ 3

Ստացական Դերանուանքս՝ իմ, քո, իւր, մեր, ձեր, որ վերջադասին անուան, համաձայնին ընդ նմա թւով և հոլովիւ 'ի յեզականութեան: Իսկ 'ի յոգնականութեան հոլովիւ համաձայնին. իսկ թւով կէս հոլովին համաձայնի և կէսն ոչ: Եզակի, որդի իմ. որդւոյ իմոյ. որդւոյ իմում. որդւով իմով. զորդի իմ. յորդւոյ իմմէ. ցորդի իմ. յորդւոջ իմում. ո՛վ որդի իմ: Որդիք իմ. որդւոց իմոց. որդւովք

իմովք · զորդիս իմ · յորդւոց իմոց ·
ցորդիս իմ · 'ի յորդիս իմ · ո՜վ որ-
դիք իմ · Ահա՛ ուր ասացի՝ կէսն
յոգնականին համաձայն եղաւ
ըստ թուոյն, և կէսն ոչ · զի ո՛չ է
բարբառք՝ որդիք իմք, զորդիս իմս,
և այլն: Որք թէպէտ գտանին ու-
րեք, և նոքին յաճախ առնուն 'ի
կիր, այլ ո՛չ և հինքն:

Իսկ յոգնականքս՝ իմք, քոյք,
մերք, ձերք, և սէրիւքն, յայնժամ
'ի գործ ածիլ յարմարին, յորժամ
առանց անուան ընդ ինքեանց մի-
այնակ դնիցին, և անուանն զօրու-
թեամբ իմացեալ լիցի: Որգոն,
յիւրսն եկն, և իւրքն զնա ոչ ըն-
կալան: Իսկ ուր նախադասին
անուան, կարեն դնիլ համաձայն
հոլովին կամ տարաձայն: Որգոն,
վասն իմոյ անձին, կամ վասն իմ անձին ||
իւրով զօրութեամբն, կամ իւր
զօրութեն, և այլ: Բայց՝ [illegible], 'ի
վերջադասիլն և՛ս կայ եղեալ 'ի

բաղում ուրեք իբր սովորապէս անհամաձայն հոլովին ընդ գործիական անուան․ բանիւ քո․ կամօք քո, և այլ։ Իսկ ըստ թուոյն համաձայնութեն, նոյնպէս լինին ունկնքս 'ի նախադասին՝ որպ և 'ի վերջադասին։ Բայց ոչ այնքան սովոր են սորին նխ՟դսիլ անուան, որքան սովոր են վերջադասիլ։

Ո՞ գիտելի է, զի ունականքս այսոքիկ՝ իբր ունեցեալ իրացն՝ են իբր ածական անուանք։ վ՟ս որպիսութ՟ համաձայնութ՟ սոցին ոչ է հեռի 'ի համաձայնութենէ ածականին ընդ գոյականին։

Ուստի որպ վ՟ս նոցին յերեսն 316 ասացաւ թէ՝ որքն և իցէ նախադաս, հոլովական նախդիրն՝ նմին առադրի, այսպէս և աստ։ Որդն՝ զարարմունս իմ, զիմ արարմունս ‖ 'ի սրտի իմում, յիմում սրտի։ Գտանի ուրեք և երկուցն եդեալ և զիմ զաչս եբաց ‖ 'ի մերմէ 'ի հո

ղեղէն բնութենս ։ և այս լինի ՚ի
նախադասիլն դերանուան որոշ
ցուցած ։ Եւ մանաւանդ լինի
սոյնպէս երկոցունցն եւս եդեալ
կործամ ի մէջ երկուցն այլ ինչ
բառ կամ բառք մտանեն ։ Որգոն
և զքո միւսանգամ զգալուստդ ։
՚ի քո յանձն առնու բնակիլ յո-
րովայնի ։ Եւ մինչ վերջադասին
անուան ՚ի նախադրիւ հոլովման, հո
լովական նախդիրն իւրեանց զօ
րութիւն իմացեալ լինի ։ Որգոն,
զորդի իմ ։ զորդւոյ իմմէ ։ յոր-
դւոյ իմմէ ։ ցորդի իմ ։ յորդւոջ
իմում ։ Իբրու այսպէս տալով
իմացս, զիմ ։ զիմմէ ։ յիմմէ ։ ցիմ ։
յիմում ։ Բայց վն ծանրաձայն
գոլոյ ասել՝ զորդի զիմ, դնի զոր
դի իմ ։ (Թէպէտ գտանի ուրեք
և այնպէս ։ զխաղաղութիւն զիմ
տամ ձեզ ։) Իսկ ուր նախադա
սին անուան, անդ հոլովական
նախդիրն դերանուան՝ ներգոր-

 ծու

ծուլութ̅ դնէլ՝ և անօրէնանն զօրութ̅
իմացեալ լինի։ Ո՛ւգոն, զիմ արար
մոլունս․ յիմում սրտի։ Ս՛ 'ի սա
կաւ ուրեք երկուցնես դնի ոպ̅
ցուցան, զիմ զանչս և այլ․

Ս՛ յորժամ թարց անօրէնան դը
նին, առանց յօդի ոչ յարմա
րին․ որպէս եդեալքն իվերոյ
նուրքն, յիւրսն, և նմանք․

Զ՛ի 'ի տեղիս այսպիսիս՝ յօդքն
եղատառք՝ զզօրութ̅ իմացեալ
անուննն տան նշմարել։ Ո̅պ և այս՝
յորժամ զիւրն զո̅մ հանիցէ․
այսինքն զիւր ոչխարսն։

Ս՛ է ուրեք՝ զի անուննն ե
դեալ է՝ և դերանուննն զօրութ̅
նշմարեցեալ։ Որչէն, և ոչ զանձն
համարեցայ արժանի առ քեզ գա
լոյ։ որ է ասել՝ զանձն իմ ∥ զսէրն
ոպ̅ ոչ ունիք յանձինս․ որ է յան
ձինս ձեր։ Ս՛ ամանց այսպիս
եաց յոյժ պիտոյանայ քութ՝
առ 'ի պարզել զիմացօղածն։

հինկէն, գնացէք ցուցէք զան-
ձինս՝ քահանայից ։ որ է՛ ասել ,
զանձինս ձեր ։ Յորում եթէ ոչ
գնիցի բութն՝ քահանայից ան-
ձինքն իմացեալ լինին ։

Ծանիր և զայս , զի ասացեալ
դերանուանցս սեռականն՝ կայ
եղեալ ուրեք ՚ի տեղի վերջաւո-
րով տրականի , և տրականն ՚ի տեղի
սեռականի ։ Իբրու ՚ի տեղի ասե-
լոյ՝ ետու որդւոյ իմում , իմոյ ։ և
՚ի տեղի ասելոյ՝ վ՟ որդւոյ իմոյ ,
իմում ։ ՚Ի սոյն ոճի են և այսք ,
անուն նմա յօհաննէս ։ որում ա-
նուն էր յոբ ։ զի՞նչ անուն է քեզ ‖

՚Ի տեղի ասելոյ , նր՟ , որոյ , քո ։
Ս՟ իւրն՝ եղեալ կայ ուրեք՝
իւրում , ՚ի տեղի ասելոյ՝ իւր ։
Տր՟ ՚ի տաճար սբ՟ իւրում ։ Ներ-
քինին նստէր ՚ի կառս իւրում ։
Գիտելի է և այս , զի դերանուանս
քո , երկուս սեռականս և երկուս
գործիականս ունի ։ քոյ , քոյոյ ‖

 քով

քով, կամ քոյով ‖ այսպէս և յոգնա
կանն, որպէս ցուցաւ 'ի հոլովմանն։
Նաև մինչ վերջադասի անուան,
քո և քով պատկանի։ Իսկ 'ի նա
խադասիլն՝ քոյոյ, քոյով։ Որգոն՝
գնա՛ 'ի տուն եղբօր քո՝ սիրե_
լեաւ քով ‖ գնա՛ 'ի տուն քոյոյ սի
րելւոյն՝ հանդերձ քոյովք այլովք
սիրելեօք։ Բայց ոչ է այս այնպէս
կանոն թէ միշտ այսպէս պարտ է
լինել, այլ իբրու թէ՝ յարմարա_
գոյնն այս է։ զի գտանին և այն_
պիսիք որք ոչ են այսպէս։ Որպէս ա_
սել, վասն քո բանիդ, կամ բանիդ
քոյոյ․ բանիւ քով, կամ բանիւ
քոյով։ Նոյնքան վասն ունական
դերանուանց։ Իսկ

Յարաբերական դերանուանս որ,
պարտի համաձայնել ընդ իւրում
նախընթացին թուով․ իսկ հոլո
վին՝ առ ուրեք ըստ հանդիպման։
ուգոն, Ո՞չ է բուն բարութիւն․
որ է՝ անստեղծ բարի․ ուրոյ բարու

թիւնն անսպառ է. որով կայանայ
ամ բարի. զորոյ ոչինչ է բաց յին-
քենէ. զոր բարեբանեն երկինք և
երկիր. զորդ պատմեն հանուր բը-
նութիւնք. զորդ իշխանեն համայն բա-
րութիւնք. առոր ձկտին ամ իղձք.
զորում ճշմարիտ երանութիւն կայա-
նայ. այս՝ եզական: Իսկ յոգնակին,
երանեցեալ են սբքն այ, որք բնա-
կեալ են յերկինս. որոց տեսութիւն
լի է հրճուանօք, և այլն.
Սա ըստ նախնեացն սովորութե՝
գտանի 'ի բազում ուրեք և թը-
ւով տարաձայն է իւրում նախ-
ընթացին. այսինքն եզական թը-
ւով ընդ յոգնականի եդեալ:
Որպ ըստ հին օրինակին գուծ 9,
արքն որ ընդ նմայն երթային.
'ի տեղի ասելոյ՝ որք ի զամ ազգս
զոր արարեր: ուէ՛ զորս:
Սա յարաբերելի անուանն յարա-
բերականին՝ երբեմն պատա-
հաբար վերջադրի նմին: Որգոն,

որ առաքեացն զիս Հայր՝ ընդ իս է։
որ է ասել՝ Հայր որ առաքեացն
զիս ։ զոր ոչն կամիմ զչարն՝ զայն
գործեմ։ որ է զչարն զոր ոչն կա-
միմ։ Իսկ երբեմն նախընթացն
ոչ դնի ներգործութիւն , այլ զօ-
րութեամբ իմացեալ լինի․ կամ
յատկապէս , կամ անյատկապէս։
Յատկապէս , որ ստեղծ զմեզ , կա-
մի՝ զի կեցցուք ։ այսինքն ած ․
Իսկ անյատկապէս , որ հաւատայ յիս ,
կեցցէ ։ այսինքն ով ոք և իցէ։
Սոյն յարաբերականս՝ յոյժ օգ-
տակար ձեռնտու է շարադրողին․
զի յորժամ զանուն իմն կամիցիմք
կրկնել և վերակրկնել , դնեմք ու
և նովաւ խնայեմք զկրկնումն ․
զի զնոյն անուն կրկնել և վերա-
կրկնել ոչ բարւոք գայ լսելոյ ։
Միշտ դնի յարաբերականն ՚ի տեղի
նորին իբր յիշելով զնոյն անուն
որ հոլովին և պահանջին։ որպէս ցու-
ցաւ իմերոյ իմոց անուանս՝ Ի․Յ․
Է ։

Շաղկապեալ եզական անուանքն զյարաբերական դերանունն՝ յոգնական թուով պահանջեն։

Որգոն, Դաւիթ և Մովսէս փիլիսոփայքն հայոց՝ որք վարժեցան 'ի յաթէնս, իմաստութեան արմատք եղեն մեզ։

Իսկ՝ էական և ցուցական դերանուանքս՝ նա, սա, դա, միշտ սեռական հոլովիւ կցին ընդ անուան. զի անուանն ինչ հոլով և իցէ, սոքա 'ի սեռական գոլով ոչ անկանին. Որգոն, որդի նորա. որդւոյ նորա. որդւով նորա. զորդիս նորա. յորդւոց նորա. 'ի յորդիս նորա, և այլ. որք են հոլովառութիւնք և ոչ համաձայնութիւնք. Ուր այնք գնին համաձայնք, որք զնոյն իր նշանակեն։

Իսկ որք զայլ և այլ իրս ցուցանեն, հոլովառութեամբ շարակցին։

Որպէս ահա՛ գործիականն՝ նովին, և ներգոյականն՝ 'ի նմին, որք ըստ եզականին միայն ձևանան,

յորժամ ընդ անուան կցին , վն̃
զնո՛յն իր ցուցանելոյ՝ համաձայնին
ընդ նոսա թուով և հոլովին ։
Նովին մարմնովն ել յերկինս ·
՚ի նմին տան ագանիցիք ։
Ն՛ սոքին եւ յայսպիսի տե_
ղւոջ իբր յոդ ՚ի գործ ածին ·
զի նոյն է ասել , նովին մարմնովն
կամ նոյն մարմնովն ։ ՚ի նմին տան
կամ ՚ի նոյն տան ։ Նյսպ̃ և միւս
դէմքն , սովին դովին , ՚ի սմին ՚ի
դմին · Իսկ մինչ ընդ բայի կցին՝
զուտ դերանուանք են և յարա_
բերողք ։ Որգոն , ո՛ւ զվահանն հա
ւատոյ և նովին մարտիր ։ յոր կո
չումն կոչեցար՝ ՚ի նմին կացցիր ։
Իսկ թէ ասիցի , այնու մարտիր ,
՚ի յայնմիկ կացցիր կամ ՚ի նոյնում
կացցիր , յօդքս՝ այնու , և այլն՝ են
նին դերանուանք · զորոց և
յայլում լուիցես ։
Նաև պակասականքս՝ մեծանց ,
իւիւրոյ , ըստ ցուցականաց՝ սե_

ռականաւ կցին ընդ անուան ։

Որպ՟ ասել՝ գործակցութե՟ երե-
րաց՝ շինեցին զտունս միմեանց ։
որք են ևս հոլովառութիւնք ։

Կարէ՝ լինիլ և իւրեանն , ընկերն
իւրեան . զընկերն իւրեան . ընկե-
րաւն իւրեան . թէպէտ հազիւ ։

Որպ՟ ՚ի շարականոցին , իւրեան գոր-
ծակցօք . Իսկ՝ նա , դա , նոյն , ընդ-
բային յաւէտ ունելով դրուն՝
անդ տեղացին ։

Համաձայնութիւն Մասնական ած-
ականաց ընդ անուան ։

Գլուխ 4

Մասնականք՝ ումն , ոք , իմն ,
համաձայնին ընդ անուան
թուով և հոլովիւ . որգոն ,
Ոմն կին . ուրումն կնոջ . կնաւ
միով | կանայք ոմանք . կանանց
ոմանց . կանամբք ոմամբք , եւայլն ։
Եթէ ոք մարդ . եթէ մարդոյ
ուրուք | եթէ մարդիկ ոմանք .

Եթէ

եթէ մարդոց ումանց, և այլն։

Փայտ իմն · փայտի իրիք · փայտիւ իւիք ։ փայտք ումանք · փայտից ումանց, և այլն։

Եւ գիտելի է, զի մասնականքս՝ կարեն թէպէտ նախադասիլ և վերջադասիլ անուան, սակայն՝ ուրեք նախադասիլն է համեղ՝ ուրեք վերջադասիլն · և ուրեք երկուքն ևս։ Եւ յեզականն գործիականումն, յարմարագոյն է՝ միով, քան ումեք։ Որպէս ասել, գնաց տիկինն միով նաժշտիւ, և ոչ՝ ումեմբ նաժշտիւ։ զի ումեմբն ոչ ունի պարզապէս զնշանակութիւն միոյ մասնականի որպէս միով։

Իսկ ՚ի յոգնականումն վայելչագոյն է, եկն թագուհին նաժշտիւք ումամբք։ Եւ զի՝ թուական անունն՝ մի, ՚ի բազում ուրեք համազօր է մասնական անուանց · այր մի էր ՚ի կեսարիա։ առն միոջ էին է՛ որդիք։ որ է այր ոմն · և այլն։

Անուանքս՝ այլ, իւրաքանչիւր, որք
եւ մասնականք համարին, 'ի կը
ցիլն ը մասնականաց՝ ումն, ոք, իմն,
կարեն համաձայնիլ ընդ նմա ըստ
հոլովման, կամ մնալ ուղղական.
Որպէս, այլ ումն, այլոյ ուրումն կամ
այլ ուրումն. Իւրաքանչիւր ոք,
իւրաքանչիւրոյ ուրուք կամ իւրա
քանչիւր ուրուք. Այլ իմն, այ
լոյ իրիք կամ այլ իրիք. Ըստ այսց և
իւրաքանչիւրն լինի.

Գիտելի է և այս, զի մասնիկնքս՝
ումն, ոք, իմն, թէպէտ միապէս ըղ
մասնաւոր էութիւն նշանակեն,
Բայց իմն, անշունչ իրաց կամ յոյժ
նուաղ կենդանեաց պատկանի դը
նիլ. Որպէս, քար իմն, շիւղ իմն.
մրջիւն իմն, զեռուն իմն, և նմանք.
Իսկ ոքն՝ մարդոյս միայն պատկա
նի. ուստի՝ եթէ ոք կին աղօթիցէ,
քահանայ ոք եթէ գայցէ, և այլ.
Իսկ՝ ումն, թէպէտ ամենեցուն կա
րէ պատկանիլ, բայց կենդանեաց

առա

տուաճել , և մարդոյ յոյժ տուա_
ճել ։ Ըն թէպէտ այսպէս , բայց
ինձ պատկան այն թուրի՝ զի ում ,
և տր , մարդոյս դիցին և հրեշտա_
կաց , և այլոցն ամենից՝ իմն ։

Իսկ 'ի բզմ ուրեք իմր անշունչ
իրաց՝ 'ի տեղի սակաւու՝ կամ ա_
սելոյ՝ իմն , դնի յարմարաւ անհո_
լով մասնականս՝ ինչ ։ Որպէս ա_
սել 'ի ժողովելն նր խուիւ ինչ ,
շիւղ ինչ եմուտ 'ի մատն նր ։

Իսկ թէ ասի՝ սկի ինչ , փոքր ինչ ,
նոյնպս դնի անուանն ։ սակաւ ինչ
խուիւ , փոքր ինչ խմոր , և այլ ։

Ոչ ինչ , դնի ուրեք 'ի տեղի մակ
բայից՝ մինչդեռ , տակաւին ,
իբրև , յորժամ ։ և յայտնի՛ է
ուր եդեալն է ։

Ոմն ինչ , ոչ ինչ , լինին ընդհանրա_
կան անուանք և ոչ հոլովին ։
Որ ինչ իմ է՝ քո՛ է ։ Ոչ ինչ է իմ ,
որ չիցէ քո ։ Բայց՝ ոչ ինչ , թէ ըղ_
չքութիւն ասէ , կարէ՛ հոլովիլ ե_

զականն · կախեաց զերկիր ի վերայ
ոչընչի յոբ 26 · յոչընչէ առար ըզ
մեզ, և այլ · Իսկ՛ ինչ, եթէ ապ
րանք նշանակի, յաւէտ յոգնկն
վարի · ինչք ընչից ընչիւք, և այլ ·
Իսկ թէ մասնական անուն, ան
հոլով և անյոգնական ։

Որ ինչ, ոչինչ, թէպէտ են ան
յոգնականք, բայց եզական կեր
պիւ՛ են գերադոյն յոգնկնք ։
Ինչ՛ գնի ուրեք և իբր զարդ,
մի թէ դու մեծ ոք ինչ ես ք̃ զնա ։
Ունի թէպէտ և այլ տեսութիս,
բայց առ այժմ այսքան ։

Մ՝ասնականս ոչ, նախաքան զինքն
ունելով՝ ոչ, լինի ընդհանրական
անուն ոպ̃ որ ինչ ոչինչ ։ Մ՛եզոք,
ո՛չ ոք կարէ երկուց տերանց ծա՛" ։
Իսկ ըստ ինքեան և ա՛ ոչ, նշանա
կէ՛ ուրեք զընդհանրութիւն.
մի՛ ումեք ասիցէք զբանդ ։
Ո՛հմ ումեք՝ է ը̃հանրական · բայց
այնպ̃, ոպ̃ թէ մասնական և ընդ

 հան

հանրականն. զի զամ մասնականսն
Է հանրական նշանակէ. Որ յայտնի են
իւրաքանչիւրն և իւրաքանչիւրութիւն :
Ըմբռնելով ուրեք զմի և զնոյն ա-
նուն, գտնեն 'ի տեղի իւրաքանչիւրի
Օրգան, մի մի 'ի նոցանէ տանէր
մարս երկուս. որ է իւրաքանչիւր
'ի նոցանէ : Ու տուն տուն պա-
հապանս եդ : որ է իւրաքանչիւր
տան. Այլ վասն այնր լինի այս,
զի և ձայնս իւրաքանչիւրոց՝ ինքնա-
կրկնեալ է. իւր, իւրաքանչիւր.
Այս միջոցաւ՝ ածանց, երկուք
միայն գտանին բարդեցեալք. իւրա-
քանչիւր, երկաքանչիւր, և ոչ այլ.
Տես և զայս, ամենայն ոք, ամենայն ինչ
յարմարի. Իսկ՝ ամենայնեան, ա-
մենայն իմն՝ ոչ.

Այլ վասն մասնական անուանց
պայքան : Զորոց թէ այլ ինչ
ասացաւ արտաքոյ համաձայնութեան,
մի՛ ինչ մեղադրեր. զի ըստ մերս
դիտման աստ պատկանեցաւ.

Յաղագս Համաձայնութեան Յօդից ընդ անուան. Գլուխ 5

Յօդքս այսոքիկ, այս, այդ, այն, ըստ նմանութեան աճական անուանց՝ մինչ վերջադասին անուան, համաձայնին ընդ նմա թւով և հոլովիւ. որգոն, Մանուկս այս. մանկանս այսորիկ. մանկամբս այսու կամ այսուիկ. զմանուկս զայս. ՚ի մանկանէս յայսմանէ կամ այսմանէ. ՚ի մանուկս յայս կ̄ այս. ՚ի մանկանս յայսմիկ կ̄ այսմիկ:

Մանկունքս այսոքիկ. մանկանցս այսոցիկ. մանկամբքս այսոքիւք. զմանկունս զայսոսիկ. ՚ի մանկանցս յայսցանէ կամ այսցանէ. ՚ի մանկունս յայսոսիկ կամ այս", եւայլն:

Իսկ յորժամ նախադասին, ուրեք համաձայնին և ուրեք ոչ. որգոն, Այս մանուկս. այս մանկանս կամ այսր մանկանս. այսու մանկամբս կամ այս մանկամբս.

զայս

զայս մանուկս • յայս մանկանէս
կամ յայսմանէ մանկանէս • յայս
մանուկս • յայսմ մանկանս կամ
յայսմիկ մանկանս • Այս ման-
կունքս • այս մանկանցս • այս ման
կամբքս • զայս մանկունս • յայս
մանկանցս, և այլն:

Ա՛ տես, զի սոքա յորժամ վեր
ջադասին անուա՛ն՝ Հոլովական
նախդիրն իւրեանց՝ երկուցն ևս
դնիլ յարմարի • իսկ 'ի նախադա-
սին ոչ: Սակայն 'ի վերջադասին
և՝ կարէ դնիլ յօդն առանց յիւր
բայց ոչ և առանց զայն ոպ՟ ցու-
ցա՛ւ: Ա՛ նախդիրս՝ առ, որն և
իցէ նախադաս՝ նմին առադրի:
որգ՟ն, առ մանուկն այն • առ այն
մանուկն: Իսկ նախդիրքս՝ ց, ընդ,
եթէ նախադաս լինի յօդն՝ նմին
միայն առադրին: որգ՟ն, եկն մինչև
ցայն մանուկն • խօսէր ընդ այն
մանուկն: Իսկ եթէ վերջադաս
լինի, երկուցն ևս նախադրին •

որպէս՝ ցմանուկն ցայն · ընդ մա
նուկն ընդ այն ։

Յոդքս այսոքիկ՝ սոյն, դոյն, նոյն,
մինչ նախադասին անուան, ու-
րեք համաձայնին, ուրեք ոչ ։
Որգոն, նոյն մանուկն · նոյն ման
կանն կամ նոյնոյ մանկան · նոյն
մանկամբն կամ նոյնով մանկամբն ·
՚ի նոյնոյ մանկանէ կամ ՚ի նոյն ման
կանէ · ՚ի նոյնում մանկան կամ ՚ի
նոյն մանկան ։ Նոյն մանկունքն ·
նոյն մանկանցն · նոյն մանկամբքն ·
զնոյն մանկունսն · ՚ի նոյն ման-
կանցն, և այլ ։ Իսկ եթէ վերջա
դասք լինին, պարտին համաձայնիլ
ընդ անուան թուով և հոլովիւ ։
սակայն յոյժ սակաւակի հանդի
պի այն, որպէս և յերեսն 134 տես-
ցեալ է ։ Նա՛ յօդս՝ նոյն, թէպէտ ըստ
ինքեան է երրորդ դէմ, սակայն
առ երեք դէմսն ևս բայից կարէ
շրջածիլ ։ Որգոն, ես նոյն տկա՛րն
եմ · դու նոյն հզօրն ես · նա նոյն
գթածն է ։

Ըստ որում և դերանուանքս՝ որ, իմն, յերեսն 120 ասացան.
Ըստ որոց են և պակասականքս՝ միմեանց, իրերաց, տես յերեսն 126.
Նոյն, դնի ուրեք ՚ի տեղի ասելոյ՝ ոչ է այլ և այլ. Որգոն, նոյն հոգի է որ տայ զանազան շնորհս. Կամ թէ ասել, մի և նոյն հոգի է որ տայ զան՚՚.
Ծանիր և զայս, զի սեռականս այսր, միշտ նախադաս լինել յարմարի. Որգոն, այսր մանկանս. և ոչ մանկանս այսր. Իսկ՝ այսորիկն, վերջադասիլ առաւել յարմարի քան նախադասիլ. Նոյնպէս և վերջահոլով տրականս՝ այսմ, նախադասիլ պատկանի, այսմ մանկանս. Իսկ այսմիկն՝ դնիլ կարէ յարմարապէս նախադաս և վերջադաս.
Ա՛ տես, զի ձայնս՝ այս, է յոգ և անուան դիմի. այսպէս և՝ այդ.
Որդ՝ եթէ յոգ, հոլովի որպէս յերեսն 137. Իսկ թէ անուան

դիմի, հոլովի որպէս գործ գոր
ծոյ գործով, և այլն ։

Սպատառ յօդքս՝ ս, դ, ն, ուրեք ուրեք հականդիմականք լինին . այսինքն՝ ա՛յլ դէմ այլում դիմի առադրին ։ Ո՛րգոյ, քոր եսն յուսացայ ։ որում դուն վկայեցեր ։ գիտեմ զոր ընտրեցիդ ։ ՚Ի քոյոցս քեզ ընծայեմ, և այլ ։ և պատճառն այսոցիկ երկար է ։ Բայց զայս ևեթ ծանիր, զի յայսպիսի տեղիս՝ բառն ինչ դէմ և իցէ՝ ըզ նոյն դէմ պարտիմք ըմբռնել ։

Ոպ՟ ձայնս՝ նա, թէպէտ ունի յօդ երրորդ դէմ, բայց զի ինքն՝ ես, է՛ նախկին դէմ, նախկին դէմ համարելի է ։ այսպ՟ և զայլսն իմա ։

Որոց յօդքն իբրու զարդք են, և ո՛չ ըստ յոյժ պիտանութեան եդեալք ։ Ոպ՟ և այսք, որ յերկնիցն դայ ։ զոր ո՛չն գիտէք ։ և այլք բազումք ։ Ս՛ ճարտասանք ՚ի բազում ուրեք վ՟ս զարդարուն

բե

բերելոյ զբանն՝ զեզատառ յօդն
զառեն 'ի բառէն իւրմէ և ընդ-
պլուլ բաղադրեն։ Որգոն՝ զմա
քուրն մայր, զանհայրն ծնող, ըզ
մերն միջնորդ, սիրեմք և գովեմք։
Որ խմանի՝ զմայրն մաքուր, ըզ
ծնողն անհայր, զմիջնորդն մեր։
Ն՛ տես, զի ասելն՝ վս կնոջն
սամարացւոյ, զկինն սամարացի
գոլ ցուցանէ։ Իսկ ասելն՝ վս
կնոջ սամարացւոյն, կամ կնոջն
սամարացւոյն, զկնոջ այրն սամա
րացի նշանակէ։ սոյնպիսիք և
այլք գտանին։
Յօդս՝ ն, դնի ուրեք 'ի տեղի
ամի։ մարդն բանական է, և կա
պիկն անբան։ իբրու ասէ, ամէն
մարդ։ ամէն կապիկ։ Իսկ մարդն
որովհետև տեսակ մեր է, կարէ
և սէրն դնիլ։ Որպս, մարդս մե
ղանչական է։ որ է իբր ամէն մարդ։
Թէպէտ գտանի՝ մարդ բանա
կան է, բայց չէ այնքան յարմար
ոչ յօդիւն։

Համառօտութիւն Պատասխանաց ընդ Հարցական անուանց ։

Գլուխ 6

Տեսակք հարցման թէպէտ բազումք են, ոմանք անուանականք, ո՞վ ես դու ։ ոմանք բայականք, տեսե՞ր զիս ։ և ոմանք մակբայականք, ո՞ւր էիր ։ Բայց աստ ըստ հարցական անուանն միայն պարտիմք իմանալ ։ Որք են, ո՞վ, ո՞, ո՞ր ։ զի և այս որ, 'ի բազում ուրեք հարցական լինի ։ Եւ պատասխանակին անուանն պարտի համաձայնիլ հոլովիւ ընդ հարցականին յամ ուրեք ։ Իսկ թուով՝ ոչ յամ ուրեք ։ այլ ըստ հանդիպման ։ որգոն, Ո՞վ ստեղծ զքեզ ։ ած ։ Ո՞յր ես պատկեր ։ այ ։ Ի՞ւ կեաս ։ շնորհիւն այ ։ Ո՞ւսոյց զքեզ ։ վրդպտք եկեղեցոյ ։ Ո՞ւմ ես աշակերտ ։ վարդպտաց եկեղեցւոյ ։ Ի՞ւ ուսար զայդ ։

շնորհօքն տյ․ զի՟ փարիլ կամիս․
զքին․ զոր առաւելել սիրես․ զքս․
զորմէ՛ խօսիլ փափագիս, զքն․
յորմէ՟ ուսար զայդ, ՚ի մբ եկե
ղեցւոյ․ յոր դիմել ցանկաս, ՚ի
քս յս․ յորում հանդչի քս, ըն
սիրտս հեզոց․ որ է դուռն երա
նութե, քս․ Ո՞յք են սիրողքն
զնա․ պահօղքն զպատուիրանս նր․
որոց տայ զպսակն կենաց․ սիրո
ղացն իւրոց․ այսպ և այլքն․

Ո՛հ ոպ ասացաք՝ ոմանք եդան
համաձայն հոլովին որ հարկ է,
և ոմանք համաձայն թուով և հո
լովին ըստ հանդիպման․

Ա՛ տես, զի ոպ յարաբերականս
›› ՚ի բղտմ ուրեք լինի հարցական,
այսպ և հարցականս՝ ››, դնի յարա
բերականն․ Նորանի ում թող՛՛ եղև
մեղաց․ ՚ի տեղի ասելոյ՝ որում․
Որոյ մանաւանդ յոդնկն՝ ››,
դնի ՚ի տեղի ››․ Որպէս ՚ի մբ
երգսն դաւթի՛ է տեսանել․

Յաղագս Համաձայնութեան Բայի ընդ Անուան.

Գլուխ 7

Ի համաձայնութեան բայի ընդ անուան՝ անուն և դերանուն՝ մասնական և ընդհանրական և հարցական անուանք՝ և յօդ՝ և անուանացեալ ընդունելութիւն միապէս վարին. Որք թէպէտ զանազան մասունք են բանին, սակայն առաջի բային միևնոյն են. Վասն զի որն և իցէ ՚ի նոցանէ՝ կարէ ունիլ զբայն և կոչիլ անուն բայի կամ տէր բայի. Վասն որոյ ՚ի լսելն քո՝ անուն բայի, ոչ միայն զանուն պարտիս մտածել, այլ նաև զմիւս անուանս հոլովելի մասունսն. որք ամենեան առաջի բային անուն համարեցեալք են: Եւ այս է պատճառն որ զհամաձայնութիւն բայի ընդ անուան ի վերջոյ եդաք քան զայլսն. զի

այնոքիկ ամենեքեան համաձայն_
եալքն ընդ իրեարս մինչև ցաստ՝
'ի կողմանէ բային անուն համա_
րեալ են ոպ̃ ասացաք։

Արդ՝ ա̃մ դիմաւոր բայ՝ ունի
կառավարող իւրեան անուն իմն
ուղղական. որ է տէր այնր իրա_
կութեն։ Որգոն, պետրոսն գնաց.
պօղոսն մնաց. եպիփան ննջեաց։
Որև բայըն՝ իւրում անուանն
պարտի համաձայնիլ թուով և դի
մաւ։ Այսինքն՝ եթէ անունն
իցէ եզական, պարտ է և բային
լինիլ եզական։ Եւ թէ անունն
իցէ յոգնական, պարտ է և բային
լինիլ յոգնական։ Եւ թէ ա_
նունն իցէ առաջին դէմ, կամ
երկրորդ, կամ երրորդ, պարտ է
և բային լինիլ այնպէս։ որգոն,
Ես գնացի. դու գնացեր. նա գը
նաց ‖ մեք գնացաք. դուք գնա_
ցիք. նոքա գնացին։ Եւ թէ պ̃տ
անունն և ընդունելութին ո՛չ ու

նին դէմս ինքեանց, սակայն յօ_
դիւ դիմաւորին և յատկանան
որպէս յերեսն 132 ասացաւ:

Իսկ անյօդ ուղղակին անուանքն
՚ի համաձայնութե բային՝ երրորդ
դէմ համարեցեալ են. զի զնոյն
դէմ բային պահանջեն սովորա_
պէս. մանաւանդ յօդնականքն.
Օ՛րգն, երկիր շարժեցաւ. վէմք
պատառեցան. գրզմանք բացան:
և այլք բազումք.

Իսկ կոչական անուանքն թէ յօ_
դաւորք թէ անյօդք՝ ամքն են
երկրրդ դէմ. որք և ը այնմ դիմի
բային համաձայնին. Օ՛րգն,
ո՛վ պետրէ՝ լո՛ւր ձայնի. ղա՛զարէ՝
եկ արտաքս: արդ թգաւորք զայս
՚ի միտ առէք. և բազումք:

Սակայն ուղղականքն յայնժամ
մանաւանդ դնին թարց յօդի,
յորժամ շարակցին ընդ սոսա,
ամէն. ամ. ում. ոչ ոք. իւրաքան_
չիւր, և այլ: Օ՛րգն, ամէն մարդ

ըն

ընթանայ ・ ա՛մ մարմին խօսէ ・
ոմն զինուոր էր ընդ նմա ・ ոչ ոք
անզեղջ արդարանայ ・ իւրաքան-
չիւր մարդ՝ է՛ յատուկ անձն ։

Հարցական անուանքն են՝ ո՞, ո՞վ,
ի՞ երրորդ դիմի բային շարակցին ・
որպէս՝ ո՞ արար ・ ո՞վ ասաց ・ Նաեւ ոչ
ասի՝ ո՞ արարի, ո՞ արարեր ・ եւ այլ ։
Բայց մինչ ընդ էական բայիս՝
եմ, կցիցին, ընդ երիս դէմսն եւս
կարեն շարակցիլ ・ որպէս, ո՞ եմ ես ・
ո՞ ես դու ・ ո՞ է նա ・ Ըստ այսմ են
եւ մասնականքն ։

Իսկ յարաբերականս ոչ, ՚ի լինիլն
հարցական՝ միշտ ընդ երրորդ դէմս
շարակցի ・ ո՞ր է դուռն երկնից ・
ո՞ր բան գովեսցէ զքեզ, եւ" ։
Նաեւ յետ էական բային՝ ընդ
դերանուան կցիլ ոչ ունի որպէս ըզ
միւսն ։ զի ոչ կարէ ասիլ ո՞ր է
սա, որպէս ասի ո՞ է սա ։ Նաեւ գիտա
ցեալ փոքր ինչ զհամաձայնութիւն,
ծանիր եւ զտարաձայնութիւնն ։

Ո՛գ յասելն՝ ես գնացաք, դու գնացիք· նամ մեք գնացի, դուք գնացեր· լինի տարաձայնութիւն ըստ թուոյ: Եւ է յասելն՝ ես գը նացեր, դու գնացի· նամ մեք գը նացիք, դուք գնացաք· լինի տա րաձայնութի͞ւ ըստ դիմի: Իսկ թէ ասի՝ ես գնացիք, դու գնացաք· նամ մեք գնացեր, դուք գնացի· լինի տարաձայնութի͞ւ թուոյ և դիմի· որք ամենեքեան աղերք և անկանոնք են:

Շաղկապեալ եղին անուանքն զբայն յոգնականն թուով պահան ջեն· զպատճառն ՚ի համաձայնու թե͞ն անուանն յերեսն 318 անձանց: Որգոն, ողորմութի͞ւ և ճշմարտութի͞ւ պատահեցին, արդարութի͞ւ և խա ղաղութիւն համբուրեցին:

Իսկ ոմանք ուրեք եզակինին հա ւանին· ամպ և մէգ շուրջ է զնո վաւ· ահ և դողումն եկն ի վ͞ր իմ: ա͞մ դառնութիւն և բարկութի͞ւ

 և

և սրտմտութ̃ի բարձցի ՚ի նոցա.
և այլք սոյնպիսիք.

Այսպիսեաց եզական բայն՝ զօրութ̃ յոգնական իմացել լինի. և կարէ՛ դնիլ թէ կամիս. շուրջ են զնովաւ. եկին իմ̃ իմ. բարձցին ՚ի ձէնջ. Նա՛ ոմանց նոյն եզական բայն՝ իմացեալ լինի զօրութ̃ վերաբերիլ առ խուրաքանչիւր շաղկապեալ անուանն. Որպէս այս, ուր հեռ և նախանձէ, անդ է անկարգութ̃՝ և ատելութ̃՝ և բարձումն ամ̃ բարեաց. Որ է ասել, ուր հեռ է և նախանձէ, անդ է անկարգութ̃ և անդ է ատելութ̃ և անդ է բարձումն ամ̃ բարեաց. Բայց քանզի զնոյն բայ կրկնել և այլ կրկնել ծանրաձայն թուի՝
մի՛ անգամ դնի և բաւ է.

Յորժամ զկնի եզական բային դնի իւր եզական անուանն, ըզկնի նորին եթէ դայցէ շաղկապեալ յոգնական անուն, նոյն

եզական բայի՛ն շատանայ. որգոն
Մոլեցա՛ւ յի՛ս և աշակերտքն նորա
'ի հարսանիսն. գլուխ իմ լցաւ
ցօղով, և վարսք իմ տարափով գի
շերոյ. 'Ի շաղկապեալ անուանսն
թէ այլ և այլ դէմք գտանին,
բայն նոցին՝ գերագոյն դիմին հե
տևի. և է՛ գերագոյն դէմ նախ
կինն քան զերկրորդն, և երկրորդն
քան զերրորդն. որգոն, Ես և դու
ուսանիմք. և ոչ թէ՝ ուսանիք.
Դու և պետրոսն ուսանիք. և
ոչ թէ՝ ուսանին. Ես և դու և
պետրոսն ուսանիմք. և ո՛չ թէ՝
ուսանիք, կամ ուսանին. Եւ՛ ու
րեք թարց շաղկապի դնին ան-
ուանքն. ռուբէն, շմաւոն, ղևի,
յուդա, եղբարք էին.

Անեզական անուանքն ըստ յոգ
նակերպութեան ձայնին՝ զբայն
յոգնական խնդրեն. Որգոն,
լցան հարսանիքն բազմականօք.
և կեանք են 'ի կամաց նորա.

Բայց ոմանք ուրեք կարեն դը-
նիլ եզականաւն և ոչ է անդէպ.
լցաւն հարսանիքն, շինեցաւն բա-
ղանիքն, կարծիքն քո ստոյգ է,
և այլ։ որև ցնոցն է սովորութի.
Ի յսպխսիքս յայնժմ մանաւանդ
յարմարին եզական բայի, յոր-
ժամ ընդ եզական անուան դը-
նին կամ ընդ աներևոյթ բայի.
Օրգոն, տրտմութիւնն կիրք է.
Երկբայութիւնն կարծիք է. աստ-
գոյն քո փառք է ինձ. խօսիլն քո
կեանք է մեզ. Իսկ թէ յոգնա-
կան է կցեալ անունն ընդ նմա,
յայտ է զի և բայն յոգնակն դնի.
Օրգոն, բանքդ այդորքիկ կիրք են
ինձ։ Բայց անեզական անեզակա-
նի հանդիպեալ, կարէ ուրեք ե-
զական բային շարակցիլ։ Օրգոն
կեանքն մեր ընթացք է. արտա-
սուքն վասն մեղաց՝ հոգևոր
բաղանիք է։
Զայնս՝ խորտանչիւր, ունելով ըզ

նշանակութիւն մասնաւոր ընդհան-
րութեան որպէս ասացաւ, կարէ շա-
րակցիլ երբեմն ընդ եզական բայի՝
և երբեմն ընդ յոգնականի։ Որգոն,
եթող յայնժամ իւրաքանչիւր ըզ-
գործն իւր. Թողին իւրաքանչիւր
զգործս իւրեանց։ Իսկ՝ ՚ի կցիլն
ընդ եզական անուան, կամ ընդ
մասնականիս ոք, սովորապէս զե-
զականն պահանջէ. իւրաքանչիւր
այր՝ զիւրն հաց կերիցէ. իւրա-
քանչիւր ոք զիւր միտս հաճեսցի։
Սակայն կարեն երբեմն և յոգնա-
կանաւ դնիլ. իւրաքանչիւր այր՝
մտին ընդ պահոց։ Իսկ թէ ընդ
յոգնական անուան դնիցի, ՚ի
հարկէ յոգնական դնի և բայն։
Որգոն, իւրաքանչիւր ծաղկունք
ետուն զհոտս իւրեանց.

Ն՛ա այսորիկ, ամենայն ինչ. ամենայն ոք.
ամենայն մարմին. որ ինչ. ոչինչ. ոչոք,
թէպէտ ընդ հանրական ասութիւնք են,
բայց զի ձայնիւ եզականք են,

զբայն կամ զյարաբերկն դերա-
նուանն եզական խնդրեն: որպէս,
ամ ինչ նուաճ եղև: ամ որք զնա
բռնաբարէ՛: ամ մարմին խոտ է:
որ ինչ իմ է՝ քո է, ոչ ինչ է չար
նուաճ: ոչ ոք կարէ գալ առ իս:
Այսպ՝ ամ ինչ որ իմ է: ամ որք
որ թագաւոր կոչէ զանձն իւր:
Բայց այս՝ զոր ինչ ած արար՝ բա-
րի՛ է, կարէ՛ ասել և՝ բարի՛ են:
Թուական անուանքն՝ թէ և ե-
զականք իցեն՝ վս բազում գոլոյ
թուեցելոյ իրին, զձայն յոգնական
սովոր են առնուլ: Ոթէ երկու
աղայցեն 'ի մի երկանս: երկու
ձնձղուկ դանկի միոյ վաճառին:
հինգն 'ի նոցանէ յիմարք էին:
յորմէ եօթն դևն ելեալ էին:
Բայց կարեն ուրեք և զեզականն
առնուլ: Տասն այր եկին առ մեզ,
հինգն գնաց հինգն մնաց:
Յոգքս՝ այս, այդ, այն, 'ի պատճառս
յոգնական կամ յոգնակերպ ան

ուան հանդիպելոյ՝ զէական բայն
ի մէջ մտե՛լ յոգնական դնիլ պա
հանջեն ։ որպէս, Ա՛յս են կամք
հօր իմոյ․ այդ իսկ են սքանչելիք․
այն իսկ են վարձք նոցա, և այլ։
Որք ոչ միայն ըստ թուոյն են տա
րաձայն, այլ և ըստ դիմաց․ բաց
՚ի յերրորդ դիմէն․ զի ՚ի յայսպիսում
դրութե՛ան յօդն ինչ դէմ և իցէ,
դնի բայն երրորդ դէմ։ ուստի ՚ի
դնիլ յօդին երրորդ դէմ, համա
ձայնին դիմաւ, բայց ոչ և թը
ւով որպէս և ցուցաւ։
Ն՛ տես՝ զի ասացի իվերոյ, թէ
(ամենայն բայ դիմաւոր՝ ունի կառա
վարող ինքեան ուղղական անուն
իմն․ որում պարտի համաձայնիլ
դիմաւ և թուով) որպէս և ցուցաւ․
Բայց սակայն՝ ուր իրակութիւնն
թարց դիմի դնի, անուն նորին
ըստ մեծի մասին սեռական լինի․
և է անդէմ իրակութի աներևոյթ
բայն և բայական ընդունելութիւնս եւս։

Որդեակ, յելանել դիւ՛րին՝ համրն
խօսեցաւ: ՚ի խաչել փրկչին՝ եր
կիր շարժեցաւ. տեսեալ յու-
դայի՝ գնաց խեղդեցաւ, և այլք
բազումք: Նա՛ յայսպիսի տեղիս
ոչ ասի համաձայնիլ բայց ընդ ան-
ուան. զի անդէմ խրատկութիւքս
վն թիւ՛ դէմ ոչ ունելոյ, անուանն
թէ եզական թէ յոգնական՝ թէ
դիմաւոր թէ անդէմ՝ կարէ դը-
նիլ: Որդեակ, ՚ի տեսանելն իմ ըզ-
քեզ՝ կամ տեսեալ իմ զ.քեզ՝ ու-
րախ եղէ յոյժ: ՚ի տեսանելն ձեր
զմեզ, կամ տեսեալ ձեր զմեզ՝
ուր" եղ": տեսեալ ոյ և այլ:
Ասացի, ըստ մեծի մասին սեռա-
կան դնի, զի երբեմն և ուղղա-
կանաւ վարի: Որդեակ, եկեղ տրն
գտցէ արթունս: Ելեալ ծոյ.քն
յանցս Ձնմպրոհին: Նոյ համեստ
՚ի խօսիլն և ՚ի լռելն միևնոյն է:
Սաւ դրադէմ բայքն՝ ուրեք
սեռականաւ շարադրին: որդեակ,

Տեսեալ է իմ զքեզ՝ ուր նստել
էր քո։ Այսինքն տեսեալ եմ
ես զքեզ՝ ուր նստեալ էիր դու։
Ա՞ յայսպիսի տեղիս՝ անունն
որ Թի՞ կամ որ դէմ և իցէ ,
բայն դնի եզակեան և եր̃րդ դէմ.
զի է՛ ՚ի կարգս անդէմ բայից։
Որգոն, տեսեալ է իմ զքեզ. տե-
սեալ է ձեր զմեզ։ տեսեալ էր ման
կանցն զձեզ, և այլն։
Ծանիր ևս, զի երբեմն անուն
բային՝ աներևոյթ բայն լինի։
որգոն, գնալն քո տրտմեցոյց զիս։
Լինի և բայածակ̃ն անուննն, դար
ձումն ՚ի մեղաց՝ է դիմել յա̃ծ։
Երբեմն մասնական անունն ըստ
ինքեան. ումն ՚ի մէնջ անդ մնաց։
Ա՞ երբեմն յարաբերականն ոչ,
կամ ըստ ինքեան, որ խնդրէ՝ ա-
նուն, կամ նախընթացիւք որ յիշե-
ցեալ է յերեսն 334։
Ա՞ ուր մասնական անուանքն
դնին անուն բայի ը̃ ինքեանց՝

լինին գերանուանք . զի 'ի տեղի
անուան դնին։ Իսկ հարցականքն՝
և ընդհանրականս՝ ամենեքեան ,
գրեթէ յոր ը̅ գերանուանց վա
րին։ զորոց չերեան 127 նշմարեցաւ։
Աւ այսու ծանիր զվարիլն ըստ
գերանուան , որ առանց անուան
դնին . ո̃պ ուրեք և յօդքն .
Տես և զայս , զի 'ի տեղի ուրեք՝
ըղհետ անուան բայի՝ դնի և
գերանուն՝ և ս անուն նոյն բայի
իբրու ածելորդ . Որգն , ցուպ
քո և գաւազան՝ նոքա մխիթա_
րեսցեն զիս։ Յ̅ս նազովրեցի՝
նա՛ քակեսցէ զտեղիս զայս։
Իսկ երբեմն առանց անուան դը
նի բայն . կամ յայտնագոյն գո
լով դիմին , կամ վ̅ն նախ յիշեց_
մանն ։ որգն , 'Ի քեզ տ̅ր յուսա_
ցայ , մի՛ ամաչեցից յաւիտեան ։
այս՝ յայտնագոյն գոլով դիմին ։
Յարդ̅րուե քում փրկեա՛ և այլ՛։
այս վ̅ն նախ յիշեցմանն , տ̅ր։

Ասացի, (յայտնագոյն գոլով դի-
մին,) զի նախկին և երկրորդ
դէմքն դերանուան՝ ես, դու, վս՟
գոլոյն յայտնագոյն՝ ոչ միշտ հար-
կաւորին դնիլ ՚ի բանի։ Իսկ ուր
այլ և այլ դէմք լինին, դնին անդ-
ներգործութ՟։ օր՟ն, Ես գրեցի՝
դու ընթերցար։ Պետրոսն և ես
ասացաք, բայց դուք բնաւ
ոչ լուաք։

Իսկ ՚ի բղխմունքս՝ տէր բային՝
դնի ներգործութե՟, և բայն զօ-
րութե՟ իմացեալ լինի։ Օրին՟,
մեք կամք, և դու ստեղծիչ մեր։
Յորում իմանին էական բայքս
եմք, ես։ և այսպիսիք բազումք են։
Որպէս և մակադիրք այսպիսիք,
Գիրք ծննդոց։ Գիրք ելից ։
Սաղմոս դաւթի։ Օրհնութիւն
մովսէսի և որդւոցն իէլի, և այլ։
Յորս ամենեսեան իմանի զօրութ՟
էական բայս՝ է։

Ա՟ղ վասն համաձայնութեանց ասացան։

Յաղագս Հոլովառութեան Մասանց Բանին.

Գլուխ 8

Ի Հոլովառութեան աստ՝ պարտիմք գիտել թէ ո՞յք են առնլիք որք կոչին խընգիրք, և ո՞յք են առօղք որք կոչին խնդրօղք։ Առնլիք են հոլովք անուանց։ Իսկ առօղք, անուն, բայ, և նախդիր։ Բայց կողմամբ անուանն՝ իմանին աստ և միւս հոլովական մասունքն. որպէս յերեսն 353 ասացաւ։ Նա՛ կողմամբ բային՝ իմանի և ընդունելութիւնն. զի ունի ըղնշանակութիւն անուան և բայի որ ասցի է։ Այս երբեմն առնու կամ առնանի իբրև անուն, և երբեմն առնու միայն իբրև բայ։ Յաւելլոցս յայտ է՝ թէ 'ի շարադրութե երեք են հոլովառուծք,

Անուան, Բայի, և Նախադրութ.
զի կամ անուանն առնու զանուն,
կամ բայն առնու զանուն, և կամ
նախդիրն առնու զանուն. զորոց
կարգաւ ասելի է.

Յաղագս Հոլովառութեան Անուան.

Գլուխ 9

Երկու գոյական կամ երկու ածական անուանք՝ այլ և այլ իր նշանակող՝ ոչ պարտին շարակցիլ ընդ իրեարս նման հոլովին. Որպէս թէ ասել, ամպ մէգ, հող ջուր, պարզ գէջ, թաց չոր. Ամպոյ միգի, պարզոյ գիճի, ամպով մգով, պարզիւ գիճիւ, և այլն. Այլ պարտին դնիլ կամ շաղկապաւ, կամ այլազան հոլովիւ. Շաղկապաւ, ամպ և մէգ, հող և ջուր, պարզ և գէճ, թաց և չոր. Իսկ այլազան հոլովիւ, ջուր ամպոյ. ջրով ամպոյ. ի ջրոյ ամպոյ, և այլ. Բայց թէ լցեն է.

նշա

նշանակօղք նոյն իրի, շարակցին
ընդ իրեարս նոյնով հոլովիւ. յս̃
քս̃. սիմօն պետրոս. Թուխ կար-
միր. մեծ գիտուն, և այլ։

Եւ ո՛չ եթէ երկու գոյականք
կամ երկու ածականք զնոյն իր
ոչ նշանակօղք՝ ամենևին ոչ կա-
րեն շարակցիլ ընդ իրերս նման
հոլովիւ առանց շաղկապի. զի կա-
րէ ասիլ՝ հաց ջուր բազում գոյ
աստ։ Սակայն պատկանագո՛յն է
ասել հաց և ջուր.

Իսկ եթէ այնպիսիք իցեն որոց
միննն միւսոյն պատկինի, ամենևին
ո՛չ կարեն դնիլ նման հոլովիւ.
ո՛չ շաղկապաւ, և ո՛չ առանց շաղ-
կապի. զոր յառաջին կարգ ուսցիս։
Եւ յորժամ անելի քան զեր-
կուսն իցեն անուանքն, շաղկապն
նոցին՝ յետնոյն միայն դնի և
բաւ է։ որպէս ասել, հաց ջուր
և հանդերձ։ հաց ջուր՝ փայտ և
տեղի։ Բայց այսպիսիք զանազան

կերպիւն կարեն դնիլ զոր հաճուն
շարադրողին։ Ո՛րգոն, հաց և ջուր
և փայտ։ Հաց ջուր և փայտ։
Հաց և ջուր, փայտ և հուր։
Որք և ուրեք Թարց շաղկապի
դնին. որպէս յերեսն 359 ցուցաւ։

Յաղագս Համանուն Սեռականին.

Գլուխ 10

Յորժամ երկու գոյականն անուանց մինն միւսոյն պատկանի, այսինքն նորա լինել ցուցանի, միւսն այն՝ սեռականն հոլովիւ դնի։ Որպէս ջուր ամպոյ, պտուղ ծառոյ, գլուխ մարդոյ։ Այլ զի գոյականն ուղղականքն իբրև ունող կամ յատկացուցիչ ինքեանց՝ զսեռական հոլովն խնդրեն. զի նա է որ յատկացուցանէ զնոսա յայլոց. այսինքն սեռականն։ Որպէս աստ եղև. ամպն յատկացուցիչ ջրոյն. զի նովաւ իմացեալ եղև թէ ինչ ջուր է։ այսպէս և միւսքն։

Ինչ ուրեք՝ զի և ամենեքեան խոնա-
րհէ յատկացուցիչ ինքեան զսեռա
կանն։ Օրէնքն հայոց, գիտունքն
յունաց, մդքն այ, և այլ։

Եւ դնի երբեմն յատկացուցիչ
զկնի յատկացուցչի։ Չարչարանք
որդւոյն այ։ գործք չարչարա-
նաց որդւոյն այ։ Մեծ յաջողու-
թեան գործոց սիրողացն առա-
քինութեն զտր աղաչեսցուք։

Եւ ուրեք այնպէս յատկացուցիչ
դնի սեռականն, որ կարէր դը
նել ուղղական։ Ոպ ասել, ի դը
նալն իմ ի քաղաքն կեսարիոյ,
ետու նմա ճ քոռ ցորենոյ։ որ
կարէ ասել՝ կեսարիա, ցորեան։

Եւ տր ընկալցի աջոյ ձեռամբն
իւրով։ Նոյն է՝ աջ ձեռամբն։

Ըստ այսց են՝ արք զօրութեան,
որդիք արատոյ։ Այս է՝ արք զօրա-
ւորք, որդիք արատաւորք։

Ննջէր ի քուն թանձրութեան.
ոչ է՝ ի քուն թանձր։ Գործ բա

րութեան ոչ ունիմ. գործ չարութեան
շատ ունիմ: որ է՝ գործ բարի,
գործ չար:

Եւ յորժամ ըստ պահանջման շարադրութեան՝ այսպիսեացս հոլովիլ հարկաւորի, ուղղականն որ է յատկացեալն՝ մտանէ 'ի զանազան հոլովս ոչ և պահանջի. իսկ սեռականն որ է յատկացուցիչն նորին՝ մնայ միշտ 'ի սեռ̃կն հոլովման: Օրգ՟, ջուր ծովու. ջրոյ ծովու. ջրով ծովու. զջուրն ծովու. Ջուրք ծովու. ջրոց ծովու. ջրովք ծովու. զջուրս ծովու, և այլն:

Յորժամ հոլովելի անուանն սեռականին՝ գնի 'ի սեռական հոլովում, յայնժամ երևի թէ երկու գոյական անուանք նոյն հոլովիւ գնին առ իրեարս. որպէս ջրոյ ծովու. կամ ծովու ջրոյ: Բայց այս՝ 'ի սոյն հոլովում միայն պատահի. զի որովհետև յատկա–

ցուցիչն (որպէս ասացաք) է միշտ 'ի
սեռական հոլովում, յատկացու-
ցեալն եւ մինչ մտանէ 'ի նոյն հո-
լով՝ լինին նման իրերաց։ Իսկ 'ի
այլ հոլովման ոչ լինի ասել՝ ջուր
ծով. ջրով ծովով. զջուր զծով.
'ի ջրոյ 'ի ծովէ, եւ այլն։

Ի՟ է ուրեմն զի 'ի մէջ յատկա-
ցուցիչ սեռականին եւ յատ-
կացուցեալ ուղղականին՝ մտանէ
հական բայս՝ է. Որչէն, աղօ-
թից է տունս այս. վարժման են
այն տեղիք։ Ե՟ որոց զկնի հա-
կան բային դնի աներեւոյթ՝ իբրու
ըստ այսց են։ պ՟է գիտել զմիտս.
քաջ հովուի է պահել զհօտն, եւ այլ։

Ի՟ ուր հոլովելի անուանն վեր
ջադաս դնիցի սեռականին իւրում,
հոլովական նախադիրն նորին՝ սե-
ռականին դնի։ Որգոն, զծովու
ջուրն. 'ի ծովու ջրոյն եւ այլ։

Ե՟ թէպէտ այսպէս առադրի,
սակայն դու զնախադիրն զայն՝ մը

տօքդ յետին բառին կցելով և զայն յառաջ դասելով, զսեռ̃կնն միշտ սեռական պարտիս իմանալ։ Որօրինակ, ասի զծովու ջուրն և իմանի՝ զջուրն ծովու։ ասի՝ 'ի ծովու ջրոյ, և իմանի 'ի ջրոյ ծովու։

Սա՞ առ ուրեք կայ եդեալ նախադաս սեռ̃կն առանց նախդրի. ոչ 'ի շարականոցին, կռոցն 'ի պաշտելութ̃է. որ է 'ի պաշտելութենէ կռոցն.

Իսկ ոմանց ուրեք այսպիսեաց հայց̃կն նախդիրն՝ երկուցն ևս դնի և ոչ վնասէ. Որգոն, զոչ ըզ հոգին։ Լինի այս մանաւանդ յայնժամ, մինչ 'ի մէջ երկուցն այլ ինչ բառ կամ բառք մտանեն. Որպն, զչարչարանս 'ի յանձն առեր զխաչին զմեղացն մերոց ընկալաք զպատիժն. զի զերկայնմը տութ̃է նորա զքաղցրութիւնն ոչ ծանեաք։ Ոայս որպիսութի ունին և սեռականքն ցուցական

 և

և պակասական դերանուանց, և
յարաբերականին։ Որգոն, յարոյց
յս̃ զնր̃ զդուստրն ‖ ներհակ իրե-
րաց քակէին զմիմեանց զգործն ‖
զորոյ մեք գիտեմք զհայրն ։
Գտանի այսպէս և ըստ այլ հո-
լովմանց։ ՚ի բանիցն ՚ի խուովութէ.
յորդուոց ՚ի մարդկանէ, և այլ։
Հանդիպի այս և նախադրութ̃ե
խնդրոյն։ Որգոն, զօտարի զհետ
ոչ երթան ‖ զմիմեանց զկնի շրջին ‖
զորոց զհետ մտեալ՝ կացին անդ։
Երբեմն նախդիրն և յօդն հայ-
ցականին՝ առադրին սեռական-
նին, և ինքն հայցականն զօրութ̃
իմացեալ լինի ։ Տուք զկայսերն
կայսեր, և զա̃յն ա̃յ։ այսինքն, ըզ
պատկերն կայսեր՝ զպատկերն ա̃յ։
Ըստ այսմ է, բարե̃նեցէք զ՚ի վր̃
քերոբէիցն։ Տուք զվ̃ս մեղացն։
Որ է ասել, բարեբանեցէք ըզ
նստեալն ՚ի վր̃ քերոբէից։ Տուք
զպտ̃րգն զայն, որ է վ̃ս մեղաց։

Հաւաքական անուանքն՝ յոգնական Թուով՝ զյոգնական սեռականն անուն նոյնպէս յատկացուցիչ իւրեանց։ Որգոն, բանակք հրեշտակաց. դունդք սերովբէից. դասք քահանայից. երամք աղաւնեաց, և այլք։

Ներգործական ընդունելութիւնքս՝ օղ, իչ, սովորաբար ըստ մեծի մասին՝ զկրողն իւրեանց սեռականաւ պահանջեն։ Որգոն, բարձօղն մեղաց, փրկիչն մեր։ Որ իմանի՝ բարձօղն զմեղս. որև ուրեք այնպէս դնի։ Իսկ՝ իչն, հայցականաւ. որպէս՝ ընդունիչ զցօղն երկնային։ հազիւ ուրեք գտանի։

Նաև՝ լի, 'ի բազում ուրեք զներգործօղն իւր՝ սեռականաւ առնու. սիրելին որդւոց՝ գովելին վերնոց՝ կոյսն մարիամ։ Որ իմացել լինի՝ սիրեցեալն 'ի մարդկանէ, գովեցեալն 'ի վերնոց Ըստ այսմ է օծելի տեառն. գովելարժանելի. առաքեալք քո. և այլք։

Իսկ

Եւ արդ՝ սեռական հոլովն՝ լինի
կամ յատկացուցիչ ոմն ցուցմն.
որդի այ։ Կամ խնդիր նախադր
բութե․ վս այ։ Եւ կամ անուն
բայի չունողի զդէմ․ տեսեալ այ
զչարիսն մեր։

Եւ լինի յատկացուցիչ գոյկն
գոյականի, գլուխ մարդոյ։
Ածական ածականի, մեծն գիտ
նոց։ Գոյական ածականի, գի
տունք ազգաց։ Եւ ածկն գոյա
կանի, տեղիք գիտնոց։

Եւ տես, զի անուն իմն յատկա
նայ կամ սեռականաւ, որպէս
գլուխ մրդոյ։ Կամ դերանուամբ,
գլուխ իմ։ Կամ ածականաւ,
մր սիրտ։ Եւ կամ ածանցեալ
անուամբ, ոսկեղէն աթոռ․ որ է
եւ ածական։ որ կերպ կարէ եւ
ասել՝ ոսկի աթոռ։

Լինի յատկացուցիչ ուրեք եւ
գործի"․ բնուէ բարի։ լինի եւայսպ՝
՚ի բնէ լոյս, ՚ի ծնէ կոյր, եւ այլ։

Յաղագս Հոլովմանութեան Ածա-կան Անուանց: Գլուխ XI

Ածականք՝ հանգէտ. կցորդ. պատեհ. պատշաճ. պատ-կան. ըմբռն. հմուտ. տեղեակ. գիտուն. գիտակ. ներհակ. հա-մեմատ. հաւասար. հպատակ. հը-նազանդ. ցաւակից. պիտանի. անպիտան. պարտական. արժանի. անարժան. թշնամի. ընտանի. շա-հաւոր. օգտակար. համաձայն. տարաձայն. և այլք սոյնպիսիք՝ խնդրեն զվերջահոլով տրականն: Որչէն, մե՛ն յօհաննէս մկրտիչ՝ անմարմինն վարուքն եղև հան-գէտ հրեշտակաց. որ էր կցորդ առաքելոցն և մարգարէից.

Ածականք՝ հեզ. ժիր. ծեր. խիստ. ծոյլ. կոյր. ժանտ. բիրտ. լիրբ. գարշ. գուլ. լի. դառն. քաղցր. զգօն. զգաստ. հզօր. խո-

հեզ. խոնարհ. արդար. առողջ.
ամբողջ. արթուն. մաքուր. ան-
բիծ. ուղեղ. վատթար. անարգ.
զազիր. տկար. հիւանդ. գեղեցիկ
հանճարեղ. և այլք սոյնպիսիք
որք զգով կամ զպարսաւ նշանա-
կեն, զգործիկն առնուն: որգոն,
Ուսարուք յինէն, զի հեզ եմ և
խոնարհ սրտիւ: Ձւիրն հողով՝
ոչ կասի 'ի հողաւոր պատրզմին,
Թէ և լցէ ծեր մարմնով:

Ածականքս՝ մեծ. փոքր. լայն.
նեղ. կարճ. երկայն. ցած. բարձր
ծանր. թեթև. կարծր. կակուղ.
քաղցր. դառն. մանր. խոշոր.
լոյծ. պինտ. չար. բարի. հզօր. տը
կար. խոհեմ. յիմար. գիտուն.
ուղէտ. կարմիր. պայծառ. ուղեղ.
և յոյժ բազումք, առնուն ըզ
հայցականն, նախդրիւս զան: Կամ
ածանցմամբ՝ գոյն, գին, կամ Թարց
ածանցման: Որգոն, մեծ՝ չափ մե-

ծագոյն քան զլեառն մասիս ։
Տրտում, չար տրտմագին քան ըզ
ծնօղ որդեմեռ, և այլ։
Ն՝ գրեթէ՝ ամ ածականք զո՛ր
հոլով և պահանջեն, յետ այն
հոլովոյն՝ կարեն առնուլ և հայ-
ցական՝ միջնորդութ՟ նախդրացս՝
քան, կամ առաւել քան ։ Ո՛րզան,
Յօհաննէս հմուտ է գրոց՝ քան
զայլ ուսումնակիցսն։ Որև թէպտ
մանուկ է, բայց զգօն է բոլորովք
առաւել քան զծերսն ։

••••••••••••••••••••

Ածականքս՝ մերկ․ զուրկ․ խառն
ունայն․ դատարկ․ թափուր․
պարապ․ սուրբ․ մաքուր․ զգոյշ․
օտար․ անմասն․ անխնամ․ ան-
պարտ․ տարագիր․ և այլք սոյն-
պիսիք՝ զսկզբնականն խնդրեն․
Ո՛րպէս, լաւ է մերկ ՚ի հանդերձից՝
քան զմերկն յիմաստից ։
Իսկ մնացեալ հոլովքն, այսինքն
արտադրականն, պատմականն,

նախդրիւ տրականն, և ներգոյա_
կանն, ոչ են սովոր խնդրել յան_
ուանէ. Թէպէտ ուրեք ուրեք գը_
տանին, այլ զնոսա բայն պահան
ջէ. Իսկ կոչականն ոչ յանուանէ
խնդրի և ոչ ՚ի բայէ. այլ բացար_
ձակ դնի ՚ի բանի. անուն բայի
միայն լինելով.

Այլ ծանիր աստ, զի ածական
անուանք զոր հոլով և պահան
ջեն, զնոյն հոլով խնդրեն և
բայքն նոցին. Որպէս, լաւ է մերկ
՚ի հանդերձից, քան զմերկն յիմա_
ստից։ լաւ է մերկանալ ՚ի հանդեր
ձից, քան մերկանալ յիմաստից.
այսպէս և այլքն.

Ծանիր ևս, զի հոլովառութի
բառից կրկին է. եզառական,
յոգնառական. Եզառակն այն է,
որ բառ իմն զոր հոլով և առնու՝
իւրու միշտ զնոյն պահանջէ.
Որպէս հանգէտ՝ իւրու միշտ զորա_
կանն խնդրէ որպէս ցուցաւ.

Երկ՛ յոգնառական այնէ, որ բառ-
իմն կարէ առնուլ երկուս հո-
լովս ոչ իմիասին, այլ կամ զայս
կամ զայն։ Որպ անհաս՝ կարէ առ-
նուլ կամ զտրականն աննախդիր՝
կամ զսկզբնականն՝ յոգնական
Թիւով։ Որպէս, ամէ անհաս հր-
եշտակաց և մարդկան։ կամ ՚ի
հրեշտակաց և ՚ի մարդկանէ։
Երկ՛ այս երեքկին լինի։ Առա-
ջինն է նոյն բառիւ և նոյն
դիտմամբ. որպ եդեալս իվերոյ,
ամէ անհաս։ զի՝ թէ հրեշտկաց՝
թէ ՚ի հրեշտկաց՝ միևնոյն է իմա-
ցումն։ Երկրորդն է՝ նոյն բառիւ
և այլ իմացմամբ. որպէս այս,
պատմեցի քեզ, պատմեցի զքեն.
Առհա բայս՝ պատմեցի, կարաց առ-
նուլ թէպէտ զհոլովան՝ քեզ, զքէն,
բայց ոչ են ՚ի նոյն իմացման. զի
այլէ ասելն պատմեցի քեզ, և այլ՝
պատմեցի զքեն. որէ, վասն քո.
Երկ՛ երրորդն է այլ բառիւ և այլ

դիտմամբ, կամ նոյն դիտմամբ ․

Ա՛յլ բառիւ եւ այլ դիտմամբ, մերթ մարմնով, մերթ յիմաստից ․

Ա՛յլ բառիւ եւ նոյն դիտմամբ, մերթ մարմնով, մերթ 'ի հանդեր-ձից, եւ այլք ․

Արդ՝ ասացեալ հոլովառութիւնք անուանց մինչեւ ցայժմ, են ե-ղաւականք ․ ուստի դնելի է սա-կաւ ինչ եւ յոգնաւական ․

Սասնականքս՝ ոմն, մին, միւս, իւրաքանչիւր, երկաքանչիւր ․ եւ թուական անուանքն եւ դասա-կանք նոցին, կարեն առնուլ զսե-ռականն եւ զսկզբնականն յոգնա-կան թուով ․ Որպէս, ոմն 'ի գիտ-նոց, կամ գիտնոց ․ հինգն նոցա, կամ 'ի նոցանէ ․ չորրորդն 'ի զին-ուորաց, կամ զինուորաց, եւ այլն ․ Որոց սկզբնականն յաճախ 'ի կիր արկանի քան զսեռականն ․ Բայց կարեն առնուլ եւ զներգործականն նոյնպէս յոգնական թուով ․ Ոմն 'ի

նմ̃ • հինգն ՚ի դասս • չորրորդն ՚ի
նստեալսդ • և այլ ։

Ածականք ոմանք առնուն ըզ
տրականն կամ զսկզբնականն •
Անհաս մտաց, կամ ՚ի մտաց. հե-
ռի իմաստից, կամ քիմաստից ։
Ի՛ւ վերջացեալ ընդունելու-
թիք գերազանցութեն նշանա-
կիցք՝ ըստ մ̃ց վարին. Անուանելի
համայնից, կ̃մ ՚ի համայնից ։ ան-
քննելի վերնոց, կ̃մ ՚ի վերնոց • և
այլք այսպիսիք • Որոց տայ զնշա-
նակութի գերազանցութեն մա-
նիկս՝ ան • զի բառնալով զչափա-
ւորութիւն բառին, ածէ զնա
յանչափութիւն ։

Ածականք բազումք՝ առնուն
այլևայլ հոլովս ըստ երից կերպին·
հինկն, Ա̃ռ սրտին, ո̃ւ ՚ի մեղաց ||
մերկ մարմնով, մերկ քիմաստից ||
սուր մտօք, սուր ՚ի չարիս, և այլ
Ոմանք և՝ կարեն առնուլ զգոր-
ծիականն կամ զներգործականն ։

Անպարագիր էութբ, կամ յէութե
մշտնջենաւոր գոյութբ, կամ 'ի
գոյութե. Ոմանք յայսպիսեաց և
զսկզբնականն առնուն: անտես
էութեամբ կամ յէութե. անտես
յումեքէ. և այլք.

Բաղդատական ածանցըս՝ գոյն,
ըստ մեծի մասին իբրու սովորաբ
թպտ զհայցականն առնու նախ-
դրիւս քան, բայց կարէ՛ ուրեք
առնուլ և՛ զբացառականն, կամ
զսկզբնականն, կամ զներգոյա-
կանն յոգնական թւով. որպէս,
Սրբագոյնն գիտնոց, կամ 'ի գիտ-
նոց, կամ ընդ գիտունս:

Ըստ այսմ իմա և զածանցըս՝ եղ.
զի գոյն, եղ, 'ի հոլովառութեան
միապէս վարին:

Բայց տես, զի այն որ հայցակա-
նաւն դնի՝ ցուցանի ոչ գոլ
ինքն 'ի բաղդատելոցն յայնցանէ.
որպ մինչ ասի, հեզագոյն է քան ըզ
գառն, ցուցանի թէ բաղդատեալն

ո՛չ է գառն, այլ՛ ա՛յլ ինչ էութի
բաղդատեալ առ գառն։ Իսկ և
դեալքն միւս այլ Հոլովմունք, ցու-
ցանին գոլ 'ի նոցանէ։ որպ՟ մինչ
ասի, պարարտագոյնն 'ի գառանց,
կամ 'ի գառինսն, ցուցանի մի ոմն
'ի գառանց։ Նաև՝ Հայցականն
կարէ՛ բաղդատել զիրն առ մի ինչ
և առ բազումս։ որպ՟՝ Հեզագոյն
քան զգառն, կամ զ՟ զգառինս։
Իսկ միւսքն առ բզ՟մս միայն կա-
րեն բաղդատել ոպ՟ ցուցաւ։

Յաղագս Չափու Հարունակ Բա-
նաչին։ Որոյ չափողն և չափելին
զանազան Հոլովմունք վարին։

Գլուխ 12

Չափողն ուղղական և չափե-
լին գործիականն։ Տախտակս
այս երկայնութբ̃ն է Ն կանգուն,
և լայնութբ̃ն երկու կանգուն։
Չափողն ուղղական և չափելին
Հայցական։ գետինս այս ունի

զլայնութիւն երկոտասան կանգուն,
և զերկայնութիւն յիսուն կանգուն։
Չափողն ուղղակեան և չափելին
տրակեան. Նաւս այս շինեցաւ եօթն
կանգուն ՚ի լայնութի, յիսուն
կանգուն յերկայնութի։
Չափելին ուղղակեան և չափողն
սեռակեան. լայնութի պարունակէ
է քսան կանգնոյ, և երկայնու-
թիւնն երեսուն կանգնոյ։
Չափելին ուղղակեան և չափողն
գործիական. այսր յարկիս եր-
կայնութիւն է վեց կանգնաւ, և
լայնութիւն է հինգ կանգնաւ։
Չափելին ուղղակեան և չափողն
սկզբնական. բարձրութի տանս
այսորիկ շինեցաւ ՚ի չորից կանգ-
նոց, և լայնութիւն ՚ի վեցից։
Չափողն և չափելին ուղղական.
թանձրութի որմոյս է եօթն թիզ,
և բարձրութիւնն հարիւր թիզ։
Եւ վասն անուան՝ Հոլովատու-
թեան՝ Ճառ լինի այսպէս։

Յաղագս Հոլովատուութեան Բայից Ներգործականաց ։ Գլուխ 13

Ներգործական բայքն վասն ներգործականութեան իւրեանց՝ առնուն սովորապէս ընդ հոլովն հայցականի ։ զի կրողն խնդրութեան ներգործականին՝ հայցական հոլովին դնի ։ որպէս՝ մովսէս էհար զվէմն ։ Եւ ներգործականաց ոմանք զհայցականն միայն առնուն ։ Յիշեցի զռահաբ եւ զբաբիլոն ։ Բստ այսմ են, կապել, քակել, լարել, ճաշել, կոտրել, մանրել, փշրել, հերկել, ջնջել, փորձել, դատել, կշռել, ձաղել, նեղել, պատուել, խաբել, թուել, սեր֊տել, քննել, սիրել, ատել, օրհ֊նել, գովել, բախել, բանալ, զե֊նուլ, եւ բազումք ։ Կապեցին ըզ յս եւ տարան ։ քակեցին զյարկն ուր էր յս ։ ելէք լարեցէք զա֊ղեղունս ։ Երեմ 46 ։

Իսկ

Իսկ ոմանք յետ հայցականին և այլ հոլով պահանջեն. որպէս 'ի ստորև 'ի հետևեալսդ ցուցանի.

Ուղղական յետ Հայցականին.

Ներգործականք՝ կոչել, անուանել, օծանել, ստեղծանել, կացուցանել, նստուցանել, առնել, դնել, շինել, կարգել, և այլք նմանք, յետ հայցականին՝ զուղղականն պահանջեն. Դուք կոչէք զիս վարդապետ և տէր. Յիսուս զսիմոն՝ պետրոս անուանեաց.

Այս ուղղականացս այսոցիկ յոգնակինն՝ ըստ կերպի անորոշ հայցականին դնի. Որպէս, եօծ զնա քահանայ, և զիս կացոյց պաշտօնեայ. արար զմեզ քահանայս և պաշտօնեայս. և ոչ քահանայք և պաշտօնեայք.

Սեռական յետ Հայցականին.

Ներգործականք յոյժ սակաւք՝ յետ հայցականին զսեռականն խնդրեն. Որպէս, գնեցի զակն զայն հնդից

դենարից։ վարձեցի զայս ձի՝ եր
կուց ստատերաց․ գնեցեր զմեզ
ձյ, յոյժ Հ ։ զոր ստացաւ աբրա-
համ գնոց արծաթոյ․ Լինի այս
և նախդրիւս ընդ․ վաճառեաց
յուդա զՔս ընդ երեսուն ար-
ծաթոյ․ Բայց այս կերպ՝ գնեցի
զակն զայն հնգից դենարից և այլն,
ոչ բարւոք թուի ինձ ասել սե-
ռական․ այլ տրական համարեալ
լինի։ Որպէս և տաճկեվարն այնպ
ձևանայ․ պէտ տինարէ՛ սաթըն
ալտըմ․ որ թէ սեռական լինէր՝
տինարըն ասիւր և ոչ տինարէ․
զի տինարըն սեռական է, և տինարէ
տրական։ Բայց որովհետև այլք
սեռական համարեցան, և մեք ՚ի
նոյն շաւիղ ընթացաք․

Ե՛ ներգործականք ոմանք՝ առ-
նուն զսեռականն յետ հայցա
կանին՝ նախդրացն միջնորդութբ․
դիր զմեզս ՚ի վերայ մեղաց նց․
Բստ այսմ էն, շինել, դիզել, կու-

տել, բարդել, սփռել, ցանել,
ձգել, արկանել, ենթադրել, կա
ցուցանել, և այլք բազումք ։
Մ՛րդն, շինեաց զտուն իւր իվ՟
աւազոյ ։ Ենթադրեաց զմեզ՚ի
ներքոյ ոտից իւրոց ։ Կացոյց ըզ
մեզ առաջի դքսին, և այլ ։
Ե՟ բ՟ղ՟մ բայք յետ առնլոյ զհո
լովս իւրեանց՝ կարեն առնուլ և ս
եռ՟կն միջնորդութ՟ նախդրաց ։

Տրական Մետոչականացն՝ չկնէ Ձայոյ՛՛ ։

Ներգործականքս՝ յայտնել,
յանձնառնել, աւանդել, ըն
ծայել, պարգևել, նուիրել, ըն
ձեռել, շնորհել, յաջողել, պատ
ուիրել, վճարել, դասակցել,
կցորդել, հաղորդել, խոստանալ,
տալ, մատուցանել, հատուցանել,
և նմանք, յետ հայցականին խընդ
րեն զտրականն վերջահոլով ։
Յայտնեցի զանուն քո մարդկան ։
քեզ յանձն առնեմ զանձն իմ ։ և՛՛

Տրական Անձնաւորութեան ըստ Հայցականին ։

Ներգործականքս՝ ածել, բերել, տանել, մղել, սուզել, ձգել, կոչել, փչել, ծագել, ցրուել, հեղուլ, ընկենուլ, առաքել, արկանել, հոլովել, գլորել, մուծանել, յուղարկել, ժողովել, հրաւիրել, ամբառնալ, համբառնալ, և այլք, ըստ հայցականին խնդրեն զնախդրիւ տրականն ։

Համբարձի զաչս իմ ՚ի լերինս ։

Յայսցանէ բազումք՝ ունին և զսկզբնականն զօրութիւն․ և ուր պիտոյ լինի՝ դնին ներգործութիւն ։

Տարաւ զմեզ ՚ի տուն իւր․ այսինքն՝ ՚ի փողոցէն, կամ այլ․

Ա՛ ուրեք դնի սկզբնականն, և տրականն զօրութիւն իմացել լինի ։

ընկեց զքարն ՚ի ձեռացն․ այսինքն ՚ի գետին, կամ ՚ի ծով, կամ յայլ․

Իսկ ուրեք երկուքն ևս ներգործութիւն դնին․ ընկեցին զյօնան

 ՚ի

՚ի նաւէ անտի ՚ի ծով։ Ասէ՝ զի երկուքն ևս զօրութեամբ։ Մըտրակ ՚ի կուշտ արարեալ՝ վազեցոյց զձին։ ուր ՚ի տեղւոջէ ՚ի տեղի։ Ըստ այսմ է, առաքեաց զբան իւր և բժշկեաց զնա։ ուր յերկնից ՚ի յերկիր։ Ասէ՝ զի հայցականն ևս ո՛չ է եդեալ. առաքեալ կոտորեաց զմանկունսն։ Որ իմանի, առաջ զզինուորսն յէմէ՝ ՚ի բեթղեհեմ։

Տրոհումն ընդբ՟ի յետ Հայց՟.

Բայքս՝ խառնել, յօդել, լծել, զուգել, դնել, հիւսել, յեռուլ, զուգակցել, լծակցել, շաղկապել, բաղհիւսել, շարակցել, յարակցել, բաղադրել, պսակել, և այլ, յետ հայցականին խնդրեն զտրականն որ կայցի ընդբ՟ի։

Որոց զարիւնն պիղատոս խառնեաց ընդ զոհս ն͞ց. մի՛ յօդեր ըզ սուտն ը̄ ստոյն. լծելով զգարշն ընդ գարշին։ Յեղականուամն ս͞ց

նախդիրս ընդ, է՛ զատական նախ-
դիր. առադրեցեալ վերջահոլով
տրականին։ Իսկ ՚ի յոգնակինումն
լինի հոլովական նախդիր, շինօղ
զնախդրին տրականին. Ո՟պ ասել,
եդի ըզ թելն ընդ մետաքսին և
հիւսեցի ընդ նմա. այլ զինչ՞ ար-
դեօք յեռուից ընդ նոսա։

Տե՛ս՝ ընդ նմա՝ ընդ նոսա. և ո՛չ
ընդ նոցա կամ ընդ նոցին։

՚Ի բանս, (զոր ած զուգեաց՝
մարդ մի՛ մեկնեսցէ,) զօրութե
իմանի այս, (զկինն ընդ առն։)
որոյ պէս և այլք գտանին։

Գործիական յետ հայցականին։

Ներգործականքս՝ հովուել. դա-
նել. ծեծել. խոցել. խոցոտել.
ջախել. ջախջախել. բախել. տան-
ջել. քերել. քերթել. խազել. ծա-
կել. ծակոտել. ծասկել. ծամել.
կիզել. կնքել. ձմլել. չափել.
պատել. ծածկել. ներկել. հար-

կա

կամել․ խողխողել․ չարչարել․
սփոփել․ կերակրել․ խրատել․
մխիթարել․ լնուլ․ խնուլ, և բա-
զումք, յետ հայցականին գոր-
ծիական պհնջեն։ Հովուեսցես
զնս գաւազանաւ երկաթեաւ։
լցին զսափորն ջրով, և խցին խո-
տով զբերան նր։ Յայսցանէ բա-
զումք՝ որ հարկին ոչ պահանջեն՝
զնին թարց գործիականի։
Տր հովուեսցէ զիս։ Ելից զօր-
կնան մովսէսի։ խցին զբերանս
առիւծուց, և այլ։

Արտադրական յետ Հայցականին։

Այլ ոմանք՝ Ա, երկուորդականք՝
առնուն զարտադրականն մէջ
նորդուն անորոշ հայցականին։
Լուցին հուր զեկեղեցեաւն ։
զտեղեաւն յարդ ծխեցին ։
զբանտիւն զխնոյորս եդին ։
և բազումք լինին այսպիսիք ։
Յորոց ոմանք առանց հայցականի

դնելին ։ ոմն ասէ, փորձեցին զծա-
ռայս ։ Ջրեցին զվարդենեաւն ։
աւելեցին զխորանօքն, և այլ ։
Որոց որոշակի հայցականն զօր-
ուէ իմացեալ լինի ։ Իբրու ասէ,
փորձեցին զգետինն զծառայս ։
Այն ուրեք արտադրականն ՚ի սաէ
զի հայցականի դնի ։ Պատեցին՝
պարսպեցին զքաղաքաւն ։ Որ է
ասէ՝ զքաղաքն ։ Նշկահեցին՝
քամահեցին զինև . որ է զիս ։
Ըստ այսմ է՝ ծիծաղեցան զինև,
կամ ի վերայ իմ ։ որ է և՛ զիս ։
Նաև այս՝ բանբասեցին զինէն ։
որ ի մանէ և՛ զիս ։

Հայցական անորոշ՝ Յոգնական Ուղղոյն ։

Ըայսք ոմանք Ներգործականք՝
առնուն զանորոշ հայցականն
յոգնական Ուղղոյն յետ հայցա-
կանին որպէս ի վեր յիշեցաւ ։
Որար զմեհեանսն եկեղեցիս և
դպրոցս ։ Սարոյց զմեզ քննայս

և պաշտօնեայս։ Նստուցանէ ըզ
նոսա իշխանս ընդ իշխանս ժողովր
դեան իւրոյ։ և այլք։

Պատմական շինի Հայաստանին։

Ասեն ոմանք Ներգործականք՝ զկնի հայցականին առնուն ըզ պատմականն. որպէս ասել, ոչ գիտեմ զչարութիւն զնմանէ։ Մի՛ խօկար մի՛ խորհիր մի՛ կարծեր մի՛ մտածեր զայդ զինէն. Ընդէ՞ր վրայ կայես վճռես պատմես և հաստատես զլուրդ զայդ զեղբօրէ քումմէ և զմէնջ. Մեք զայդպիսի ինչ ոչ իշխեմք և ոչ համարձակիմք ստորոգել զումեքէ։

Իբրու ասել՝ մեք զայդպիսի ինչ ոչ ստորոգեմք զումեքէ. այսինքն ոչ ասեմք ի վերայ ուրուք այդպիսի ինչ։ Պատմական հոլովս և փանիւ սեռականն՝ համազօրք են իրերաց։ Որպէս ասել՝ պատմեմ ձեզ զքէն, է՛ ասել՝ վասն քո. Նոյնպէս՝ ճառեմ

ձեզ այսօր զերանելեացն հոգւոց,
է ասել՝ վ̃ երանելեացն հոգւոց։
Ո՞չ յոյժ սակա՞ւք են որք ո՛չ լի
նին այսպէս։ Ոպ̃ ասելն՝ բուռն
հնար զհանդերձէ նր̃, ո՛չ կարէ
ասել՝ վասն հանդերձի նորա։

Անցընական յետ Հայցականին.

‘Ներգործկանքս՝ փրկել. զրկել.
մաքրել. սրբել. թիւրել. հեր
քել. մերժել. ժտել. խնդրել. խը
լել. հանել. զատել. ջոկել. ջնջել.
բառնալ. առնուլ. աղատել. բա
ժանել. անջատել. տրոհել. ար
տաքսել. աքսորել. արձակել. ար
գելուլ. խափանել. լուծանել.
փարատել. բժշկել. գողանալ.
մուրանալ. և այլք, յետ հայցա
կանին զսկզբնականն խնդրեն.
Փրկեցեր զանձն իմ ՚ի մահու՛ա"
Սրբեա՛ զմեզ ՚ի մեղաց մերոց։
Սոյնպիսեաց եւս բազմաց սկզբը
նականն զօրութ̃ իմացեալ լինի։

փըր

Փրկեաց զնա աջ իւր։ եթէ զոք զրկեցի, հատուցից նմա։ Որ իմանի՝ փրկեաց զնա ՚ի վշտաց. եթէ զոք զրկեցի յընչիցն։

Ներգործական բայք Հայցականին։

Ներգործականք՝ դնել. թաղել. պահել. ծածկել. գրել. տպել. կնքել. պնդել. արածել. տարածել. ծրարել. համբարել. տպագրել. գծագրել. գտանել. հեղուսել. բեւեռել. սեւեռել. մակագրել. փորագրել. որոնել. տըպաւորել. նստուցանել. թաքուցանել եւ այլք, յետ հայցականին առնուն զներգործականն։ Եդին զիս ՚ի գբի ներքնումն. թաղեցին զմն ՚ի նոր գերեզմանի. պահեա զբանս իմ ՚ի սրտի քում, եւ այլ։

Նա՛ գրեթէ՝ ամ բայք՝ յետ առնելոյ զհոլովս իւրեանց, կարեն առնուլ եւ զներգործականն նշանակօղ զտեղի նոյն իրակուն։

Զի որովհետև ամ իրակութի
'ի սեղուոջ կատարի, ունի ամ բայ
ներգործական մի տեղական. որ զօ
րութի իմանի. և ուր հարկն պա
հանջէ՝ դնի յայտնապէ։ Ապ մինչ
ասի, մովսէս էհար զվէմն աւազի
ժողովրդեանն, յայտ է թէ՝ յանա
պատին։ այսպէս և այլքն։

Սէ ծանիր ասա, զի բայք ոմանք
ներգործականք յոյժ սակաւք՝
զկրողականն իւրեանց՝ վերջահո
լով տրականաւ առնուն և ոչ
հայցականաւ. որպէս այլոցն է սովո
րութի։ Որք են, յաղթել. տիրել.
իշխել. առաջնորդել. երկրպագել
կամ երկրպագանել։ Որգոն, քա
ջալերեցարուք զի ես յաղթեցի
աշխարհի։ Որ իշխանքն են՝ տի
րեն նց։ Այն՝ մարմնոյ իւրում
ոչ իշխէ։ Առաջնորդեաց մեզ տր
'ի յարդարութի։ Երկրպագեմք
քեզ տր ած մեր։ Երկրպագցեն
նմա ամ թգաւորք երկրի. և այլ։

Յաղթելն՝ թէպ ըստ յարմարու-
թե՝ զհայցականն առնուլ ցու-
ցանի, որպ և կարէ դնիլ, բայց ըտ
սովորութե՝ տրականաւն շարադրի։
որպ եղեալն խմերոյ և այլք։
Են և այլ ներգործականք՝ որ թպտ
ունին զհայցականն, բայց 'ի
տեղի հայցականի՝ կարեն ուրեք
զայլ հոլով առնուլ։ Որչան, կե-
րին զհացն նր, կամ 'ի հացէ նր ‖
արբին զջուրն գետոյն, կամ 'ի
ջրոյ գետոյն ‖ քննեսցուք զայդ,
կամ զայդմանէ։ Նշկահէ՛ քամա-
հէ՛ արհամարհէ՛ զմեզ, կմ զմեօք։
Բանբասէ՛ վատաբանէ՛ չարախօ-
սէ՛ զմեզ, կամ զմէնջ, կ վս մեր։
Մայելեցաք զբարութիւն տն,
կամ 'ի բարութէ տն, կամ 'ի բա-
րութե տն։ Հաւատացաք զած,
կամ յած, և կամ այ։ Բայց՝ հա-
ւատալ զած՝ կամ յած՝ է՛ հաւա-
տալ զգոլն նր։ իսկ հաւատալ այ՝
է՛ հաւատալ բանից նորա։

Նոյնպ՝ հարցանել զնա կամ ըղ
նմանէ կամ վասն նր՝ են 'ի նոյն
նշանակութն ։ Իսկ հարցանել
նմա՝ է այլ նշանակութիւն ։

Այնպիսիքեն ևս , ասել , ճառել ,
պատմել , վիպել , և այլ ։

Են և ոմանք՝ որք զկրողն իւր-
եանց կամ հայցականաւ առ-
նուն կամ սեռականաւ՝ նախդրիւս
իվերայ , կամ վասն ։ Որք են , լալ ։
ողբալ ։ կոծալ ։ սգալ ։ և այլ ։

Մտածել , իմանալ , զկրողն իւր-
եանց՝ կամ հայցականաւ կամ
պատմականաւ և կամ վասնիւ սե-
ռականաւ առնուն ։

Լսել , զլուեալն՝ ուրեք հայցա-
կանաւ առնու , ուրեք տրակա-
նաւ ։ լուր տր ձայնի իմում ‖
լուայ զձայն քո և երկեայ ։
Գ․նի և պատմականաւ ։ լուաք ըզ
նմանէ յեփրաթայ ։ որ կարէ ևս
ասիլ , վ՟ս նորա ։ Խորհիմ լինի՝
խորհիմ զայն ։ կամ յայն ։ կամ

պայմանէ • կամ վասն նորա •
Խոստովանիմ՝ զնա, կամ ՚ի նա,
կամ զնմանէ ։ Լ. յաղխոնք և
այլք գտանին ։

Ծիծաղիլն՝ ՚ի ներգործական ն
շանակութեան՝ զկրողն իւր կամ
սեռականաւ առնու՝ նախդրիւս
՚ի վերայ, կամ արտադրականաւ ։
Լսաչի այժմ, (ծիծաղիլն ՚ի ներ
գործական նշանակութեան,)
զի մինչ լսելով ինչ կամ տեսա_
նելով կամ մտածելով լինի ծի
ծաղիլ, է ընդմիջական ։ Իսկ թէ
հեգնել լինի որ է տնազել, է հա
սարակ բայ՝ որ ունի զնշանակու_
ներգործականի և կրաւորականի ։

Ծանիր և զայս, զի մինչ վասն
բայի երից ասի թէ՝ առնու զայս
ինչ հոլով յետ հայցականին ,
ոչ է այնպէս անխախտ կանոն թէ
նախ հայցականն պարտի դնիլ և
ապա միւսն և միւսն • այլ ՚ի կամս
շարադրողին է ։ Որպէս բանս այս՝

(պետրոս վաղեցոյց զձին 'ի դաշ
տէ անտի 'ի լեառն,) ըստ բնա-
կան կարգին է շարամանել։
Ըստ որում պարտի դնել նախ ա-
նուն բային, ապա բային, ապա
հայցականն, ապա սկզբնականն,
և ապա տրականն ուր և եղան։
Բայց շարադրողն ըստ որում հա-
մեղ համարի՝ այնպէս շարադրէ։
օրգոն, Պետրոս 'ի դաշտէ անտի
վաղեցոյց զձին 'ի լեառն. Պետրոս
զձին վաղեցոյց 'ի լեառն 'ի դաշ
տէ անտի։ Զձին 'ի դաշտէ ան-
տի վաղեցոյց պետրոս 'ի լեառն։
Զձին վաղեցոյց պետրոս 'ի լեառն
'ի դաշտէ անտի. և այլ։
Ահա այսոքիկ չորեքին ևս՝ են
ըստ ախորժական կարգին և
ոչ ըստ բնականին. զի ըստ որում և
ախորժեն՝ այնպէս շարադրեն։
Ա՛ թէ զխառն ասի բնական
կարգ, վասն զի բնութեամբ նախ է
էութիւնն քան զստորակումն իւր։

 իսկ

Իսկ անունն է էութեան, և բայն իրակութեան. վասն որոյ նախ անունն պարտի դնել, և ապա բայն:

Ա՞ ներգործական բային անմիջոց մօտևոր՝ իւր կրողն է. վասն զի զկնի ներգործականին պարտի դնել իւր հայցականն: Ա՞ բայս փաղէզոյ, որովհետև ունի զտեղական նշանակութիւն, հարկ է զի նախ այն մը տածիցի յորմէ սկսանի վաղելն, և ապա այն՝ ուր դադարի վաղելն. վասն որոյ ասացաւ, ՚ի դաշտէ անտի ՚ի լեառն: այսպէս և զայլս այսպիսիս գիտասցես:

Արդ՝ յետ և յառաջ դրութիւք բառից ՚ի շարադրութեան՝ թէպէտ սակս համեղ բերելոյ է զբանն, սակայն ոչ ամենայն քերթող բառականն է այսմ: այլ այն միայն, որև ճարտասանականին ունի զհետևումն: Զի քերթողութիւն՝ ուղիղ շարադրելոյ տայ զկանոն. իսկ ճարտասանութիւն՝ համեղ բերելոյ:

Յաղագս Հոլովառութեան Կրաւորական Բայից։ Գլուխ 14

Որպէս Ներգործական բայքն բաց 'ի յոյժ սակաւուց՝ վն ներգործութեան իւրեանց առնուն զհայցականն, այսպէս և Կրաւորականքն վն կրաւորութեան իւրեանց զսկզբնականն պահանջեն։ Զի որպէս կրողն իրակութեան ներգործականին՝ հայցական հոլովիւ դնի, այսպէս և ներգործողն իրակութեան կրաւորականին՝ սկզբնական դնիլ պահանջի։ Որգոն, Մովսէս եհար զվէմն. վէմն հարաւ 'ի Մովսիսէ։ Այլ զոր ինչ հոլով պահանջէ ներգործականն, ընդ նոյն առնու և կրաւորականն բաց 'ի հայցականէն։ Զի յորժամ հայցական ունող ներգործականն փոխարկի 'ի կրաւորականն իւր, ուղղականն նորին լինի սկզբնական, և հայցականն ուղղական։

Իսկ այլ հոլովքն թէ գտանին՝
միան ՚ի նոյն հոլովոյ. Ո՛րգն, մով
սէս էհար զվէմն գաւազանաւ ‖
վէմն հարաւ ՚ի մովսէսէ գաւա_
զանաւ. Դուք կոչէք զիս վար
դապետ և տէր ‖ ես կոչիմ ՚ի ձէնջ
վարդապետ և տէր. Յուդա վաճա_
ռեաց զքս՝ հրէից ընդ երեսուն
արծաթոյ ‖ քս վաճառեցաւ ՚ի յու_
դայէ հրէից ի լ արծաթ"։
Իսկ բայս այս՝ աշակերտել՝ մինչ
փոխարկի ՚ի կրաւորականն իւր,
ուղղականն տրական լինի և ոչ
սկզբնական ։ Յն աշակերտեաց
զպետրոս ‖ պետրոս աշակերտե_
ցաւ յին. Ըստ այսմ են, հնազան_
դել, հպատակել, խոնարհեցու_
ցանել։ Որոց ներգործականն և՝
է՝ տրական մի զօրութե. որ մինչ
հարկն պահանջէ՝ դնի յայտնանի։
Պետրոս հնազանդեաց զպատա_
նեակն իւրեան ‖ պատանեակն հը
նազանդեցաւ պետրոսի ։

Ե՛ն այն ներգործականք որոց կրօղն տրական դնի, մինչ փոխարկին 'ի կրաւորականն, նոյն տրականն լինի ուղղական.

Օր՟ք յաղթեց ձի. աշխարհ յաղթեցաւ 'ի ձէն, և այլն.

Ասել, ճառել, պատմել, վիպել, և նմանք, մինչ միայն պատմականաւ դնին, պատմականն այն է' նոցա 'ի տեղի հայցականի.

Պօղոս պատմէ զձէն. ձի՟ պատմի 'ի պօղոսէ. այսպ՟ և այլն.

Բայց այս գիտելի է, զի յոյժ սակաւք գտանին ներգործականք 'ի շարադրութ՟ որոց հայցական կրօղն զօրութ՟ իմաստ՟ լինի. ո՟պ՟ առաջնեալ նախորդեալն. Իսկ կրաւորականաց մեծ մասին ներգործող սկզբնականն զօրութ՟ իմաստ՟ լինի. որգոն, Խաչեցար և թաղեցար վ՟ մեր. Որ իմանի, խաչեցար 'ի հրէից կամ 'ի զինուորաց, և թաղեցար 'ի յովսեփայ.

Սոյնպէս բազում այսպիսի սկզբնա-
կան ներգործօղք մինչ երևիլ
հարկաւորին, գնին սեռականաւ
և նախդրիւ՝ 'ի չէզոքն: Որգոն, խա
չեցար 'ի ձեռն հրէից, և թաղե
ցար 'ի ձեռն յովսեփայ:

Սոյնպէս այս վասն պարզելոյ զբանն՝ 'ի
տեղի ուրեք յոյժ հարկաւորի:
որպէս, Հրեշտակք զկոյսն մարիամ
վերափոխեցին յերկինս. Կոյսն
մարիամ վերափոխեցաւ 'ի ձեռն
հրեշտակաց յերկինս: Զի եթէ
ասիցի, 'ի հրեշտակաց վերափոխե
ցաւ յերկինս, շփոթութիւն լինի
իմացուածոյն. որպէս թէ 'ի միջոյ
հրեշտակաց վերափոխեցեալ իցէ.
Որպէս ասի, զի մի՛ զրկիցիմք 'ի սատա
նայէ. որ է ասել՝ զի մի՛ զրկիցիմք
'ի շնորհաց 'ի ձեռն սատանայի.
այսինքն խաբէութեամբն սատանայի:

Հարկաւորի ևս յայնպիսի տե-
ղւոջ, ուր ներգործող սկզբնա-
կանն որ միայն կրաւորականին

պատկանի՝ և հ̃րկ սկզբնականն
որ ներգործականին ևս պատկա_
նի՝ իմիւսին հանդիպիցին․
Որգոն, ք̃ս ազատեաց զմեզ 'ի սա_
տանայէ՛․ մեք ազատեցաք 'ի սա_
տանայէ՛ 'ի ձեռն ք̃ի․ Զ̣ի եթէ
ասիցի՝ 'ի սատանայէ 'ի ջ̃է, խաւանակ
և ծանրաձայն լինի․ Ս̃ատանօր՝
'ի չեռն ջ̃ն՝ զօրութբ̃ սկզբնական
իմացեալ լինի․ զի իրակութիւն
կրողին 'ի նմանէ արտահոսի․
Կարէ՛ ևս ասիլ՝ ք̃ի, կամ ազա
տութբ̃ն ք̃ի․ Ն̂ ուր ոչ ունիցի
կրաւորականն ներգործօղ սկզբ
նական, ոչ ներգործութբ̃ ոչ զօրութբ̃,
անդ կրաւորականն այն ըստ նմա_
նութե̃ կրաւորակերպ ըստ միջականի
եղեալ լինի․ Ն̃ս ոպ̃ ջուր հեղայ,
և ցրուեցան ամ̃ ոսկերք իմ․
Ն̂ բազումք են այսպիսիք որք
կոչին կրաւորականք․ ըստ այնմ
զի կրօղ են իրակութե̃․ և ընդմիջա
կանք ըստ այնմ, զի ոչ ունին ներ

գոր

գործօղս։ Եւ՛ ներհակ այսմ՝ լինի ուրեք, զի ընդմիջականն իրակութեն իւրոյ ներգործօղ ունելով՝ իբր զկրաւորական վարի։

Մեռաւ մհրին ՚ի քաղաքացն հայոց։
Եղբայրն իմ արտմեցաւ յինէն։
Ընկեայց և ես ՚ի թշնամեաց իմոց։
Ե. յս՝ և յերեսն 283 յիշեցաւ։

Հոլովառութիւն Հասարակ Բայից։

Պրակ 15

Ե՛ վասն հոլովառութեն հասարակ բայից գիտելի է, զի զոր ինչ վն հոլովառութեան ներգործականացն և կրաւորականացն ասացաք, զնոյն իմա և զայնցանէ որք ուրեք ներգործականս և ուրեք կրաւորականս ՚ի կիր արկանին։ որգոն, Մարիամ ծնաւ զքս։ քս ծնաւ ՚ի Մարիամայ։ Ես դաւանիմ զքս որդի այ։ քս դաւանի կմ դաւանեալ լինի յինէն որդի այ։ Քս թացեալ

զպատաւն 'ի ջուրն՝ եւ յուղայի.
պատաւն թացնել 'ի գէ 'ի ջուրն՝
տօնած յուղայի, և այլն.

Մէ վարդապետն իգնատիոս՝ 'ի
դեղեցիկ մեկնութեան զու-
կասու աւետարանին 'ի վր բա-
նին՝ (ամ որ խոստովանեսցի յիս
առաջի մարդկան,) ասէ վս ա-
շակերտացն՝ թէ այսու ամի զօ
րութիւն յաւելու 'ի նս. արհա-
մարհել զմահ, և խոստովանիլ 'ի
նա առաջի մարդկան թէ ած է.
և խոստովանիլ 'ի նմանէ առաջի
հօր և հրեշտակաց թէ վկայք են
ածուն նր. յիսուսի Քհթ.

Բայց հասարակքս՝ նաքիւ, հայիւ,
զկրօղսն իւրեանց սկզբնահոլով
տրականաւն խնդրեն. Նայեցայ
'ի քեզ, և նայեցայ 'ի քէն.
Հայեցայ 'ի նա, և հայեցայ 'ի նը
մանէ. Իսկ բայիս գոյի՝ արտա-
գոյականն դնի կրօղն. որպ՝ փարե
ցայ ընտովան, և փարեցայ 'ի նմանէ
և այլ.

Սբն Նարեկացին յաղօթական բանս իւր 'ի գլուխն Ճ՝ ասէ , մի՛ եղիցի ինձ կողկողել և ոչ ողորմիլ · որ է՛ ողորմրվէլ · Եւ 'ի գլուխն Ճր՝ ասէ ,'ի քէն ողորմեալ փրկիչ Քրի ։ որ է ողորմեցեալ ։ Յորոց յայտ է թէ և՝ ողորմել , կարէ՛ դնել 'ի կարգս հասարակաց ։ Սակայն և այս՝ 'ի ներգործական նշանակութեն՝ զկրօղն իւր տրականաւ առնու ։ և հրամայականն կարէ՛ լինել՝ եա , եաց ։ ողորմեա՛ ինձ Տր զի հիւանդ եմ ես ։ ողորմեա՛ց մեզ Տր Ած մեր ։

Յաղագս Հոլովմանց Ընդմիջական Բայից ։ Գլուխ 16

Առումն Ուղղականին ։

Բայքս Ընդմիջականք՝ կալ · մնալ · նստել · երևել · կերպանալ · ձևանալ · պատկերանալ · ենթակայանալ , և այլ , թէպէտ և զայլ հոլով կարեն առնուլ ,

սակայն ուրեք ուղղականաւն շա
րադրին։ Ես կացի Թագաւոր ՚ի
նմանէ ‖ պետրոս պաշտօնեայ մը
նաց ‖ պօղոս դատաւոր նստաւ ‖
ծառքդ տեղւոյդ՝ մարդիկ երև
եցան ինձ ‖ և այլ։

Նստի՝ (Թէպէտ և զայլ հօլով
կարէն առնուլ,) ոչ ասել,
Կացի և մնացի ՚ի տան նորա։
Նստաւ յո՟ իմ՟ իշյ ‖ նստաւ ՚ի
լերինն ձիթենեաց. Երևեցաւ
Յի ‖ երևցոյց ՚ի Թաբօր, և այլ։

Եւ կական բայքս՝ եմ, լինիմ,
եղանիմ, սովորապէս զուղղա
կանն պահանջեն։ Ես եմ ծ՟յ.
դու ես արքայ. պետրոս եղև քա
հանայ։ և բազումք այսպիսիք։

Ըստ այսց վարին և բզ՟ում կրաւո
րականք։ Տունս այս դպրոց
շինեցաւ. այն փայտ աթոռ կազ
մեցաւ. դու վարժապետ կարգե
ցար. ես պաշտօնեայ կացուցայ.
դոքա մանկունք կոչեցան, և այլ։

Որք ունին և զսկզբնականն զօ֊
րութ֊ն. և ուր պիտոյ լինի՝ դնին։
Որ կերպ ուրեք և ընդմիջականին
հանդիպի. ես կայցի թագաւոր
՚ի նմանէ։ Յորում բայս հայի,
է իբր զկրողականն ածանցելոյն
հայցականաց. տես և յերեսն 288.

Վասն Սեռականին.

Ընդմիջականք ոմանք առնուն
զսեռականն՝ ՚ի ձեռն անկանա֊
ուռ նախդրաց։ Որպէս, խնդամ,
ցնծամ, խայտամ, բերկրիմ, և
զուարճանամ վ֊ն հաւատոյս.
Իսկ լամ, ողբամ, սգամ, կոծամ,
տրտմիմ, տխրիմ, ցաւիմ և վարա
նիմ վասն գործոյս։
Յս̃ փրկչին Տր՝ աշխատեցաւ վասն
տանջեցաւ քրտնեցաւ անարգե֊
ցաւ նախատեցաւ չարչարեցաւ
խաչեցաւ և թաղեցաւ վ֊ն մեր.
Խնդամ զուարճանամ ուրախանամ
և ապշիմ ի վ֊ր մեծամեծացն այս։

Համդեաւ հոգւին իմ͞ո եղիսէի.
Լացէք իվ͞երայ անձանց ձերոց.
Նացաք մնացք ինեղքոյ հարկիս.
Ընկանիմք առաջի քո տիրամայր:
Ս՛ բաղդում կրաւորականք ը͞ն
այսց վարին. ով իմերոյ՝ անար
դեցաւն և այլ: Նաև այլ բազում
բայք վերաբերին առ այս կերպ.
որք կամ առանց այլինչ հոլովոյ,
կամ յետ առնլոյ զհոլովս իւր
եանց՝ առնուն և զսեռականն՝
այսպիսի նախդրացս միջնորդութ͞ե.
ով և յերեսն 392 եղև յիշեցի.
Ս՛ տարակուսելի է աստ՝ թէ
այսպիսի հոլովառութ͞ի նախ
դրին է արդեօք՝ թէ բային.
Ասելի է թէ՝ ըստ դրութե՝ նախ
դրին է, բայց ըստ մտաց՝ բային է
համարելի: զի և նախդիրն իւրեն
րովն իւրով վասն բային մտացն
եդեալ լինի. Որպէս յասելն՝
վ͞ա ձեր, իմ͞ո մեր, առանց բայի
իմացումն ինչ ոչ լինի.

Ըտուոմ Սեղջանո՛՛ Տրօ՛՛:

Ընդմիջական բայքս՝ ցանկալ· տենչալ· տարփալ· բաղձալ· ըղձալ· քաղցնուլ· պապքիլ· կարօտիլ· փափագիլ· ծարաւիլ· բարկանալ· զայրանալ· դժուարիլ· ժամանել· նմանիլ· նախանձիլ· ներհակիլ· ծառայել· համբերել· հանդուրժել· տոկալ· ընդդէմ կալ· պտհիլ· հանդիպիլ· դիմակայիլ· ընդառաջ ելանել, և այլք, խնդրեն զտրականն վերջահոլով:

Ցանկացայ փրկութեան քում տր:

Տենչացեալք անձառ լուսոյն, վերասլացան 'ի կեանս անմահ:

Ընդառաջ ելեալ արքային՝ դասք երբայեցւոց, և այլ:

Ընդդէմ բայքս՝ պարտէ, պատշաճէ, և այլն, որովհետև յատկութ դիմի ոչ ունին ոպ յերեսն 108 անցաւ, դիմորոշութիւք նոցին այսու վերջահոլով տրականաւս դնին: որոց զկնի այսպիսի տրա—

կանոնին՝ շարակցի աներևոյթ բայ,
ընդ ուղղական անուն իբրու տէր
իրակութեան: Որպէս, պա՛րտ է ինձ
գրել. ճա՛հ է քեզ ընթեռնուլ.
հա՛րկ է նմա մուտ դնել: Պատշա՛ճ է
մեզ տեղիս այս. արժա՛ն է քեզ
պատի՛ւդ այդ. ըմբո՛ն է նմա այնպէս
զգեստ: Հաճելի է ինձ մնալ աստ
փութալի է և քեզ գալ այսր:
Այս կերպ՝ ուրեք բացարձակ
դնի առանց դիմի յատկութեան:
Որ շարժէ և ո՛չ շարժի, նմա՛ տալի է պաշտօն: Նա՛ ուր այսպէս դնի
առանց յատկութեան, ցուցանի թէ
առ ամենայն ոք պատկանի: Որպէս այս
իբրու ասէ, ամենեցուն պարտ է
նմա տալ պաշտօն:
Նաև բայս՝ եղև, մինչ դնի միայն
ըստ ինքեան, լինելով միադիմական անդէմ, խնդրէ զտրականն
վերջահոլով՝ դիմանորին ինքեան
և անուն բայի. և զկնի նորին աներևոյթ բայ: Եղև նմա անցանել

ընդ

ընդ արտորայս ։ Սողէ մտանել
նմա 'ի ժողովուրդն , և այլ ։
Ո՛ ահա՛ յայսպիսի կերպում՛
անուան բայրին տրակման դնի ում
ցուցա՛ւ ։ Օ՛ իթէ աներևույթ՛
անցանել՛ դիմա՛որ դնիւր , ա-
նուան բայրին ուղղակին լինէր այս-
պէս , էանց նա՛ ընդ արտորայս ։
այսպէս և միւսն ։
Ո՛ տրակման՛ ինչ , և այլ , ըստ
կերպի զոր ասելոց եմ, բազում
ներգործական բայից պատկանի
բաց 'ի խնդրոցն իւրեանց ։ որչէն ,
Հա՛ր ինձ ղհա՛ն զայն , և առա՛
ինձ խորտիկս ։ Բե՛ց ինձ զդուռն
քո , և փակեա՛ զնա այլոց ։
Շինեաց դարպաս որդւոյ իւր-
ում, և այգի տնկեաց նմա 'ի պա-
րարտ տեղւոջ ։ Ո՛ր կերպ ուրեք
իբրու զարդ դնի ։ Տե՛ս դու ինձ
զբազմութի՛ արանցդ ։ Այն այս՛
ուրեք և ընդմիջականի լինի ։
Ա՛ղ դու ինձ 'ի գլուխ լե-
րինդ , և այլ ։

Ըստամն Նախդրին Տրականին։

Ընդմիջականքս՝ դալ. գնալ. երթալ. փութալ. դառնալ. անսալ. մերձիլ. մերձենալ. մօտիլ. մօտենալ. վստահիլ. վստահանալ. վերանալ. հասանիլ. բարձրանալ. թռչիլ. մատչիլ. երդնուլ. կենուլ. պշնուլ. յօժարիլ. յանդըգնիլ. ձեպել. վաղել. խնայել. անխնայել. ելանել. մտանել և այլք, զնախդրին տրականն պահանջեն. Գայ յա՜ն ՚ի գիւղ մի։ Գնաց յանապատ տեղի. Ե՛րթ ՚ի սերովամ, և այլ։ Այսպիսեաց բազումք՝ ունին և զսկզբնականն զօրութ. և ուր պիտոյ լինին՝ դնին։

Տես յերեսն 393 և բանն է։

Էական բայիւ կերպս այս տրականի (Ես եղեց ձեզ ՚ի հայր, և դուք եղիջիք ինձ յուստերս և ՚ի դստերս,) յաճախ ՚ի կիր ածի ՚ի բանս Նախնեաց. որ իբրու

զուտ ուղղական իմացեալ լինի ։
Ես եղէց ձեզ հայր, և դուք ե-
ղիջիք ինձ ուստերք և դստերք ։

Առումն Տրականին ընդիւ ։

Ընդ միջինոքս՝ հաճիլ. հաշտիլ. կա-
դել. կցորդիլ. վիճել. վիճաբա-
նել. հակաճառիլ. բանակռուիլ.
մարտնչիլ. խոժոռիլ. ոգորիլ. խա-
ղալ. շնալ. պոռնկիլ. անցանել.
հիանալ. զարմանալ և այլք, առ-
նուն զտրականն ընդիւ ։ Հաճե-
ցար տր ը երկիր քո ։ Երթ հաշ-
տեաց ընդ եղբօր քում ։
Այս ընդ՝ յեզկնումն այսպիսեաց՝
ուրեք ընդ ուղղականի կցին,
ուրեք ը վերջահոլով տրականի
որպ ցուցան ը երկիր, ը եղբօր ։
Իսկ 'ի յոգնականումն՝ դնին որպ
նախդիրքս՝ ի, յ ։ ընդ երկիրս, ը
եղբարս ։ Տես և յերեսն 395
Եւ ոմանք ը միջականք իբր սո-
վորապ՝ առին առնուն զորինն

որք են, դիմել, զօրել, կանխել,
առաւօտել, ստահակիլ, ամբարշ-
տիլ, անիրաւիլ, անօրինիլ, կոշկո-
ճիլ, բողոքել, կարդալ, աղաղա-
կել, բարեխօսել և այլ: Կարդա-
ցին արդարքն առ Տր: աղաղակե-
ցէք առ Ած յակոբեայ: բարեխօ-
սեա՛ առ միածին որդին քո, եւայլն:

Ըստանուն Գործիականին:

Ընդմիջականքս՝ յագիլ: խայտալ
ցնծալ: պչնծալ: խնդալ: բերկ-
րիլ: տխրիլ: ախտանալ: համրա-
նալ: պապանձիլ: աշխատիլ: վաս-
տակիլ: արբենալ: զովանալ: թու-
լանալ: ժրանալ: զօրանալ: ծերա-
նալ: ջերմանալ: լիանալ: մեծա-
նալ: շատանալ: ծանրանալ: դան-
դաղիլ: կարկամիլ: աճիլ: սնանիլ:
զարգանալ, և այլք բազումք,
զգործիականն առնուն: Յագե-
ցան կե̄րկրօք: Խայտայր ալեօքն
ծերունին և ցնծայր հոգւովն:

 Ընդ

Սաղմոս Սրբազգոյականին:

Ընդ միջականք ոմանք յոյժ սակաւք՝ առնուն զհոլովն որտադրականն: Հոլովեցան զեզերօքն: Ընցին զկրետեաւն: Նըստան զպարապովն: Գերազանցեցին զայլ ուսումնականցօքն, և այլ:

Սաղմոս Հայցականին:

Ընդ միջականք ոմանք առնուն Թեպետ զհայցականն, բայց ոչ զայլ բառ, այլ զինքեանս: Որպէս, ախտացի զախտն մահու: Սրտմտեցաւ զսրտմտութիւն մեծ: Կորեաւ զկորուստն յաւիտենից, և այլ: Լինին ըստ այսց և ոմանք գործիականք: փութեաւորեալ փոտեաւ: զինաւորեալ զինուք, և այլ: Գտանին և սակաւք այլ բառին առեալ զհայցականն: Գնայր զճանապարհ իւր ուրախութ:

Եւ ոմանք ը միջականք՝ զորքանութի ժամանակի հայցակա-

նաւ պահանջեն: Նստան շուրջ
զնովաւ զեօթն տիւ և զեօթն գի-
շեր: Ասացաք առ նմա զերիս ա-
ւուրս: Ոչ եկն անձրև զերիս
ամս և զվեց ամիս, և այլ:

Իսկ ուրեք՝ միայն զժամանակ՝
և ոչ զորքանութին ցուցանեն:
զտիւ և զգիշեր աշխատեաք:
զօրն ողջոյն և զգիշերն ողջոյն
տառապեաք:

Այս կերպ՝ և այլ բայից պէտի:
Ներգործական, զտասն որ գործեցից
՚ի յայգւոջն իմ: Արար", շինեածս
այս՝ զերիս ամս շինեցաւ, և այլ:

Անուան Պատմականին.

Ընդ միջանկիւք և՝ յոյժ սակաւք՝
առնուն զպատմականն: Շնոր
հակալ եմ զքեն սիրելի իմ, զի աշ
խատեցար վն իմ ՚ի գալ քո առիս:
Բայց աղաչեմ զքեզ սէր իմ,
մի՛ ընաւ ինչ երկբայիցիս զինէն
թէ սիրիցեմ արդեօք զքեզ:

Գո

Պ․ ոշանամ զտնէ իմմէ, զի ոչ երբեք երկմտեցայ զսիրոյ քումմէ։ Յամօթ լիցին ուրեմն որք քրթմնջեն զմենջ ընդ միմեանս։ Որք և զընկալեալ բարեացն տուրն ջօղք են միշտ։

Ր․ուսմն Անդրէնոջանին ․

Ր․ նդմիջանկնքս՝ զարթնուլ․ յառնել․ դողալ․ սարսել․ պակնուլ․ խուսել․ չոքել․ փախչել․ զզուել․ գարշել․ շեղել․ ամաչել․ երկնչել․ կորնչել․ պակասել․ հեռանալ․ կասկածել․ պատկառել․ զարհուրել․ սարսափել․ մոլորել․ վրիպել և բազումք, զսկզբնականն խնդրեն։ Զ․ արթեաւ ՚ի քնոյ կորիւնն առիւծու։ յարեաւ ՚ի յերկրէ հովուն հօտից։ յորմէ դողան և սարսին երկինք և երկիր։ Յայսպիսեաց ես ոմանք՝ ունին և զորակնն զօրութե․ և ուր պիտոյ լինի՝ դնին։ Տես և զայս յերեսն 393 և բանէ։

Յաղագս Ներգոյականին։

Ընդ միջականքս՝ կալ. մնալ. նըստիլ. բազմիլ. յամել. ճեմել. զգնալ. զբօսնուլ. զբաղիլ. ննջել. հսկել. աղօթել. հանգչիլ. օթել. օթագայիլ. իջեւանիլ. ագանիլ. բնակիլ. բանակիլ. դեգերիլ. առանձնանալ. միայնանալ. շրջիլ. լողալ. զեռալ եւ այլք, զՆերգոյականն առնուն. Կացաք մնացաք 'ի դպրոցի անդ. Նստաւ եւ բազմեցաւ 'ի բարձի իւրում։

Հոլովս այս Ներգոյական, (ո̃պ յերեսն 400 ասացի,) գրեթէ ա̃մ բայից կարէ պատկանիլ. զի ոչ է իրակութ̃ թարց տեղւոյ եւ ժամանակի. Ուստի ուր հարկն պահանջէ յայտնել զտեղին իրակութն կամ զժամանակն, դնի Ներգոյական տեղւոյ եւ ժամանակի. կամ մակբայ տեղական եւ ժամանակեան. ունօք զնշանակութ̃ Ներգոյականի։ Որպ մինչ ասի,

ասէ դպրոցն մեր՝ մակբայս աստ
է 'ի ներգոյական նշանակութն.
որ է ասել՝ 'ի տեղւոջս յայսմիկ ։
Եւ՞ ուրեք վ՟ս զարդարուն բե-
րելոյ զբանն՝ մակբայն և ներ-
գոյականն իմաստին շարադրին ։
աստ 'ի տեղւոջս յայսմիկ է դըպ-
րոցն մեր ։ Այսպէս և զժամա-
նակի մակբայսն իմա ։

Եւ՞ բացում բայք ընդմիջականք՝
առնուն զներգոյականն անե-
րևութին 'ի տեղի մակբայից՝
յորժամ, երբեմն, մինչ ։ Ո՛րչէն, ստոյգ
զղջացողն՝ սարսափի 'ի յիշելն ըզ-
մեղս իւր ։ զարհուրի և դողայ 'ի
մտածելն զդատաստանն ահաւոր ։
Ի խօսելն հառաչէ, 'ի նայելն ամա-
չէ ։ Արթուն կայ 'ի ննջելն, և
արտասուէ 'ի յաղօթելն ։

'Ի տեղի ասելոյ՝ սարսափի յոր-
ժամ յիշէ զմեղս իւր ։ զարհուրի
և դողայ մինչ մտածէ զդատաս-
տանն ահաւոր. և այլն ։

Լինին ըստ այսց և ներգործկնք.
'ի տեսանելն իմ զքեզ՝ ուրախ ե-
ղէ յոյժ. Որ է ասել, իբրև տե-
սի. Եւ ահա այսպիսի աներև-
ոյթք՝ հաւաք ինքեանց եղեալ դի-
մաւոր բայիւն ժամանակն յայտ-
նեն ով և ցուցանէ։

Եւ աներևոյթ բայս՝ ըն ինքեն
անկատար է 'ի բանի. որպէս այս՝
'ի տեսանելն իմ զքեզ։ և կատարի
դիմաւոր բայիւ, ուրախ եղէ յոյժ։
Բայց է և ընդունելութիւն՝ եւ.
տեսեալ մի զժողովուրդն։ և կա-
տարի՝ եւ 'ի լեառն։ Ըստ այսց են
և ստորադասական բայքն. եթէ
սիրէք զիս. և կատարի՝ զպատ-
ուիրանս իմ պահեսջիք։

Բայց տես, զի ստորադասական
բայքն ոչ միայն լինին կամ եղեին
կերպիւքն. այլ ինչ ձայնիւ և իցէ
մինչ անկատար ձևոյ բայն, կոչի
ստորադասական։ որպէս ձայնքս՝
յորժամ, իբրև, մինչ, մինչդեռ,

և նմանք՝ անկատար թողուն ըզ-
բանն․ Ոպ ասել, յորժամ տեսի
զքեզ․ երբեւ տեսի զքեզ․ մինչ
տեսի զքեզ․ մինչդեռ անդ էի․
որք ամենեքեան են անկատարք․
և կատարին դիմաւոր բայիւ ։
Յորժամ տեսի զքեզ, ուրախ է-
զէ յոյժ, և այլն։
Նանէ անկատար զբանն՝ և դեր-
անուանս ոչ, ՚ի դնելն ՚ի սկզբան
բանի․ Որ առնէ զպտուղ իրանս իմ։
և կատարի՝ նա է որ սիրէն զիս ։
Լինի սոյնպէս և յօդիւ՝ այն ։
ստոյգ խոնարհ այն է, որ ոչ դի-
տէ դող զինքն խոնարհ․ Փրկէ՛
տր զայնոսիկ, որք մաշեալ են սըր-
տիւք․ Նյսպ և զայլ անկատար
թողօղ մասունսն իմա։
Նա՝ յորժամ բայն՝ անկատար թո-
ղօղ ձայնի հանդիպի, խնդրի
դիմաւոր բայ զի կատարեսցի ան-
կատարն ոչ ասացաւ և ցուցաւ։
Բայց յորժամ նախքան զմասն

զայն անկատարակերտ՝ գնիլ պա
տահիցի՝ ոչ, յայնժամ միով դի-
մաւոր բայիւ տակաւին անկա-
տար մնայ։ Որպէս ասելս, ո՛չ եթէ
դուք ընտրեցիք զիս, որ է տակա
ւին անկատար. և կատարի երկրորդ
բայիւն. այլ ես ընտրեցի զձեզ։
Ըստ այսմ է և այն՝ յորում զկնի
անկատարակերտ մասնկանն՝ գնի
աներևոյթ կամ, եալ։ Որպէս այստ
քիկ, եթէ խօսիլ պարտ լինիցի
քեզ ընդ նոսա, մի՛ շատաբաներ։
Իսկ եթէ լռել ոչ ինչ խօսիցիս,
զդէմդ մի՛ խոժոռիցես։ Նոյնպէս
և զայլսն իմա.

Ա՛ Ծանիր աստ, զի 'ի սկզբան
հոլովառութեանն՝ յերեսն 368
ասացաք՝ թէ երեք են որք խընդ-
րեն զհոլովս անուանց. այսինքն՝
Ուղղուն, Սեռ, և Նախդիր։

Սրդ՝ զհոլովառութիւն անուան և
բայի՝ անմանրախոյզ քննութեամբ
ասացաք ցաստ 'ի կարգիս։ Իսկ ըզ

 նա

նախադրութեն հոլովառութի՝
ուսար ՚ի նախադրութեան անդ
յերեսն 140։ Բայց այն՝ զի ասա
ցաւ̂ վս̃ ընդունելութն՝ թէ եր
բեմն առնու կամ առնանի իբրև
անուն, և երբեմն առնու միայն
իբրև բայ, տե՛ս զօրինակսդ։
Առնուլ միայն իբրև անուն,
ծնողն այ̃ մարիամ, մայր է և կոյս.
կոյս է և մայր։ Առնուլ և առ-
նանիլ իբրև անուն, զծնողն այ̃
զկոյսն մարիամ գովեսցուք և մե
ծացուսցուք. Ուրանօր՝ ծնօղ,
առա՛ւ թէպէտ ՚ի բայից՝ գովես
ցուք և մեծացուսցուք, բայց և
ինքն էառ զսեռականն՝ այ̃։
Իսկ առնուլ միայն իբրև բայ,
խորփեալ զդիրսն՝ ետ ցպաշտօն-
եայն։ որ է ասել՝ խփեաց զդիրսն
և ետ ցպաշտօնեայն։ Նա՛ տե՛ս,
զի մինչ երկու դիմաւոր բայք
ընկնի միմեանց դնիւն, խնդրն՝ և
պատկանի։ Որպէս այս՝ խփեաց

զգիրսն և ետ ցպաշտօնեայն։
Կամ և այս, ետ ցպաշտօնեայն և
նստաւ։ Իսկ թէ մինն՝ եալ դը
նիցի, ո՛չ է պիտոյ՝ և։ որպէս այս՝
խփեալ զգիրսն ետ ցպաշտօն"։
Նաև ուր երկու եալ, կամ եր
կու աներևոյթ զկնի իրերաց
դնին, անդ ևս պարտի դնել ՚ի
մէջն՝ և։ Որպ՟ ասել, խփեալ ըզ
գիրսն և տուեալ ցպաշտօնեայն՝
նստաւ անդ։ Կամ այսպէս, ՚ի
խփելն զգիրսն և՚ի տալն ՚ի պաշ
տօնեայն՝ նստաւ անդ։
Բայց գտանին ՚ի բազում ուրեք
երկու դիմաւո՛ր՝ կամ երկու
աներևոյթ՝ և կամ երկու եալ ա
ռանց շաղկապի։ Կացաք մնացաք
աստ ՚ի մեղս մեր։ Հրամայեաց ե
լանել նստիլ ընդ նմա։ Պատեալ
պաշարեալ պահէին զնա, և այլ։
Իսկ ընդունելութիւն՝ լոց, ընդ
էական բայիս՝ է, սովոր է կցիլ՝
գալո՛ց է որդի մարդոյ։ Սակայն

կարէ ուրեք և ո՛չ բայի՛ կատա-
րել զբանն։ գալոց գիտեմք
զորդի մարդոյ։

Ե՛ բաց յերկրիս այսացանէ հոլո-
վառութեգ անո՛ւան և բայի և
նախադրութե, Մ՝իջարկութեցն և ս
ոմանք ունին զխնդիր։ Ե՝րանի
հեզոց։ վա՛յ քեզ քո՛րազին։

Ե՛ ասի ուրեք, երանի՛ է քեզ։
վա՛յ է նոցա։ եղո՛ւկ է ինձ, և այլ։

Յաղագս Արգելեալ Խնդրոյ։

Գլուխ 17

Ասացեալ ՚ի կարծոյ զխնդիրս
հոլովառու մասանցն բա-
նին, ասելի է սակա՛ւ ինչ և զար-
գելմանցն նոցին։

Բազումանգամ ՚ի բանի՝ հան-
դիպեալ դիմա՛ւոր բայի անե-
րևոյթ բայ՝ արգելո՛ւ զխնդիրն,
և ինքն դնի ՚ի տեղի նորին ։

Ո՟պ ասել, յուսամ հասանիլ թո-
ղութե մեղա՛ց։ Ահա՛ աներևոյթս

հասանիլ, հանդիպեալ դիմաւոր բայիս յուսամ, արգել զխնդիրն նախդրին տրական. և ինքն եղաւ 'ի տեղի նորին. Նոյն ինքն բայս հասանիլ, ձայն զվերջաւորով տրականս ունելով. որ է խնդիր նորա դիմաւոր բայութեանն. զի ամ աներևոյթ առնու զխնդիրն իբր դդիմաւոր. Որպէս այս, յուսամք 'ի տր ած մեր. պարտ է մեզ յուսալ 'ի տր ած մեր. Իսկ յասելն, յուսամք 'ի տր ած՝ հասանիլ թողուն մեղաց, աներևոյթս հասանիլ, ոչ կարաց արգելուլ զխնդիր բային. զի յետոյ դիպեցաւ քան զխնդիրն. այսպէս և

զայլն իմա.

Իսկ բայք ոմանք սովորաբար զաներևոյթն պահանջեն. որք են, Ջանամ, փութամ, ճեպիմ, խնդրեմ, խորհիմ, կամիմ, ըղձամ, փափագիմ, յօժարիմ, սկսանիմ, և այլ.

Ջանամ գնալ 'ի տուն իմ.

փութայր առնուլ զգիրքն․ սկսան
խօսել ընդ նմա․ և այլն։

Նաև սեռականաւոր նախդիրք
ումանք՝ ընդ սեռականի անե-
րևութին յաճախ շարադրին։

Վասն ուղղելոյ զգնացս մեր․
յաղագս փրկելոյ զմեզ, և այլ։

Բայց ուրեք այսպիսիք ուղղա-
կանաւ եդեալ կան․ Վս ՚ի
գիշերի և ՚ի տուընջեան լսել
մեզ զբան տն․ վս անդատապարտ
կալ մեզ առ"։ Նոյ" վս զմեզ կե-
ցուցանել․ Ըստ այսմ է, վս որք
՚ի լերինս յայրս և ՚ի փա"։

Նախդրաւոր օրինակ Բացառական Խնդրոյ․

Շաղկապքս՝ թէ, զի, բազում
անգամ պատահեն բայից՝ որ
գոլուն զխնդիրսն։ օրին, Մեք
ծանեաք թէ դու ես քն ‖ յղս
թէ զինչ է հոգի ‖ ասա տր զի բը
ժշկեցայց ‖ վասն զի մի՛ ընդ խո-
տանս գտանիցիմք․

Ա՛ռ աչօ́ շաղկապս Ընդ, պատա-
հեալ ցանկեալ բայիս՝ արգել ըղ
հայցական խնդիրն նորին. զի աս
տանօր բայս ցանկեալ՝ է՛ 'ի ներգոր
ծական նշանակութեան՝ որ զհայցա-
կանն պահանջէ. Ա՛ռ շաղկապս՝
զի, արգել զխնդիրն բայիս՝ ասա՛.
Ոչ յիշ իմա և զարգելմունս սե-
ռականաց խնդրոց՝ նախադրու-
թեանցս, յաղագս, վասն։
Արգելեալ խնդրոց Եթէ օրի-
նակ կալ քեզ զայսս՝ որոց խըն
դիրն զօրութ իմացեալ լինի.
Որպ այս, եկ սիրելի իմ, առ զքո
տունեալս. Որ իմանի՝ եկ առիս,
և առ քինէն զքո տունեալն ինձ.
և անթիւք են այսպիսիք։
Նաև յորժամ բայ իմն խնդրովն
իւրով լինի հարցումն, ներքսա
տասխանւոյն՝ զօրութ իմանի խըն
դիրն. Որպ այս, տեսեր զպետրոս.
տեսի՛. Որպէս ասել՝ տեսի՛ զպետրոս.
Նաև ուրէք բայն ևս ոչ դնի ։

ծվ էհար զքեզ՝ պետրոսն։ Որ է
ասել՝ պետրոսն էհար զիս։
Չորրորդ՝ լինի արգելումն խնդ-
րոյ՝ յորժամ 'ի տեղի խնդրոյ
բայիս՝ ասել, դնի բանի իմն կատա-
րեալ, և ուրեք յոյժ երկար։
Ասէ՝ այն հիւանդութիւն չէ 'ի
մահ, և այլն։ Որ իմանի՝ ասէ ցնմ
ըղ բանս զայս։ Ասէ՝ առն միոջ
էին երկու որդիք․ Փոքրն 'ի վերջ
առաջիս։ Որ իմանի՝ ասէ ցնոսա
զառակս զայս։
Հինգերորդ՝ լինի արգելումն խնդ-
րոց՝ յորժամ յարաբերական
դերանունս որ, արգելու զխնդ-
դիրն անուան՝ կամ բայի՝ կամ
նախադրութե՝ և կամ ախտակրութե
որ է միջարկութի։ Որգոն, լցան
անձինք մեր նախատանօք որք նա-
խատէին զմեզ։ Ծագեաց զողորմու-
թիւնս քո որք ճանաչեն զքեզ։
վս որք սաղմոսիւք և օրհնու"։
Երանի որ խորհի զաղքատն և"։

Ա՜ արդ՝ ՚ի վերջնում աստ հը-
լովառուեց և արգելմանց նո-
ցին՝ պարտ է գիտել, թէ այն հո-
լովառութիք՝ մանաւանդ բայից՝
որք իբրու կանոնին ինչ մինչև ցաստ
եդան, ո՛չ թէ միշտ այնպ՟ պարտին
դնիլ ամենեքեան ոպ՟ և եդան·
Այլ բազումք ՚ի նոցանէ և այլք
նոյնպիսիք՝ այլապէս քան զոր կա-
նոնեցանն դնին ՚ի բանի: զի զա-
նազան գիտմունք բանից ՚ի շարա-
դրուե՝ զանազան խնդիրս պատ-
ճառեն բայից· Ո որոց ամ՟ցունց
իբրու անպականս կանոնել՝ ո՛չ է
եղեալ յումեքէ· այլ թէ ո՛ր բայք
որոց հոլովից յաճախ են խընդ-
րողք՝ զայնցանէ միայն կանոնէ-
դեալ են: Իսկ զմանրամասնեայս
նոցին՝ խնամով ընթերցումն հըմ-
տացուցանէ: Ա՜ արդ՝ վ՟ն բո-
լոր բայից իբրու հասարակաբար
ծանիր զայս, թէ ներշարադրուե՝
բայն երբեմն թարց խնդրոյ կա-

տա

տարէ զբանն։ Որպէս այս, ննջէ
ծոյլն և զարթնու՝ և դժ̃ ննջէ։
Երբեմն միով խնդրով կատարէ՝
անձք իմ տկարացան յաղքատութէ։
Երբեմն երկուս առնու խնդիրս։
փրկեցեր զանձն իմ ՚ի մահուանէ։
Իսկ երբեմն երիւք աւարտէ՝
վազեցոյց զձին. տես յերեսն 405։
Լինի ուրեք և չորիւք. տարաք
զնա յարակլիոյ զկրետեաւն յէմ։
Իսկ սեռական հոլովն ըստորում
է յատկացուցիչ՝ զկնի ամ̃ հոլո-
վոց կարէ շարադրիլ։ Որդին այ̃.
որդւոյն այ̃. որդւովն այ̃. զոր-
դին այ̃. յորդւոյն այ̃. և այլն։
Նաև գործիականն ըստ որում
զորովն և զորպէսն նշանակէ, ամ̃
բայից կարէ առադրիլ թէ պիտոյ
լիցի։ Որով, մովսէս էհար զվէմն
գաւազանաւն։ Որպէս, էհար զվէմն
բարկութբ̃. Ըստ այսմ և զներ-
գոյականն իմա. զորմէ յերեսն
400. 427 եղև ասացեալ։

Յաղագս թէ որ հոլով յորում
տեղիս գնիլ պտէնի։ Եւ թէ
վասն էր կոչին Ուղղական,
Սեռական, և այլն։ Պրակ 18։

Վասն Ուղղականին։

Յորժամ զերն վ՟ իւր միայն
յիշել կամիցիմք, գնել պար
տիմք զնա ուղղական։ Պետրոս
գնաց. պօղոս մնաց. ղուկաս է-
ղէ քահանայ։ Եւ կոչի ուղղա
կան, զի զերն ուղիղ և պարզ յի
շէ առանց այլ ինչ նշանակութե։

Վասն Սեռականին։

Յորժամ զերն ոչ վ՟ իւր, այլ
վ՟ իւր եղելոցն յիշել կամի-
ցիմք, պարտիմք գնել զնա սեռա
կան. ասելով՝ հայրն պետրոսի.
մայրն պետրոսի. և այլ։ Եւ կոչի
սեռական, զի սեռ՝ ընդհանուր
ասելէ կամ պարունակող։ Որպ
սեռականաւն՝ պետրոսի, ամ՟ ինչ

որ

որ պետրոսի պատկանի՝ կարէ մի
տածիլ ընդհանրապէս. այսինքն՝
քոյրն, կինն, որդին, ձեռն, ոտն,
տունն, այգին, և այլն նմ.

Ս՟ան Գործիականին.

Յորժամ զիրն ոչ վասն իւր, այլ վ՟ն այնր որ նովաւ լինի՝ խնդրել կամիցիմք, պարտիմք դնել գործիական. Մովսէսիւ եղև այս գործ. գաւազանաւ եհար զվէմն. Եւ կոչի գործիական, որ է գործիքական. զի այն՝ որով գործ ինչ լինի, գործիք անուանի. որ է իբրու միջնորդ սպասող գործոյն. զոր ընկեր ասեն.

Ս՟ան Հայցականին.

Յորժամ զիրն՝ անդ խնդրեցեալ իրակութեն կրող իմանամք, պարտիմք դնել զնա հայցական. Պետրոս սիրէ զպօղոս. Մովսէս եհար զվէմն. Եւ կոչի հայցին,

զի երակութիւն ոպ՟ թէ հայցէ զնա
զի ՚ի նմա կայասցի · Զոր և ո֊
մանք կրողական անուանեն վս՟
զերակութիւն կրելոյն ոպ՟ ասացաք ·

Վասն Արտադրոյականին ։

Յորժամ զիրն այնպէս դիտեմք
թէ ՚ի բոլորումն նորին այլ ինչ
նշանակիցի, դնեմք արտադրոյա֊
կան ։ Որպ՟ ասել, Նստան զպետրո֊
սիւ՟ սիրելիքն իւր · պատեցին ըզ
բերդիւ՟ն թշնամիք նորա ։
Եւ կոչի արտադրոյական, զի ոչ
զինքն զիրն, այլ զարտաքին կող֊
մունսն նորին ցուցանէ ։

Վասն Պատմականին ։

Յորժամ զիրն այնպ՟ նկատեմք՝
թէ վս՟ նորին զրոյց ինչ լինի,
պարտիմք դնել զնա պատմական ։
Խօսիմ ձեզ զպետրոսէ · որ պատ
մէր զյիսուսէ · Եւ կոչի պատմա
կան, որ է ասական · զի ասէ ինչ
զումեքէ՝ պատմայինն պատականի ·

Վասն Սկզբնականին։

Յորժամ զիրն այնպէս իմանամք թէ սկիզբն է իրակութեան. այսինքն թէ՝ իրակութիւն անտի՛ սկսի, պարտի դնել սկզբնական։ Որպէս ասել, ՚ի պետրոսէ՛ առի զայս։ ՚ի պօղոսէ՛ ուսայ զայդ. յայտ է ամ։ Եւ կոչի սկզբնական, զի սկիզբն է իրակութեան որպէս ասացաւ. Ոմանք զայս առողական անուանեն. իբրու թէ իրակութիւն անտի առնանի. Եւ այլք բացառական կոչեն. զվս էրն ինքենք ամացեն.

Վասն Տրականին.

Յորժամ իրն այնպէս նկատի, թէ դէպ ՚ի նա՛ դիմէ իրակութիւն, պարտի դնել տրական։ Ասեմ պետրոսի կամ ցպետրոս. նայիմ ՚ի պետրոս. դնամ առ պետրոս։ Եւ կոչի տրական, զի դիմեալ գործն ՚ի նա՛ որպէս թէ տրի՛ նմա։

Վասն Ներգործականին ։

Յորժամ զիրն ոչ վասն իւր, այլ վասն ՚ի մէջ նորին կամ ՚ի նմա՛ եղելոյն մինչեւ կամիցիմք, պարտիմք դնել ներգործական ։ ՚Ի տան նո̃ր մնացի ․ յեկեղեցւոջն ընթերցայ ։ խորհուրդն մեր ՚ի պետրոս մնաց ․ որպ̃ եւ նորայն է՛ ընտիրս մեր ։ Նա՛ կոչի ներգործա կան, (զոր այլք ոմանք կացողական անուանեն) զի իրն թէ ներ որոշ գոյ, եւ կամ թէ ուր կայանայ, զայն նշանակէ ։

Վասն Կոչականին ։

Յորժամ զոք յանուանէ կոչել կամիցիմք զի ասիցեմք ինչ նը մա, պարտ է դնել կոչական ։ Ա՛դամ ո՞ւր ես ։ ղա՛զարէ եկ ար տաքս ։ շա՛տ է քեզ պօղէ ։ ո՛վ տ̃ր տե՛ս զտառապանս իմ ։ Նա՛ ասի կոչական, զի կոչեմք յանուանէ ոմ̃ անձանց ։ Տես եւ յերեսն 258 ։

Խրատ Ճանաչելոյ զՄասունս Շարադրեալ Բանից:

Պրակ 19

Որ ոք կամիցի կրթել զինքն 'ի շարադրութի, այնքան ինչ գիտացեալ զզօրութիւս հոլովմանց, պարտի իբրու վարժարան ինչ՝ 'ի ձեռն առնուլ ըզ շարադրածս այլոց, և ճանաչել զմասունս բանին թէ որն որում պատասխանէ: Զի ո՞չ է քեզ բաւական գիտել միայն թէ այս ինչ բառ՝ է այս ինչ մասն բանի. կամ թէ ըստ այս ինչ հետեւման՝ է այս ինչ: Այլ պարտիս գիտել զդրութի մասանցն 'ի շարադրութե թէ սա նորա է և նա սր: Որպ զի զայսոսիկ գիտելով՝ կարիցես և դու առնել շարադրութիւնս ըստ կանոնի քերթողացն որքան և կարն քո բերէ:

Եւ այսպիսի ճանաչման զոր առցի, կա՛լ քեզ օրինակ զհետեւեալդ:

1 Երանեալ է։ 2 այր։ 3 որ։ 4 ո՛չ։
5 գնաց։ 6 'ի խորհուրդս։ 7 ամ_
բարշտաց։ 8 'ի ճանապարհի։ 9 մե_
ղաւորաց։ 10 նա։ 11 ո՛չ։ 12 եկաց։
13 և։ 14 յաթոռս։ 15 ժանտից։
16 ո՛չ։ 17 նստաւ։

Ի մասանցս յայսցանէ 1 ըն, 2 ին կրաւորական յարակատար բայն է. որ ներգործական կերպիւ եդեալ է * 2 ըն, 1 ին կառավարողն է. որ կոչի տէր բայի կամ անուն բայի * 3 ըն, 2 ին յարաբերողն է. որ 'ի տեղի նորին՝ 5 ին կառավարող եղեալ է * 4 ըն, 5 ին բացասական մակբայն է * 5 ըն, 3 ին բայն է * 6 ըն, 5 ին տրական խնդիրն է * 7 ըն, 6 ին յատկացուցիչ սեռականն է * 8 ըն, 12 ին ներգոյական խնդիրն է * 9 ըն, 8 ին սեռականն է * 10 ըն, 2 ին յարաբերողն է. որ 'ի տեղի նորին՝ 12 ին տէր եղեալ է * 11 ըն, 12 ին մակբայն է * 12 ըն, 10 ին բայն է *

13 րդն , շաղկապ է բաղհիւսական. որ զբանն 4 րդն՝ կապէ ընդ 14 րդն * 14 րդն , 17 րդն տրական խնդիրն է. զոր և ներգոյական ասել մարթ է ան֊ տեղի * 15 րդն , 14 րդն սեռականն է * 16 րդն , 17 րդն բացառական մասն * 17 րդն , դարձեալ 10 րդն բայն է.

••••••••••••••••••••••••••••••

1 Երկինք. 2 պատմեն. 3 զփառս. 4 այ. և 5 զարարածս. 6 ձեռաց. 7 նորա. 8 պատմէ. 9 հաստա֊ տութիւնն.

Յայսցանէ 1 րդն , 2 րդն տէրն է * 2 րդն , 1 րդն բայն է * 3 րդն , 2 րդն խնդիրն է * 4 րդն , 3 րդն սեռականն է * 5 րդն , 8 րդն խնդիրն է * 6 րդն , 5 րդն սե֊ ռականն է * 7 րդն , 4 րդն յարաբե֊ րօղն է . որ 'ի տեղի նորին՝ 6 րդն յատկացուցիչ եղեալ է * 8 րդն , 9 րդն բայն է * 9 րդն , 8 րդն տէրն է.

1 Օր. 2 աւուր. 3 բղխէ. 4 ըզ֊ բան. և 5 գիշեր. 6 գիշերի. 7 ցուցանէ. 8 զգիտութիւն.

Նստյանք 1 ըն , 3 ին տէրըն է *
2 ըն , 3 ին երկրորդ խնդիրըն է *
3 ըն , 1 ին բայն է * 4 ըն , 3 ին նախ-
կին խնդիրըն է * 5 ըն , 7 ին տ͞րըն է *
6 ըն , 7 ին երկրորդ խնդիրըն է *
7 ըն , 5 ին բայն է * 8 ըն , 7 ին նախ-
կին խնդիրըն է .

• •

1 Մ՛ի՛ նախանձիր . 2 ընդ չարս .
և 3 մի . 4 ընդ այնոսիկ . 5 ոյք
6 գործեն . 7 զանօրէնութի՛ .

Սոյա 1 ըն , է՛ բայ հրամայական .
բայց ըստ որում երկուք է հրա-
մայականն , յանձնառական և հրա-
ժարական , սա՝ մի նախանձիր՝ հրաժա-
րականն է մակբայիւ՝ մի՛ . Նա՛ տ͞ր
սորին զօրութ՛ իմանի . իբրու թէ
առ ա͞մ ոք ասէ , ով մարդ մի նա-
խանձիր ընդ չարս . և մինչև ՚ի
տասն տուն և անդր՝ դնին բայքն
սոյն այս զօրութ՛ իմացեալ ան-
ուանս * 2 ըն , 1 ին տրական խն՛ *
3 ըն , ունի զօրութ՛ զնախկին բայն .

որ իմանի եւս՝ մի՛ նախանձիր *
4րդն, այն զօրութ͞ե իմացնել բային
խնդիրն է. որ եւ նախընթացէ 5ր-
դին * 5րդն, 4րին յարաբերողն է.
որ 6րին անուն եղեալ է * 6րդն,
5րին բայն է * 7րդն, 6րին խն"։

1 Ոի։ 2 որպ͞։ 3 խոստ։ 4 վաղվա-
ղակի։ 5 ցամաքեսցին։ 6 որպէս։
7 զդալարի։ 8 խոստոյ։ 9 վաղվա-
ղակի։ 10 անցցեն։

Սոցին 1րդն, պատճառական շաղ-
կապ է։ (տես յերեսն 170)
2րդն, նմանական նախդիր է *
3րդն, 2րին ուղղական խնդիրն է.
որ կարէ դնիլ եւ հայցական *
4րդն, 5րին արադ͞ին մակբայն է *
5րդն, առաջին տանն 2րին 4րին եւ
5րին բայն է * 6րդն, դարձեալ նը-
մանական նախդիր է * 7րդն, 6րին
խնդիրն է. եւ է՛ ածական 8րին *
8րդն, 7րին գոյականն է. որ սեռա-
կան հոլովին՛՛ նմա իբրու յատկա-
ցուցիչ եղեալ է։ Բայց մ͞ք այն

պիտիք են՝ զոր յերեսն 372 յիշե-
ցաք թէ՝ սեռականն ուրեք այնպ
յատկացուցիչ դնի, որ կարէր դը
նիլ ուղղական։ զի այս, դպրատանի նո-
րոյ, իմանի՝ դպրատուն նոր. կամ ըզ
նոր փողոց։ Որ երկուքն իմիասին
մի հայցական խնդիր իմացեալ
լինին * 9 ըն, յայտնի՛ է * 10 ըն,
ունի տեղ՝ զտեղն 5 ին։

••••••••••••••••••••••••

1 Ողորմեա՛։ 2 ինձ։ 3 Ած։ 4 զի։
5 կոխեաց։ 6 զիս։ 7 մրդ։ 8 զօր
հանապազ։ 9 պատերազմունք։
10 նեղեցին։ 11 զիս։

Կոչական է 1 ըն, 3 ին բայն է * 2 ըն
1 ին խնդիրն է * 3 ըն, 1 ին Ածն է *
4 ըն, պատճառական շաղկապ է *
5 ըն, 7 ին բայն է * 6 ըն, 5 ին խըն
դիրն է * 7 ըն, 5 ին տէրն է * 8 ըն,
10 ին ժամանակական մակբայն է *
9 ըն, 10 ին տէրն է * 10 ըն, 9 ին
բայն է * 11 ըն, 10 ին խնդիրն է։

1 Կոխեցին։ 2 զիս։ 3 թշնամիք։

 իմ

4 իմ. 5 զօրհանապազ. 6 բազումք.
7 էին. 8 ալք. 9 մարտնչէին.
10 ընդ իս. 11 'ի բարձանց.

Յայսցանէ 1 ըն, 3 րն բայն է * 2 ըն, 1 րն խնդիրն է * 3 ըն, 1 րն տէրն է * 4 ըն, 3 րն յատկացուցիչ դերանունն է ունական և ուղղական. որ իմանի' իմ * 5 ըն, 1 րն մակբայն է * 6 ըն, 7 րն խն" * 7 ըն, զօրութ. ունի զտէրն. որ իմանի' այնորիկ, կամ այլ * 8 ըն, զօրութե. իմացելոյն յարաբերօղն է * 9 ըն, 8 րն բայն է * 10 ըն, 9 րն խնդ." * 11 ըն, 9 րն երկրորդ խնդիրն է.

••••••••••••••••••••

1 Խոնարհեցո՛. 2 տէր. 3 զունկն. 4 քո. և 5 լո՛ւր. 6 ինձ. 7 զի. 8 աղքատ. և 9 տնանկ.
10 եմ. 11 ես.

Յեդելոցս այսցանէ 1 ըն, 2 րն բայն է * 2 ըն, 1 րն տէրն է. որ է' անուն կոչական' զօրութե. երկրորդ դէմ. տես յերեսն 355.

3րն , 1ին խնդիրն է * 4րն , 3ին յառաջացուցիչ ունական դերանունն է . և է՛ հետ 3ին հայցական * 5րն , 2ին երկրորդ բայն է * 6րն , 5ին խնդիրն է * 7րն , պատճառակին շաղկապ է * 8րն և ինն՝ 10ին նոյնական խնդիրքն են * 10րն , 11ին բայն է * 11րն , 10ին տրն է ։ Ասացի՝ (նոյնական խըն-դիր ,) զի խնդիրք բայից երկու են . նոյնական , այլական .

Նոյնական խնդիր այն է , որ առնոյն իրն նայի որ է տէր բային ։ որպէս ասա (աղքատ և տնանկ եմ ես) աղքատ և տնանկ՝ նոյն եսն է .

Նա՛ այսպիսիք յաւէտ ըստ ուղղականին լինին . որոց մեծ մասն էական բայի՛ շարադրի ։ ասեղն է երկաթ , մարդն է բանական , և ". Իսկ այլ բայի՛ , ասեղն երկաթ ճանաչի , մարդն բանական կոչի . և այլ ։ տես յերեսն 415 .

Իսկ այլական խնդիր այն է , որ

ա՛յլ էութի՛ է քան զտէր բային·
ո͞պ յասելն՝ մովսէս եհար զվէմն,
վէմն ո՛չ է մովսէս· Նա՞ մինչ խըն
դիր բային ուղղական դնի, գո
լով և տէր բային ուղղական,
ասեն ոմանք այնպիսեաց՝ թէ բայն
երկու ուղղական առեալ է· այլ
ո՛չ է այն͞պ· զի մինն է տէր բայի,
և մինն է խնդիր· որպէս յասելն,
ես եմ ծառայ, եսն է տէր բայի,
և ծառայն խնդիր· Իսկ խնդիրն
զինչ և իցէ՝ տէր բային դնիլ ուղ
ղական սովո՛ր է· որպէս՝ մովսէս
եհար զվէմն· վէմն հարաւ՛ ՚ի մով
սիսէ· և այլ·

1 Պահեա՛· 2 զանձն· 3 իմ· 4 ս͞բ·
5 տ͞ր· և 6 փրկեա՛· 7 զծառայս·
8 քո· 9 ա͞ծ· 10 իմ· 11 որ· 12 ՚ի քեզ·
13 յուսացայ·

Ի սոցանէ 1ըն, 5ին բայն է * 2ըն
1ին խնդիրն է * 3ըն, 2ին յատ
կացուցիչ դերանուննն է· որ եր
կուքն ի միասին իբրև մի հայցա

կան են * 4 րդն , 1 ին երկրորդ խորն
դիրն է * 5 րդն , 1 ին տէրն է · որ է
կոչական անուն * 6 րդն , 9 ին բայն է *
7 րդն , 6 ին խնդիրն է * 8 րդն , 7 ին
ուղղական դերանունն է · որ է ընդ
նմա հայցական * 9 րդն , 6 ին տրն է *
10 րդն , 9 ին ուղղական դերանունն է ·
որ երկուքն իմաստին կոչական
են * 11 րդն , 7 ին յարաբերողն է ·
որ 'ի տեղի նորին՝ 13 ին տէր ե-
ղեալ է * 12 րդն , 13 ին խնդիրն է *
13 րդն , 11 ին բայն է ·

・・・・・・・・・・・・・・・・・・

1 Համբարձի · 2 զաչս · 3 իմ · 4 'ի
լերինս · 5 ուստի · 6 եկեսցէ ·
7 ինձ · 8 օգնութիւն ·

Սոցա 1 րդն , զօրութ ունի զտէրն
իւր՝ ես * 2 րդն , 1 ին խնդիրն է *
3 րդն , 2 ին ուղղական դերանունն է
որ է ընդ նմա հայցական * 4 րդն ,
1 ին երկրորդ խնդիրն է * 5 րդն ,
է՝ տեղական մակբայ , որև 4 ին
յարաբերող եղեալ է · որպէս

և այլք կարեն գտանիլ * 6ըն, 8 ին
բայն է * 7ըն, 6 ին խնդիրն է *
8ըն, 6 ին տէրն է։

1 Օգնութի· 2 ինձ· 3 ՚ի տնէ· 4 Է-
կեսցէ· 5 որ· 6 արար· 7 զեր
կինս· և 8 զերկիր·

Ի սոցանէ 1 ըն, 4 ին տէրն է *
2 ըն, 4 ին երկրորդ խնդիրն է *
3 ըն, 4 ին նախկին խնդիրն է *
4 ըն, 1 ին բայն է * 5 ըն, 3 ին յա-
րաբերօղն է * 6 ըն, 5 ին բայն է *
7 ըն հետ 8 ին, 6 ին խնդիրն է։

Եւ յետ այսքան ինչ օրինակաց
՚ի սաղմոսացն դաւթի, տամ և
օրինակ մի այլ՝ որ թուի ինորուսից
սակաւ ինչ դժուար ճանաչել·

••••••••••••••••••••••••

1 Բանաց· 2 թէպէտ· 3 յոյժ·
4 փափագմամբ· 5 եղբայրն· 6 մեր·
7 մատթէոս· 8 ներ· 9 դպրատան·
10 ուսանիլ· 11 զարհեստն· 12 պի
տանեգոյն· 13 ձմ· 14 խօսից· 15
զկոչեցեալն· 16 քերթողութե·

17 սակայն • 18 զի • 19 ո՛չ • 20 ու_
նէր • 21 որովք • 22 ընդր • 23 ըզ
մարմնականն • 24 իւր • 25 պիտոյս •
26 այնմ • 27 միայն • 28 պարապե_
լով • 29 այսմ • 30 ո՛չ • 31 կարաց •
32 հասանիլ ։

Ի մասանցս յայսցանէ 1 ըն, 7 ին
բայն է ։ ‖ 2 ըն, շաղկապ է թէա_
կան • որ անկատար թողու զբանն ։
թէ կամիս տես յերեսն 172 • 173 ‖
3 ըն, 4 ին մակբայն է • որ իբրու
ածական անուանէ նմա ։ ‖ 4 ըն, 1 ին
գործիականն է • որ իբրու մակ_
բայ է նմա • զստակութի̄ ջանա_
լոյն ցուցանելով ։ ‖ 5 ըն, իբրու
ածական յատկացուցիչ է 7 ին •
որ երկուքն իմիասին՝ 1 ին կառա
վարողքն են ։ ‖ 6 ըն, 5 ին յատկա_
ցուցիչ ունական դերանունն է •
որ ընդ նմա է՛ ուղղական ։ ‖ 8 ըն, տե
ղական նախդիր է սեռականաւու ։ ‖
9 ըն, 8 ին խնդիրն է • որ նախ_
դրիւն իւրով՝ 10 ին ներգոյակին

ծղեալ է առ՚ի ցուցանել զտեղին
ուսմանն։ զի նոյն է ասել՝ ՚ի դըրպ
րատան․ ներդպրատան․ իմէջ դըրպ
րատան։‖ 10 ըն, 1 ին աներևոյթ
խնդիրն է․ որ հմրի ևս 7 ին բայ։‖
11 ըն, 10 ին հայցականն է․ որ է՛ և
տէր 15 ին։‖ 12 ըն, 11 ին ածա
կանն է։‖ 13 ըն, է՛ ածական անուն
ընդհանրական ՚ի վերայ 14 ին․‖
14 ըն, 12 ին տրական խնդիրն է։‖
15 ըն, դարձեալ 10 ին խնդիրն է․
որև 11 ին իբրու բայն է․ զի է՛
ինքն բայաբուն ընդունելութի
կրաւորական․ և վասն դիպելոյ
նմա բայիս ուսանիլ, հայցական դը
նիլ հարկեցաւ։ ոպ և արհեստն՝
տէր գոլով սորին, վս նոյն բայիս
ուսանիլ, հայցին հոլովիւ եդաւ։‖
16 ըն, 15 ին նոյնական խնդիրն է,
զի տէր նորին արհեստն է, և խըն
դիրն քերթողութի․ որ զմի իր
նշանակեն։ Նա՛ ցասա՝ կէսն է շա
րադրութես, 16 մասամբք գոլով

անկատար։ որ ունի ևս 16 տու՚ի
կատարիլ։ Աւ՜ աՀա 17 ըն, է՛
այլական շաղկապ. որ զվերջին
բանս այլապէս բերէ ի վերայ։ ‖
18 ըն, է՛ ևս շաղկապ պատճառա-
կան. որ յայտնէ զպատճառ չՀա-
սանելոյն։ ‖ 19 ըն, 20 ին բացասա-
կան մակբայն է։ ‖ 20 ըն, դարձ՟լ
7 ին բայն է. որ զօրութ՟բ ունի
զխնդիրն՝ ինչ, կամ փոխ։ ‖ 21 ըն,
զօրութ՟բ իմաց՟լ խնդրոցն յարաբե-
րողն է։ ‖ 22 ըն, ևս 7 ին բայն է։ ‖
23 ըն, 25 ին ածականն է. որոյ նախ
դիրն, զ, և վերջին նոյն՝ 25 ին են
պատկանելիք. իբրու այսպէս,
զպիտոյսն մարմնական։ ‖ 24 ըն,
25 ին յատկացուցիչ ունական
դերանունն է։ ‖ 25 ըն, 22 ին խըն
դիրն է. զի 23 ըն 24 ըն 25 ըն իմիա
սին մի Հայց՟կն խնդիր են նմա։ ‖
26 ըն, 28 ին տրական խնդիրն է.
որ և 20 ին զօրութեամբ իմաց՟լ
խնդրոյն յարաբերող եղեալ է։ ‖

27ըն, 28ին մակբայն է։ ‖ 28ըն, 7ին աներևոյթ իրակութին է։ ‖ 29ըն, 32ին խնդիրն է. որև 11ին յարաբերող եղելէ։ ‖ 30ըն, 31ին մակբայն է։ ‖ 31ըն, դարձեալ 7ին բայն է։ ‖ 32ըն, 31ին խնդիրն է. որ է իրակութի 7ին։

Ա՛ ահա այսպէս զամ̃ մասունս շարադրութեանց պարտիս քննել և իմանալ թէ որն որում պաշտ կանի։ Ո՛ր անուն բային նայի՛ առ իւր բայն. նոյնպէս և բայն առ իւր անունն։ Խնդրող հոլովն նայի՛ առ խնդիրն. նոյնպէս և խնդիրն առ խնդրողն իւր։ Այսպ՝ ածականն առ գոյականն, յատկացուցիչն առ յատկացեալն, մակբայն առ բայն, և այլ։ Իսկ շաղկապն ունի նայիլ յառաջ կոյս և յետ կոյս, ըստ որում զնս̃ շարակցէ յիրեարս։

Ա՛ յայտ է ահա՝ թէ ոչ իմ մասն բանի կարէ դնիլ ըստ

ինքեն՝ եթէ ոչ ունիցի զկապումն
ընդ այլում։ Եւ՛ այսէ պատճառն,
զի ո՛չ է բառական մի մասն ըստ
ինքեան լինել բան կատարեալ առ ՚ի
ասել ինչ ումեք։ Ուստի համայն
մասունք բանի բաց ՚ի միջարկու-
թենէ՝ ըստ ինքեանց միայնակ՝ ան
կատար տան զիմացումն դիտաւո-
րութե։ Ասացի (բաց ՚ի միջար-
կութէ,) զի այնպիսի միջարկութի
որ առանց խնդրոյ վարի, միայնակ
դնի ՚ի շարադրութե․ ոչ ունելով
կապակցութիւն ընդ այլում։
ո՜վ կերեսն 300 եղե կիշեցեալ։
քանզի ինքն միայն բառական է
տալ զիմացումն իւր ըստ որում
և իցէ կոչի։ Որպէս մինչ լսեմք
յումեքէ սրտառու ձայնիւ՝ ո՜հ,
սոյն մի ձայնիւս միայն՝ իմանամք
թէ ունի զտրտմութի կամ ափ-
սոսումն ինչ ՚ի սրտի։ կամ և սիրոյ
յորդութիւն։ այսպէս և այլն։
Իսկ և այն միջարկութի որ խընդ-

րով վարի, միայն այնու խընդ-
րովն՝ տայ կատարել զիմացումն իւր
ըստ կրիցն զոր նշանակէ։ որպէս՝
Երանի՛ քեզ, եղո՜ւկ ինձ, և այլ։

Ե՛ կոչական անուն՝ յորժամ բայ ոչ ունիցի, նա և այն միայնակ դնի ՚ի բանի. ոչ ունելով կապումն ընդ ումեք. և բան ինչ ոչ բացայայտէ ըստ ինքեան։ Որպէս ՚ի Հարցական բանս յայս, (1 պետրոս. 2 ո՞ւր. 3 գնաց. 4 պօղոսն,) 2 ըն, 3 ին խնդիրն է. որ իբրև նախդըրի՛ տրականն է նմա. 3 ըն, 4 ին բայն է. 4 ըն, 3 ին տէրն է. Իսկ 1 ըն, է՛ կոչական անուն ըստ ինքեան. որ ՚ի սոյնում շարադրութեան ոչ նկատի առ այլ մասն.

Իսկ թէ ունիցի ըզ բայ, նայի առ այն՝ և նա առ այս։ Որպէս ՚ի բանս՝ (1 պետրոս 2 եկ 3 առիս,) 1 ըն որ է՛ կոչական՝ տէր բայի է 2 ին։ այսպէս և զայլսն իմա.

Ասացի՝ (իբրև նախդըրի՛ տրա-

կան է նմա ,) զի տեղական մակ-բայքն՝ երից հոլովոց զօրութիւն ունին։ Սկզբնականի, ՚Նախդրիւ տրականի, և ՚Ներգոյականի։

Ուստի եկն, աստի գնաց՝ են որպէս սկզբնականք։ ՚Ի վեր վազեաց, ՚ի վայր դիմեաց՝ են նախդրիւ տրա-կանք։ Ուրանոր նստաւ, անդանօր մնաց՝ են ներգոյականք։

Ե՞ւ ոմանք՝ ուրեք տրականի՛ ունին զնշանակութիւն, և ուրեք ներգոյականի. որոց ճանաչումն ՚ի բայէն լինի։ Ուր անտի եկն աստ, աստի գնաց անդ, են տրականք։ Ուր ծնաւ, անդ մեռաւ, են ներ-գոյականք։ Ըստ այսց են, ուր, ուր ուրեք, ուրեք ուրեք, ոչ ու-րեք, իվերկոյս, իվայրկոյս, և այլ։ Այսպէս և ՚ի հարցման, ուստի՞ ե-կիր, է՛ սկզբնական ‖ ո՞ւր գնաց, է՛ տրական ‖ ո՞ւր էիր, է՛ ներգոյա"։ Որոց և պատասխանին ըստ նոյն մտաց պարտ է դնել որ յայտ է։

Ե՛ւ աստ 'ի կատարել Երկր՟րդ
Հատորիս Քերականութ՟
որ ուսոյց շարակցել զմասունս
բանին ընդ իրեարս ըստ կանոնի,
կամիմ դարձեալ սկսանել 'ի սկըզ
բանէ՝ անտի Քերականութեան
և գալ այլ իմն օրինա մինչև ցանդ,
ուր դարձեալ վերստին եղև սկըս
սանել ձաւել զանուանս զբայս
և զայլոցն։ Եւ յետ այնր ասել
սակաւուկ զկերպարանութէ տառից
և վանկից, բառից և բանից. և
դադարումն տալ բանիս որպէս
և տէր կամեսցի։

Եւ թերևս ասիցես, (ընդ է՞ր է
այս յառաջ և յետ ընթացումն.
կամ համառօտ խոստանալ և եր-
կարել։) Ասեմ զի զշարագրածս
զայս՝ թէպէտ երկար իմն համա
քեալ էաք 'ի գրուածոյ, սակայն
մինչ սկսաւ 'ի տպել, զամենայնն
համառօտել կամեցայ ոճ և անդ-

խոստացաք։ Իբրու զայժ հար–
կաւորսն ուսման և զդժուարինսն
միայն բերելով ՚ի յիշումն։
Ուստի և զգիրքն փոքր բանեցի
առ ՚ի դիւրակիր լինել ՚ի ծոցի։
Որ և եղև այնպէս մինչև ցհինգ
մասունսն։ Բայց զի ՚ի կամս մեր
չթողին զմեզ, որոց անպատեհ էր
մեզ ընդդիմանալ, երկարեցաք
սակաւ ինչ զմնացեալսն, և եդաք
զկնի ազդեցութի ինչ դարձեալ
զանուանէ՝ և զբայէ՝ և զայլ եր–
կուցն որ զկնի։ Այլ մինչ տեսի
թէ թանձրագոյն լինի գիրքն քան
զհամեստ չափն իւր, եդի ՚ի մտի
այլևս երկարել՝ և երկուս կազ
մել առ ՚ի լինել դժ՛ ՚ի ծոցի կրել։
Այլ թէպէտ այսպէս, բայց զայս ամ
և զայլսն ամ՛ ՚նս որ չարժէ՝ ըստմ
և ոչ շարժի յուսմբքն՝, զվասնիցն
ինքն գիտելով՝ ուղղ և կամի այնպէս
տայ խորհել։ Օ՛ ՚ի նորման կետալք
և շարժ-իմք և եմք։ և Այնմ փառք
ծա՛։ յաւիտեանս Ամէն։

Գլուխ 20

Քերականութիւն անունն 'ի գործոյն է առեցեալ: Զի զորօրինակ՝ քերէ ճախարակն զփայտն, և խարտոցն զերկաթ և զպղինձ և զայլս այսպէս, և քերականութիւն ոչ թէ քերէ զխօսս մեր առ 'ի լինել ուղղախօսութի. Այլ այս է քերելն քերականութեան զխօսս մեր, որ հանէ զաւելորդն և լնու զպակասն և բառնայ զանկանոն շարամանութիւնն բառից ընդ միմեանս:

Որև լինի ապա ուղղախօսութիւն ըստ կանոնի քերթողացն.

Զի ըստ Հոլով յօհաննիսին՝ ասութին հայկական՝ երիս տեսակս ունի. գռեհկական. քաղաքական. քերթողական: Գռեհկական կամ գիւղական՝ այն է, որ է յոյժ աւեր և անկանոն. զոր գիւղական

և շինական մարդիկ առնուն 'ի
կիր. որպէս գաւճիկ և ռամիկ կո
չին։ Քերթողական այն է, որ է
ամենեւին զուտ և կանոնաւոր.
զոր 'ի գործ ածեն հմուտքն գը
րոց և գիտողք քերականութեան.
որք քերթողք և քերականք ան
ուանին։ Իսկ՝ քաղաքական կամ
առենական՝ այն է, որ չէ ամենեւին
կանոնաւոր և ամենեւին անկա
նոն, այլ՝ խառն յերկոցունց. 'ի
կանոնաւորէ՛ և յանկանոնէ՛.
Սա՛ զայս 'ի գործ ածեն քաղաքական
մարդիկ և սակաւ ինչ տեղեակք
գրոց։ Նաև քերթողք 'ի յատե
նախօսութեան և 'ի զրուցատրութեան՝
զքաղաքականն ածեն 'ի գործ,
զի դիւրաւ իմասցին լսողքն։ և
զի այնպէս վայելէ խօսակցութեան.
Իսկ՝ յորժամ կանոնաւոր շարա
դրութիւնս կամիցին գրել, ըզ
քերթողականն առնուն 'ի գործ.
որ է ամենեւին զուտ. այսինքն

քերեալ և կանոնաւոր։ Նա՛ զայս
քերթողականս որ է ամենևին կա-
նոնաւոր՝ քերականութիւն ուսու-
ցանէ մեզ։ Եւ զանունն 'ի գոր-
ծոյն առեալ՝ կոչի քերականութիւն։
Սատորում անուանի թուակա-
նութիւն վասն թուելոյն. բժշկա-
կանութիւն 'ի բժշկելոյն. և այլ։
Դարձեալ, կոչի քերականութիւն
որ է գրականութիւն. զի Հոմերոս
որ գտողն է քերականութեան՝ ըզ
գրելն քերել ասացեալ է և զքե-
րելն գրել. որպէս թէ ծայր գրչին
'ի գրելն քերելով ընթանայ զքե-
րեսն թղթին։ Նա՛ որպէս ուսանողն
հիւսնութեան՝ կոչի հիւսն, և
դարբնութեան՝ դարբին, բժշկակա-
նութեան՝ բժիշկ, և այլ։ Նոյնպէս
և ուսանողն քերականութեան. որ է
քերթողութիւն, կոչի քերական
որ է քերթող. այսինքն գիտող
քերթողախօսութեան։
Ասացի՝ գիտող, և ոչ ասացի՝ 'ի

գործածող. զի քերթողն թէպէտ 'ի զրուցատրելն՝ ոչ միշտ 'ի գործ ածէ զքերթողախօսութիւն, սակայն հմուտ գոլով արհեստին, յորժամ և կամի՝ կարէ՛ քերթողապէս խօսիլ և քերթողապէս շարադրել զբանս իւր։

Վերջին Յաղագս Մասանց Քերականութեն. Գլուխ 28

Մասունք քերականութեն՝ տառ, վանկ, բառ, բան, որ են նման նիւթականին մասանց տան կամ նաւի, կամ այլոց սոյնպիսեաց. Այլ զի մասունք այնպիսիք ոչ բաղկանան 'ի միմեանց. զի ոչ բաղկանայ և յառաջ գայ փայտն 'ի քարէ՝ կամ քարն 'ի փայտէ՝ և այլն որք են նիւթական մասունք տան. Իսկ մասունք քերականութեան՝ առ 'ի միմեանց բաղկանան որպէս ցուցեալ է։ Ուրեմն կերպիւ ինչ նմանին առ

նիւթական և կերպաւորին մա-
սանց հացի և այլոց սոյնպիսեաց։
Զի որպ̃ 'ի ցորենոյ կերպաւորի
ալեւրն, 'ի յաղերէ խմորն, և ան-
տի հացն։ Նոյնպ̃ 'ի տառէ կամ
'ի տառից կերպաւորի վանկն. 'ի
վանկէ կամ 'ի վանկից բառն. և
'ի բառից բանն։ Ապա յայտ է աս-
տի՛ թէ այլ է մասն նիւթական,
և այլ է մասն կերպաւորական.
Որպ̃ ահա՛ նիւթական մասն հա-
ցին է՛ միայն ցորենն, կամ նաև
ջուրն. իսկ այլքն են կերպաւո-
րականք. որ 'ի նոյն նիւթոյ այլ և
այլ տեսակօք տեսակաւորին.
Նոյնպ̃ է և բամպակն, մանածն,
հենքն, և կտաւն։ Ապա որպ̃ հացն
ոչ յարմարապէս կարէ կոչիլ մասն
հացագործութե, կամ կտաւն կտա-
ւագործութե, զի կատարումն են
արհեստին. Նոյնպ̃ թէպէտ ոչէ
յարմար կոչել զբանն մասն քե-
րականութե, զի կատարումն քեր

թողական գրութեան՝ է՛ բանն.
Սակայն ո՞չ ինձ թուի վասն այն կո
չեցին զնա մասն քերականութեան,
զի է գլխաւոր ուսանելի քերթո
ղական ուսմանն. Սամելով ասել
թէ՝ չորք են ուսանելիք քերթո
ղութեան, տառն, վանկն, բառն, և
բանն. Նա՛ յայտնապէս ցուցան
թէ՝ նիւթական մասն և սկիզբն
քերականութեան՝ է տառն միայն.
իսկ վանկն բառն և բանն՝ են մա
սունք կերպաւորականք ըստ ո
րում ցուցաւ.

Սերտին Յաղագս Տառի.

Գլուխ 22

Տառն է նիւթ և սկիզբն քե
րականութեան. Տառն է մար
մին՝ յօդաւոր անմարմին ձայնից.
Տառն է կերպաւորութիւն յօդա
ւոր արտաբերութեան. Տառն է բաղ
կացութիւն կամ բաղկացական նիւթ՝
մտկային ձայնաւոր խօսակցութեան.

Հա՛ ղձ՝ Տառն է պարզ հնչումն հեգելի։ Այսինքն՝ յօդելի, որ է շարելի։ Վասն զի զօրութիւն տառիցն այն է՝ որ շարայօդին ըն իրեարս և կերպաւորեն զձայնս յօդաւոր։ Որպէս տառքս՝ ք, ա, ր, յորժամ հեգին և յօդին ընդ իրեարս, կերպաւորեն զձայնս՝ քար։ Հա՛ անցաւ պարզ հնչումն։ Ո՛չ. ի մինչ ասեմք, ու, իւ, հընչմունքս, ո, ւ, ո՛չ են պարզ հընչմունք, այլ՝ ՚ի յերկուց բաղկացեալ են. Սոյն թէպէտ միայնակ են ըստ ձևոյն, բայց բաղկացեալք են ըստ հնչմանն։ Զի մինն է՝ եչ հիւն եւ. և միւսն է՝ եթ զա ըղ։

Հա՛ համբակագոյնք (զորս և տեսեալ եմք) զայսպիսիս ՚ի հեգելն ասեն, և, ըղ, մեն եչ զա մեզ՝ զմեզ Ո՛ր պարտ է ասել, եչ հիւն և. եթ զա ըղ՝ և զ. մեն եչ զա մեզ՝ և զմեզ։ Հա՛ կոչի տառ. այսինքն տարր։ Զի որպէս տարերքն նիւթք են

ամ տարրեղինաց որք են մրմինք, այսպէս և տառքն սկզբունք և նիւթք են ամ յօդաւոր ձայնից։ Ասացի՝ (յօդաւոր ձայնից,) զի մարդկային ձայնս՝ երկու է. յօդաւոր և անյօդ։ Յօդաւոր այն է՝ որ գրով շարագրուգի. որպ ամ ասացեալ և իմացլ խօսակցութիք ամ ազգաց զանազան կերպիւ։ Իսկ անյօդ ասի այն, որ գրով շարագրուգիլ ոչ կարէ. որպ բնական ճնշմունքն մեր որ ամենայն ազգաց մի և նոյն է. Այսինքն, լալն, ծիծաղելն, հազալն, հեծեծալն, հառաչելն, և այլք։ Նաև՝ ձայնք տղայոց մինչ ի բարբառիլ լեզուին՝ անյօդք են։ Նաև խօսք ծանր հիւանդաց՝ և խիստ բարկացողաց՝ և ծանրալեզու ոմանց՝ և քնով դանդաչողաց՝ կամ ի հեռուստ գոչողաց, և այլք այսպիսիք՝ են անյօդք։ Իսկ ցուցաթէ՝ ոմանք են բնական անյօդ,

որպէս լալն, և այլ։ Եւ ոմանք պա
տահմամբ անյօդ. որպէս հիւան
դացն, և այլ։ Իսկ տողայոցն՝
թերութեամբ է անյօդ.

Եւ անյօդից ոմանք յո՛յժ հե_
ռի են 'ի տառից, և ոմանք սա_
կաւ ինչ մերձ։ Որպէս թէպէտ ձայնք
թուչնոց և անասնոց՝ և ջնջմունք
անշունչ իրաց ընդ իրերարս բա_
խեցելոց՝ ամենայնն են անյօդք,
սակայն զոմանս 'ի նոցանէ որպէս թէ
նմանեցուցանելով շարայօդեն տա
ռիւք և գրեն։ Որպէս զռալ.
պոռալ. ճղփալ. չլթել. խխնջալ.
կուկուալ. ճչճչալ. ճռճռալ. հա_
չիւն. ջնչիւն. թնդիւն, և այլ։
Որպէս և 'ի մեր ձայնից ասի՝ հազալ,
հեծալ, փռնգալ, տքտքալ, և այլ։
Զորս ճարտասանքն առնուն 'ի
կիր վասն բարւոք հասկացուցա_
նելոյ զասացուածսն։

Եւ արդ՝ յօդաւոր ձայնն մեր՝
մինչ 'ի միտս է, իբր անմարմին է.

զի որպ՟ անմարմինն ոչ տեսանի,
սոյնպ՟ եւ սա ոչ լսի: Եւ յորժամ
արտաբերի 'ի բերանոյ՝ կամ գրի
'ի թղթի, լինի լսելի եւ տեսանե-
լի. վ՟ զի զգեցաւ զտառն իբրեւ
զմարմին, եւ եղեւ լսելի եւ տեսա-
նելի. Վասն այսորիկ ասացաւ
իմերոյ թէ՝ տառն է մարմին յօ-
դաւոր անմարմին ձայնից:
Յօդաւոր, այսինքն շարաւոր՝ որ
գրով շարի, քէ, այբ, րէ, քար:
Եւ անյօդ՝ այսինքն անշար. որ
գրով շարիլ ոչ կարէ ո՟պ ցուցի:
Եւ ահա՝ յորժամ ասեմք, քար,
կերպաւորութի նորին՝ են տառքս,
ք, ա, ր: Ո՟պ ասացաւ, տառն է
կերպաւորութի յօդաւոր արտա
բերութե: Եւ մարդս յորժամ
խօսի 'ի սրտի իւրում, ոչ կարօտի
տառից. իսկ յորժամ արտաքս բե
րէ զբանն եւ մարմնացուցինէ, կա
րօտի զի տառիւք բարձանայցէ.
Վասն որոյ ասացաւ՝ տառն է

բաղկացական նիւթ մարդկային
ձայնաւոր խօսակցութեան։
Իսկ անուանքս՝ տառ, գիր, Թիպր
՚իբր մուրեք ՚ի տեղի միմեանց
դնին, բայց զանազանք են յիրե-
րաց։ Վասն զի՝ տառ այն է՝ որ
հնչմամբ արտաքերի և լսի։ Իսկ
գիրն այն է՝ որ գրչաւ գրի և տե-
սանի։ Տառ այն է՝ որ զձայնն կեր-
պաւորէ․ և գիր այն է՝ որ զտառն
ձևակերպէ․ Զի որպէս տառն է
մարմին ձայնի, այսպէս և գիրն է
մարմին տառի․ Իսկ որպէս տառն
հնարեցաւ վասն ձայնի, այսպէս
և գիրն հնարեցաւ վասն տառի։
որպէս զի տեսութ գրոյն՝ անմի-
ւոյց մնացէ տառն ՚ի միտս մեր․
Իսկ կոչի գիր, վասն քերելոյ գրչին
զերեսս թղթին զոր ասացաք։
Կոչի և գիծ, այսինքն նշան․ զի
գիրն է նշան տառի որ ասացաւ։
Իսկ տառին երեք ինչ տեսանին․
անուն, հնչումն, և կերպ։

Անուն, ո՛պ ա՜մք, այբ, բեն, գիմ: Հնչումն, ա՛: Իսկ չորրորդն է ձև գրոյն, ա, բ, գ, և այլն: Եւ ծանիր այսու՝ որ միայն հնչմանն ասի տառ և ո՛չ անուանն կամ գրոյն: Զի զօրութիւն տառին՝ միայն հնչումն է որ է տառութիւնն:

Երեք տառքս, է, ո, օ, ըստ անուանն և հնչմանն՝ զանազանին յա՛յլ ձայնաւորաց: Զի այլոցն ամենեցուն անունն ա՛յլ է և հընչումն այլ: Այսինքն՝ անունն բազմագիր, և հնչումն միագիր: Անունն բաղադրեալ, իսկ հընչումն պարզ: ո՛պ այբ, ա՛, և այլն: Իսկ՝ է, ո, օ, անունն բաղադրեալ ոչ ունին. այլ որ ինչ պարզ հընչումն է նոցին, նոյն է և անունն՝ է, ո, օ: Եւ երկու տառքս, ը, ւ, զանազանս իւրենց յա՛յլ տառի՜ սկսանելով, եթ, հիւն, զանազանին 'ի յայլոց: Զի այն ա՜մ իւրով ինքեամբ սկսանի հեղել

զանուն իւր․ որպէս՝ ա, յ, բ, այբ ։ ‖
բ, ե, ն, բեն ։ ‖ գ, ի, մ, գիմ․ եւայլն,
Իսկ սոքա՝ ը, ւ, օտար տառին սկը
սանին ։ որպէս՝ ե, թ, եթ ‖ հ, ի, ւ, ն,
հիւն ։ Այլ երկուքս այսոքիկ՝
ոչ նոյնպէս ՚ի գործ ածին որպէս
անուանին ։ Օ ի եւն՝ յանուա-
նելն ինչէ՝ է ․ և՛ ի գործ ածի ը ․
Նոյնպէս և հիւնն յանուանելն
ինչէ՝ հ ․ և՛ ի գործ ածի որպէս՝
վ, կամ, ու ։

Անուանք տառից մերոց ամենքն
ըստ նախնեացն սահմանելոյ
միավանկ պարտին ինչել ․ որպէս ու-
նիմք ուսեալ ՚ի գրոյ և՛ ի լրոյ ։
Այլ ոչ է ըստ նախնեացն ասել,
ինի ․ լիեօն, կամ լիիւն ․ ըղատ ․
ըռա ․ տիեօն, կամ տիիւն ․ երէ ․
հիեօն, կամ հիիւն ․ փիիւր ։
Այլ այսպէս, ինի ․ լիւն ․ ղատ ․ ռա ․
տիւն ․ րէ ․ հիւն ․ փիւր ․ Իսկ վասն
այն զսոսա միայն յիշեցի, զի վասն
այլոցն ոչ գոյ կասկած երկվանկ
ինչելոյ ․

Գուիրն առ մեզ ՚ի նախնեաց՝ է լա·
յբէն առաջին, քէն վերջին.
Իսկ՝ օ, ֆ, յետոյ հնարեցեալ են.
Քանզի նախնիքն մեր՝ ՚ի տեղի
գրելոյ՝ օ, գրէին ուրեք, աւ,
ուրեք, ով։ Որպէս յայտ է ՚ի հնագիր
գրեանս մեր գրեցեալ օրն աւր.
և սերօբէն սերովբէ։ Այլ՝ ՚ի տե
ղի ֆէի՝ մինչ պիտոյանայր, գր
րէին, փ։ Սորոյ առաջ զտոսա
յետոյ ՚ի յունաց, զի այլ բարուոք
լինիցին գրածքն մեր։ Որպէս ահա՛
բարեգոյն է գրել օրէնք, քան
աւրէնք։ սիօն, քան թէ սիովն.
Իսկ ոմանց՝ թէ օ, թէ ով՝ վայե
լուչք են. որպէս սերօբէ, կամ սե
րովբէ։ յօհաննէս, կ՛ յովհաննէս։
Այլ ոմանց վայելուչ գոլ թուի
ինձ՝ ով, քան թէ՝ օ։ Որպէս մովսէս,
յովսէփ, հերովդէս, ղովտ, և այլ.
Բաց ՚ի վասն ֆէին թէ՝ մինչ պի
տոյանայր։ Զի յայնժամ պիտոյա
նայ մեզ տառն՝ ֆ, յորժամ զբառս

այլոց

այլոց լեզուաց՝ հայկական տա-
ռիւք գծագրեմք. և այսր աղա
գաւ ունիմք զնա: Իսկ 'ի խօսս
մեր ոչ պիտոյանայ. զի ոչ գոյ բառ
հայկական՝ փէիւ շարայօդելի.
Սանիր ուրեմն թէ՝ գծագրե-
ցեալքն 'ի մէջ փէիւ՝ ոչ են մեր
բառք. այլ՝ յայլուստ եկամուտ
եղեալ: ոպ փարտ, որք պարսից,
և այլ: Նա՛ տես՝ զի տառն փ,
ամենևին եկամուտ է 'ի մեզ,
թէ ըստ ձայնին, թէ ըստ ձևոյն:
Իսկ տառն՝ օ, ըստ ձևոյն միայն է
եկամուտ. զի զձայնս՝ օ, որք տա
ռուի նորին՝ ունիմք բնական 'ի
մեր լեզուս. որպէս օր, օրէնք,
և յոյժ բազումք: Իսկ զձևն՝ օ,
ոչ ունելով, այլով զնա ճնարէին:
Որպ և այժմ գրեմք ո, ւ, և հըն
չեմք՝ ու: Այլ՝ կայ հաստատուն
երգս այս տէրն Ներսէսի, Շնորհ
նեմք զքեզ հայր անըսկիզբն.
որ ըստ այբբենական կարգին շա
ծա.

բաղդրեցեալ է։ Եւ թէ տառքն մեր 'ի բնէ են լ՟ը, տամ երկուս հաստատող պատճառս և բան է։ Նախ՝ զի 'ի համարողական տեսութիւն տառից մերոց ասեմք՝ այբն մէկ, քէն ինն հազար. իսկ զաւելորդսն, օ, փ, և, 'ի թիւ ձր դնել ոչ ունիմք։ Երկ՟, զի հին բանաստեղծքն մեր զոր ինչ ըստ դասաւորութ՟ տառից մերոց են արարեալ՝ այբիւ սկսեալ՝ քէիւ դադարին։ Որպ՟ այսօր անճառն, արարչականն, և բազումք.

Յորոց յայտնապէս ցուցանի բը-
նական քանիութիւն տառից
մերոց գոլ լ՟ը։

Եւ նշմունք տառից երկուեն. ձայնաւոր և բաղաձայն որ ա-սացեալ է։ Եւ ձայնաւորացն երկարքեն՝ է, ո. Սուղքեն՝ ե, օ։

Իսկ միջակք՝ ա, ը, ի։

Երկարքն 'ի հնչելն իւրեանց 'ի քիմս մեր ոչ մտանեն. իսկ այլքն

ընդ այն անցանեն։ Ո՞ր այնք որք
ընդ քմաց ոչ անկանին՝ անքմայք
կոչին. և անքմայ ասել այն է,
որ քիմս ոչ առնու զնոսա։ Իսկ
որք ընդ քմաց անցանեն, քմայք
անուանին, զի քիմս առնու զնոսա։
Ո՞ր այս է պատճառ երկարութեան
և սղութեան նոցին. Զի որք ընդ
քմաց անցանեն՝ որպէս թէ ի ներ
ճանապարհ մտեալ՝ նուազ հնչեն
քան զայնս որք ընդ այն ոչ անցանեն.
և յայտ է փորձիւ քննողաց.

Իսկ հնչմունք բաղաձայնից եր
կու են. ձկտեալ և նստեալ։

Ձկտեալ հնչումն բաղաձայնին
այն է, որ բաղաձայնն նախադա
սեցեալ ձայնաւորին՝ քարշի և
ձկտի ըստ զանազան քարշողութեան
ձայնաւորացն. Օր՝ բա, բե, բէ,
բը, և այլն։ Ո՞ր նստեալ այն է,
որ բաղաձայնն վերջադիր գոլով
ձայնաւորին, հնչի և արտաբերի
առանց քարշեցման։ Օր՝ աբ, եբ,

էբ, ըբ, և այլն։ Լ՞ պարզ որ-
պիսութիւն հնչման բաղաձայնին
որ է տառութի նորին՝ յայնժամ
յայտնաբար ցուցանի, յորժամ
թարց քարշեցման իբր զնստեալ
ելուզանի. զի յայնժամ այնպէս
երևի թէ՝ թարց ձայնաւորի ինքն
ըստ ինքեան արտաբերի. որպ աբ,
եբ, էբ, ըբ, իբ, և այլն։

Լ՞ տես, զի տառս՝ յ, եթէ ձըկ-
տեալ արտաբերի, իւրով հընչ-
մամբն ելուզանի իբր զկէս՝ հ։
Որգոն, յոբ, յակոբ, յարութի,
և այլ։ Լ՞ մինչ նստեալ արտա-
բերի, այլով հնչմամբ ելուզանի.
որպ մայր, քոյր, նայիլ, և այլ։
Լ՞ հնչուածս այս՝ է ընդ մէջ ձայն-
աւորին և բաղաձայնին. այսինքն
ոչ զուտ բղձյն, ոչ զուտ ձայնա-
ւոր. այլ՝ կերպիւ ինչ ձայնաւոր,
կերպիւ ինչ բաղաձայն։

Սոյնպ արտաբերին նաև՝ ե, ի,
յորժամ այլում ձայնաւորի

նախադրիցին։ Ո՛րգոն, իւղ, իւր,
եօթն, եակ, և այլ։ Եթէ ի՛բրուք
նկատես, հաւանիս ասացելոյս։
Քանզի ձկտեալ հնչումն սորին,
և նստեալ հնչումն յիոյ՝ մի և նոյն
կերպիւ՛ ելուզանին։ Եւ՛ մինչ
երկուքն խառնին արտաբերին,
երկու այնպիսութիւք հնչեն։
Ո՛րգոն, հայեաց, հայիւր, նայեց,
նայիւր, և այլ։ Եւ՛ զայս հըն
չումն՝ ընդմիջակեան հնչումն կո
չեցաք։ Իբրու թէ՝ համեմատե
լով առ ձայնաւորն և առ բաղա
ձայնն, զմիջինն ունի աստիճան
հնչողութեն։ Եւ՛ տառս այս՝ յ,
յորժամ արտաբերի իբրև ըղ
կէս՝ հ, յորժամ սկզբնադիր լինի
տառից և ձկտեալ հնչէ. որպ յոբ,
և այլն. Եւ՛ յորժամ նստեալ
արտաբերի, յորժամ տառիւք
շրջափակի ՚ի մէջ վանկի։
Ասացի՝ ի մէջ վանկի, զի յորժամ
՚ի սկզբան վանկին դնիցի և ոչ ՚ի

մէջն, յայնժամ թէ և՛ ի մէջ տա-
ռից անկանիցի, հոյակապն լինի
ձնչումն։ Որպէս բարեյաղթ, յեղյե-
ղուկ, դէմ յանդիման։ Իսկ յոր-
ժամ վերջադիր լինի տառից,
անարտաբեր անուանի • զի դնի
և ոչ ձնչէ։ որպէս՝ ծառայ • սեթայ •
երթայ • նոյ • դոյ • նորոյ, և այլ։
Որք արտաբերին որպէս ծառա •
սեթա • երթա • նո • դո • նորո •
Զի ՚ի տեղիս այսպիսիս դնի՝ յ,
ոչ զի ձնչիցէ, այլ զի որոշիցէ ըզ
հորկ անուանն ՚ի յատկէն, և այլն,
զոր ՚ի կերպառութեն տառիցն ուս-
ցիս։ Բայց քանի մի ձայնից յոյժ
սակաւուց վերջադիր յին՝ արտա-
բերի այնպէս՝ որպէս իմէջ տառից
ձնչէ • որ է նստեալ արտաբերութիւն։
Որք են, այ́, բայ́, հայ́, ձայ́, նայ́,
վայ́, անքայ.քայ, խոյ։ Այսպիսիք
՚ի լեզուն տաճկաց բազումք դը-
տանին։ Որպէս եայ, աղեղն։
Թայ, քուռակ։ սարայ, ապարանք։

մէյ, դինի․ նէյ, փող երգեցողաց․ շէյ, իր․ տուայ, իմա՛․ օյ, փորեա՛, և այլք նմանք․

Իմա՛ և զայս, զի յորժամ անարտաքեր յետ ա՛յլ ինչ տառ հանդիպիցի, յայնժամ արտաքերի և լինի ընդմիջական ձնչումն․ որ իբրու թէ անկենդանն կենդանանայ․ Ո՛րգոն, կայ, կայք, կայուն ‖ արքայ, զարքայն, արքայից ‖ գոյ, գոյի՛ն, գոյութիւն, և այլ․

Յորոց գտանին և այնպէս հանդիպմամբ մնացեալ ևս անարտաքեր․ որպ՝ արքայորդի․ վերոյեդեալ․ և այլ․ Նոյնպ և ձկտեալ ձնչումն յիդ՝ թէ և այլում տառի հանդիպիցի, զձնչումն իւր ո՛չ փոխէ․ այլ նոյնպէս իւրական հընչմամբն արտաքերի․ Որպ յոյժ, ՚ի յոյժ, առ յոյժ․ յարկ, անյարկ, մեծայարկ, և այլ․

Նիւնն ևս լինի ուրեք անարտաքեր․ զի դնի և ո՛չ ձնչէ․

որպէս որդւոյ, հոգւոյ, և նմանք։
Զի ՚ի տեղիս այսպիսիս ոչ է պարտ
հիւնին թաւանալ և արտաբերել
որպէս վեւ․ այլ պարտի ամփոփել և
ծածկել ՚ի ներքոյ ձայնի ոյին․
Մ̃զի դնի անդ ոչ իբրև ձայն-
աւոր կամ իբրև բաղաձայն,
այլ վասն զանազանելոյ զհոլովս
չորրորդ կերպին ՚ի յերրորդէն։
Ուստի ոչ պարտին արտաբերել
որպէս որդվոյ, հոգվոյ, այլ որպէս
որդոյ, հոգոյ։ Եթէ ասիցես,
զիա՞րդ ապա նոյն հիւնն թաւա-
նայ և վեւանայ ՚ի նոյն բառին ՚ի
գործիականումն, բարի, բարեաւ,
և նմանք։ Ասեմ թէ՝ հիւնն այն
ոչ է նոյն որ ՚ի սեռականին էր․
այլ այն է՝ զոր պահանջէ ձևն գոր-
ծիականին ըստ իւրում կերպին․
Եթէ ոչ, զիարդ ապա նոյն թա-
ւացեալ հիւնն դնի և յայլում
բառի որոյ սեռականն ոչ ունէր
զհիւնն զայն։ Որպէս սրտիւ, հայլ։

Հիւնն երբեմն ըստ հաճութեան բանաստեղծից դնի բռնաբարելով ՚ի տեղի հոյի ՚ի սկզբան բառից։ Որգոն, ւիւծեալ աղաչեմ, ւիւսնլ յիս բարիս։ որք ՚ի տեղի հոյի են։ Եւ այս ճարեցեալ է սակս ամբողջ բերելոյ զչափաւորութիւն այբբենական կարգին։ Եւ դնի ուրեք նոյնպէս ՚ի սկզբան բառից ըստ ճոխման իւրոյ բաղաձայնութեանն ՚ի տեղի Ռ ի, առ ՚ի կարճելոյ զտողն տաղական բանից։ Որգոն, ծընող հօր բանին, ւանճառ միածնին։ ՚ի տեղի ասելոյ՝ և անճառ։ Ուրանոր զի մի՛ երկարիցի տողն, զկէսն դնէ Ռին և բառնայ զէջանսկն։ Բայց այսպիսիք բռնութք են և ո՛չ ըստ կանոնի։ Զի հասարակ կանոն է տառից մերոց՝ ո՛չ դնել ՚ի սկզբբան բառից՝ ւ։ և ո՛չ ՚ի վերջնում՝ ե, ը, օ։

Գիտելի է և ս, զի բաղաձայնից

ոմանք թաւք են, այսինքն թանձր
և խոշորաձայն։ Եւ են ժա, թ. լ. խ
հ. ղ. ճ. ռ. ց. փ. ք. ֆ։ Եւ ասին
թաւք, զի թանձր են, և թանձր
կազմելով զձայնն՝ փաչատեն ըղ-
բերան հնչողին ուժգին բախե-
լով։ Եւ ոմանք են լերկ. այսինքն
նուրբ և բարակ. և են տասն, գ.
ծ. կ. ձ. մ. ն. պ. ս. տ. ր։ Եւ կո-
չին լերկ, զի նուրբ են, և նուրբ
կազմելով զձայնն, նօսր և թեթև
հնչեցուցանեն։ Իսկ ոմանք են
միջակ. և են սոքա, բ. գ. դ. ժ.
ձ. զ. ջ. վ։ Որք միջակ հնչելով՝
միջակ ձայն ելուզանեն։

Իսկ տառս՝ յ, մինչ ձկտեալ ար-
տաբերի, է թաւ բաղաձայն, լծոր
դակից հոյին։ Եւ երբ նստեալ
ելուզանի, համարեսցի միջակ ՚ի
մէջ ձայնաւորին և բաղաձայնին։
լծորդակից գոլով նստեալ հըն-
չեցման եչին և ինոյ։ Եւ տես,
զի տառս՝ յ, թէպէտ ըստ հոյական

հնչմանն նուրբ գտանի ՟ք՟ զհդյ,
սակայն ըստ իւրում կոշտ ելուզ-
մանն որ 'ի խուչափողէն հնչէ,
թանձրագոյն արտաբերի . և
յայտ է նկատողաց :

Ա՛յ տառս՝ ւ, մինչ բաղաձայն
անայ, է՛ միջակ բաղաձայն ըստ
հնչման վե՛ւին։ Ա՛յ 'ի ձայնաւո-
րին՝ է՛ անկատար ձայնաւոր. զի ը̄
ինքեան վանկանալ ո՛չ կարէ :

Ա՛յ արդ՝ ո՟պ 'ի հաստ թելից մա-
նածին լինի հաստ կտաւ, 'ի
բարակացն բարակ, և 'ի միջակացն
միջակ . Ն՟յպէս 'ի թա՛ւ բաղա-
ձայնից կազմի թա՛ւ ձայն . 'ի նրբոցն
նուրբ . և 'ի միջակացն միջակ։

Գիտելի՛ է դարձեալ, զի բաղա-
ձայնից ոմանք սրաձայնք կոչին,
ոմանք բթաձայնք։ Սրաձայն այն է
որ ինքն սուր գոլով՝ զհնչումն
ձայնաւորին հանգիստ արտաբե-
րէ և ո՛չ խափանէ։ Ո՟պ ագ, եգ,
էգ, ըգ, և այլն։ Ա՛յ բթաձայն է

որ ինքն գուլ գոլով՝ զնչումն
ձայնաւորին խափանէ ՚ի հնչելն .
որպէս աբ , եբ , ըբ , ոբ , և այլն .
Եւ սոքա յայնժամ յայտնին ,
յորժամ նստեալ արտաբերին :
Զի թէ սուրբ է հանդիպեալ
բաղաձայնն , հանգիստ հնչէ ձայն
աւորն . իսկ թէ բութ է և գուլ ,
ընթի՛ և ձայնաւորն : Եւ այն է
ընթանալն՝ որ սակաւ ինչ թնդիւն
հանէ՝ և առժամայն խափանի ,
որպ ցուցաւ , աբ , եբ : Իսկ թէ
նախքան ըզ ընթաձայնն սրաձայն
գտանիցի , սակաւ ինչ ոգի առնու
վանկն մինչև հասանէ ՚ի ընթա
ձայնն , և անդէն ամփոփէլ առ
ժամայն ծածկի . Այսպէս և
զմիւս կողմն իմա :
Եւ սուր բաղաձայնք՝ են այսո
քիկ , զ . ժ . լ . խ . հ . ղ . մ . յ . ն .
շ . ռ . ս . վ . ր . Ւ . ֆ : որք են վեշ
տասանք : Եւ բութքն՝ են այսո
քիկ , բ . գ . դ . թ . ծ . կ . ձ . ճ .

Ճ. Պ. Ջ. Տ. Ց. Փ. Ք. որք են հընգետասանք։ Բայց տես, զի թէ սրաձայնքն և թէ բթաձայնքն՝ ոչ ամենեքեան են 'ի միում աստիճանի. այլ՝ մի քան զմի առաւել և նուազ. և յայտ է նկատողաց.

Իսկ բաց յայսպիսի զանազանութեանց՝ ութ բաղաձայնք կըրկնակք կոչին. և են սոքա, գ. լ. խ ղ. ճ. ջ. ռ. ց։ Իսկ կոչին կըրկնակք, զի երկուց բաղաձայնից ունին ազդումն։ Ո՛ այս այլ եւ ասեն. և ես բարւոք ոչ իմանամ.

և այլ ինչ ասել ոչ ունիմ.

Իսկ չորքս՝ ղ, մ, ն, ր, նայք կոչին. իբրու կակուղք։ զորցին ես ոչ գիտեմ զպատճառն որոյ պարտն է գիտել. Այլ քան միայն 'ի գերապատուելի վարժչէն իմմէ լսելով՝ թէ վասն զի 'ի հնչելն դիւրաւ կարեն անյայտանալ։ Իսկ այլ ոմն ասէ թէ՝ նայ ասելն՝ ընդունակ բնութիւն ասել է կակղութեան և

կարծրուն։ Ապա մոմն ընդունակ գոլով ջերմին և ցրտոյն, հալեղանայ և կարծրանայ։ Նոյնպէս և տառքս՝ ղ, մ, ն, ր, որ զկնի բաղաձայնի դնիցին, սակաւ ինչ թանձրագոյն հնչեն քան զդնելն հուպ զկնի ձայնաւորին։ Որպէս, կող, կոճղ. և այլն։ Բայց և այսու ոչ հանգչին միտք քննասիրաց. զի ոչ միայն այսոքիկ են այսպիսիք, այլ և ամ̃ բաղաձայնք։ Որք նաև հարկ ունին զայս՝ թէ 'ի ձգտիլն սուր հնչեն քան զնստիլն. և պատճառն յայտ է քննողաց։

Դարձեալ հասարակաբար խօսելով՝ բաղաձայնից ոմանք շրթամբք ելուզանեն. որպէս աբ, եբ։

Եւ ոմանք առանց շրթանց. որպէս ադ, եդ։ Ոմանք լեզուի տակովն հնչեն, ոմանք միջովն, և ոմանք ծայրիւն։ Է՛ որ յոյժ շարժէ զլեզուն, է՛ որ սակաւ, և է՛ որ միջակ։ Է՛ որ 'ի շնչափողէն ե

լա

լանէ, և է՛ որ 'ի խաչափողէն.

Ոմանք զծայր լեզուին յատա-
մունսն հարկանեն, և ոմանք ոչ.

Զ. որոց գոն և այլ տեսութիւնք
որք զքննելն սիրեն.

Տառս՝ Գ, երբեմն արտաբերի
ոպ̃՝ ս. Որգոն, զգաստ, զգեստ
ազդումն, զգայունն, և այլ:

Տառս՝ Է, եդեալ կայ բունաբա-
ռելով վս̃ հարկաւորութեան 'ի
տեղի եջի 'ի բանս սբ̃յն Ներսիսի
շնորհալւոյ: Էրևեցար մարմնով
յերկրի: Էլեր յե̃րդ ժամ 'ի խա
չէն. Էրկինք և երկիր, Էկայք ող-
բացէք, Էղկելի զանձն իմ.

Տառս՝ Լ, երկուս հնչմունս ու-
նի. հաստ և լերկ. Հաստ հըն
չումն լինին այն է, որ ծայր լեզ
ուին հարկանէ զյետին երեսն
ատամանց վերին կողմանն. որպ̃
լարել: Լերկն այն է, որ ծայր
լեզուին հարկանէ զծայր ատա-
մանցն. ոպ̃ նշոյլ: Լերկ յոյժ սա-

կա՛ւ է զանազանութիւն։ Նա՛ ՚ի տե-
ղի լերկ լիւնին՝ գրեն զտառս՝ ը, և դնեն իվերայ զմակակէտս՝։ որպէս նշոյղ՝. այսինքն նշոյլ։ Նա՛ այս՝ իմ խակ մտացս ոչ թուի բարւոք. քզի բազումք շփոթե-լով զձայնն՝ զլիւնն զատ ընթեռ-նուն։ Ո՛չ թէ հաստ թէ լերկ, պարզագոյն է դնելըլ. որ և վնաս ինչ ոչ ունի։

Երեք լծորդատառքս իրերաց, կ, գ, ք, յորժամ ձկտեալ ար-տաքերին՝ առ զանազան ձայնա-ւորս երկուս նշմունս ունին. այսինքն, ձիգ և թոյլ։

Ձիգ, որգոն, կա, կը, կո, կօ, կու։ Նա՛ թոյլ, կե, կէ, կի, կիւ, կեայ, կեօ։ այսպէս և միւսքն։ Տե՛ս ՚ի լեզուն կորձկէից՝ ձիգ հըն-չումն մեր եւս թոյլ արտաբերեալ։ Այսինքն, կաղմելն կեաղմել. գալուստն գեալուստ. քաղաքն քեաղաք, և այլք սոյնպիսիք։

Նաև այսպիսի հնչմունք Թիւրեն երբեմն զբառուն. որպէս ոչ է նոյն, կալն ցորենոյ և կեալն կենդանի. գողն և գեողն, և այլ: Նաև այս լինի՝ յարտաքերիլն ձկտեալ որպէս ասացաւ: Իսկ մինչ նստեալ ելուզանին, առ ամենայն ձայնաւորս միապէս ձիգ արտաքերին. որպէս ակ, եկ, էկ, ըկ, իկ, ոկ, օկ. որոց ամենեցուն անզանազան միևնոյն ձիգ հնչումն է. որ բացադոյն է փորձողաց:

Վերջապէս ծանիր և զայս, բաղաձայն տառն՝ միայն տառ է և ոչ այլ ինչ: Իսկ ձայնաւոր տառն՝ տառ է և վանկ: Տառ ըստ այնմ որ լինի մասն վանկի, որպէս դամ: Նաև վանկ ըստ այնմ որ լինի մասն բառի. որպէս ա, դամ: Նոյնպէս և միւս ձայնաւորքն: Իսկ երկուքս է, ", բաց՚ի գոլոյն տառ և վանկ, են և բառք: Վասն զի՝ է, լինի երբեմն անուն, երբեմն բայ.

Ունամ՝ է, էի, էիր. էաք, էից, էիւք
Այլ քոյ՝ եմ, ես, է. եմք, էք, են։
Նոյնպէս և՝ ո, լինի անուն հար
ցական. ո՞ է հար զքեզ։ Դ. Երա
նուն յարաբերական՝ ՚ի տեղի որի.
և յոյս նր ՚ի տր ածէ. ո արար զեր
կինս և զերկիր և զամ որ ՚ի նս։
Լինի և ախտակրութի զարմա
ցական. ո՛ որ բան բաղդատեսցէ
զքեզ կնոյս երջանիկ։ Նաև նախ
դիր կոչականի, ո՛ տր. ո՛ մարդ։

Այլ վս Տառից այսքան.

Յաղագս Վանկի Վերջին.

Գլուխ 23

Վանկին երեք անուն դնին. հեգ, վանկ, փաղառութի։ Հեգ կոչի շարայօդութիւն տառիցն ՚ի միում վանկի. Այլ վանկ կոչի ձայնումն և արտաբերութի ձայնին։ Իսկ փաղառութի այն է՝ որ ձայնաւորն ի մէջ բաղաձայնից փաղառեցեալ լինի. այսինքն շրջա

փակեցեալ • որ յերկու կողմն եւս
բաղաձայն ունիցի • որպէս՝ քար,
բեր, դիր, և այլ: Լորդ՝ վանկն
հասարակ անուն է սոցա • զի թէ
հեգ լինի և թէ ոչ, թէ փաղա-
ւութիւն և թէ ոչ, կարէ կոչիլ
վանկ, զի է ձայն յօդաւոր • որ է
շարաւոր կամ գրաւոր: Ուրեմն
է վանկ՝ որ հեգ է • և է որ ոչ է
հեգ • օրինակ՝ ա զի: Պորձ՝ է վանկ
որ փաղաւութիւն է, և է որ ոչ է •
օրինակ մարթա: Լն պատճառք հըն-
չելոյ վանկից՝ են ձայնաւոր տառքն •
զի բաղաձայնքն՝ թէ և բազումք
իմիասին լինիցին՝ հնչել ոչ կարեն
որպէս ուսար իսկ • Լալ դնին
բաղաձայնքն վասն զձայնսն զանա-
զանելոյ • որովք միևնոյն ձայն-
աւոր՝ զանազան տեսակս զգենու •
օրինակ՝ ար, քար, արդ, վարդ, վարդք‖
աղ, ախտ, բանտ, գանձք, և բա-
զումք: այսպէս և միւսքն:
Լն աստի իմանի թէ՝ վանկն՝ եր

կուս կերպաւորութիւնս ունի.
ներքին և արտաքին. Ներքին
են ձայնաւորքն, և արտաքինն՝ բա
ղաձայնքն. Այս է՝ զի 'ի միում
ձնչման՝ բազում արտաքին կեր-
պաւորութիւնք գտանին ի միջի միոյ
Որպէս 'ի ձնչիւնն՝ վորդ, բայց 'ի ներքին
կերպաւորութիւնն՝ ա, ձնչիւնն և ս իմա
սին՝ ար, արդ, վա, վար, վարդ.
Որք ամենեքեան գոն ի մէջ վան
կիս վարդք. Ասացի (բաղաձայնքն
ըստինքեանց ձնչել ոչ կարեն.)
Այս է թէպէտ յասելն՝ փրջիզ, ե-
րևի թէ՝ վանկս էր, թարց ձայն
աւորի ձնչեաց՝ բայց ոչ է. զի ու
նի զօրութիւն յինքեան զձայնաւ
որս՝ ը. Որ թէպէտ ո՛չ գնի ըստ
սովորութեան, բայց 'ի ձնչելն էր,
երևի. զի էր, ձնչէ որպէս էըր.
Նոյնպէս ստնտու, ձնչէ որպէս ըստըն
տու. զորպիսեաց 'ի հեգականաց
մութեան սակաւ ինչ երկար
լուիցես.

 Գ. ար

Պարտ գիտելի է, զի է՛ վանկ որ
միաձայն կամ պարզ կոչի, և է՛
որ երկձայն կամ բաղադրեալ կոչի։
Միաձայն կոչի այն, որ մի ձայն-
աւոր ունելով՝ մի պարզ հնչումն
ելուցանէ․ որպէս բա՛ր, բե՛, սէր․
Եւ երկձայն կոչի այն, որ ՚ի վեր
պարզ հնչմանն՝ ունի ևս ընդմիջա-
կան հնչումն․ և լինի այս ընդ հինգ
կերպի․ եա՛, եօ՛, իւ՛, այ՛, ոյ՛․
Որգոն, կեանք․ գեօղ․ սիւն․ ձայն
գոյն․ Բայց տես, զի՝ եա, եօ, իւ,
զընդմիջական հնչումն ՚ի սկզբանն
ունին․ իսկ՝ այ, ոյ, ՚ի վերջնումն․
Եւ այս այն է՝ զոր յերեսն 484
անցաք թէ՝ ձկտեալն՝ ե, ի, և նըս
տեալն՝ յ, միապէս հնչեն։
Արդ ուրեմն որք ՚ի սկզբանն ու-
նին զհնչումն ընդմիջական՝ եա,
եօ, իւ, կոչեսցին սկզբնաւոր
երկձայն․ Եւ որք ՚ի վերջնումն
ունին, այ, ոյ, վերջաւոր երկձայն․
Երկձայն վանկն՝ յայլոց երկ-

բարբառ կոչի . և ինձ բարւոք
թուի երկձայն ասել, ք̃ երկբար
բառ: Զի բարբառն թուի թէ՝
բառի՛ է նշանակութի̃ . այսինքն
իմացուածոյ. Եւ ձայնն նախ է
բնութե̃ քան զբառն . զի ձայնիւն
զբառն իմանամք: ըստ այնմ, ձայն
բարբառոյ յանապատի .

Արդ՝ թէ երկձայն, թէ երկբար
բառ, ո՛չ թէ երկուս որոշեալ
ձայնս ունին յինքեանս և վ̃ն այն
կոչին այնպէս, քանզի մի վանկն
մի ձայն է, այլ զի երկու այլատե
սակ հնչմունք 'ի միում վանկի
բաղադրեցեալք՝ իմիասին հնչեն
միով հնչմամբ: Զի ասելն՝ երկ
ձայն, ո՛չ է ասել երկու ձայն, այլ՝
ունող երկուց ձայնից . այսինքն
մի և նոյն վանկ՝ ունող երկուց բա
ղադրեցեալ այլատեսակ հնչմանց
միով ելուզմամբ: Բարւո՛ք իմա
ինձ զունողս զայս յինքեան ըղ
ձծն խորհուրդ: Յօհան 1 . 14 .

Ե՛ւ ծանի՛ր աստ, զի հիւնն առա-
ջի ինոյ՝ երկու կերպի՛ւ գնի.
կամ իբրև բաղաձայն, կամ իբրև
ձայնաւո՛ր: Թէ գնի իբրև բա-
ղաձայն. լինի վանկն միաձայն.
ոպ թի՛ւ, բանի՛ւ, և այլ: Ե՛ւ թէ
գնի իբրև ձայնաւո՛ր, լինի վանկն
երկձայն. ոպ սիւն, ձիւն, և այլ:
Ե՛ւ վանկս ու, ՚ի կարգս ձայնա-
ւորաց՝ է՛ միջակ ձայնաւոր. իսկ
ոմանք երկար անուանեն: զկա-
տարեալն երաժիշտն գիտէ:
Ե՛ւ ըստ այսմ տեսութեն՝ լինին
պարզ ձայնաւո՛րքն ութ, ա, ե,
է, ը, ի, ո, օ, ու: Իսկ երկձայնքն
լինին հինգ. եա, եօ, իւ, այ, ոյ,
ոպ ասացաւ և ցուցաւ:
Ոմանք զայսոսիկ ևս՝ աւ՛, եւ՛,
էւ՛, ըւ՛, իւ՛, երկձայն համա-
րին, և կոչեն հիւնական երկբար
բառ. ընդոր հաճիլ ո՛չ կարացի
զպատճառն ո՛չ գիտելով. թէ հիւնն
բղձյն զիա՛րդ չինէ երկբարբառ:

Եւ արդ՝ սկիզբն և սեռ ամենայն ձայնի՝ է հնչումն. որ է երկու. մինն կոչի ձայն, և մինն հնչումն ոչ ձայն. Ձայն կոչի այն, որ ՚ի բերանոյ շնչաւորացն ելանէ.

Եւ հնչումն ոչ ձայն, կոչի այն, որ յանշնչիցն ելանէ.

Եւ ձայնն է երկու. յօդաւոր և անյօդ. կամ գրաւոր և անգիր. գիր զտառն իմանալով. Յօդաւորն է երկու. նշանական, և աննշան. Նշանականն ևս է երկու. յօդաւոր, և անյօդ. Արդ՝ ըստ այսմ բաժանման՝ չորք լինին ամենայն հնչմունք. Յօդաւոր նշանական, որպէս քար. Յօդաւոր աննշան, որպէս փա. Անյօդ նշանական, որպէս կոչնակին ձայնն. Անյօդ աննշան, բազում հնչմունք.

Բայց գիտելի է, զի յօդաւոր նշանականն որ է բառ, այնմ որ ոչն հասկանայ՝ պատահմամբ աննշան լինի. որպէս յունացն մեզ՝ և մերս նոցա

 Կամ

Նամ թէ և մերն այն զոր տակա ւին ոչ գիտեմք, է՛ մեզ իբրու աննշան. Նաև ոմանք ՚ի ձեռն անհմուտ գրչաց ՚ի գրիլն լինին աննշանք, չճանաչելով ըզ ւծ ուղղատառսն. Որպէս բառս յոգնլ, եթէ գրի յոքնլ, գրի իմացումն և լինի աննշան. Նաև վանկն միատառ՝ կոչի միագիր. և երկատառն երկագիր. այսպէս եռագիր. քառագիր. հնգագիր. վեցագիր. Նաև վասն վանկին շատ լինի այսքան. Որոյ զերկարն և ըզ սուղն թէ դէպ լինի՝ յայլում տեղւոջ յիշեսցուք.

Յաղագս Բառի Ստորոգին.

Գլուխ 24

Բառից ոմանք հոլովականք են, ոմանք անհոլովք. Հոլովական ասի այն, որ այլ և այլ ձևով ՚ի կիր արկանի. որպէս անունն, և բայն, և նմանք: Իսկ անհոլով

կոչի այն, որ միշտ նովին ձեւովն
՚ի կէր արկանի. որպէս Նախդիրն,
մակբայն, և շաղկապն, նաև միջար-
կութիւն. Այն որ հոլովական է,
ունի անուան այլ և այլ ձեւով.
որպ̃, սիրտ, սրտի, սրտիւ, և այլն.
Սրբեմ, սրբես, սրբէ, և այլն.
Իսկ անհոլովն՝ անուանութիւն
ոչ ունի. Որպ̃ ձայնքս, վասն, այսօր,
զանչէ, ոհ, միշտ մի և նոյն ձեւով
գնին ՚ի շարադրութեան որպ̃ և
յայլ ուր ասացաւ յերեսն 181.
Եւ թէպէտ կարէ ասել, (զվս̃
մեր զայսօր խաչելն դիցուք ՚ի
մտի,) բայց աստանօր Նախդիրս՝
զ, ոչ է վասնին և այսօրին, այլ՝
զկնի եկեալ բառին, խաչեալ.
Զ որ պարտիմք այսպ̃ իմանալ,
զխաչեալն այսօր վս̃ մեր, դիցուք
՚ի մտի. Այսպէս և զայլ այսպիսի
եղեալս իմա.
Դարձեալ մեծ րաբունին և քաղ
քերթողն մեր Սիմէոն Ջուղայեցի՝

առեալ յարիստոտելէ՝ երկու ա-
սէ զբառն. նշանական և առնշա-
նական: Նշանական ասէ զայն՝
որ իւրով ինքեամբ բաւական է
տալ զնշանակութիւն իւր. որպէս քար,
փայտ. շինել, տընկել, և նմանք.
Իսկ առնշանական կոչէ զայն,
որ իւրով ինքեամբ իբրու թե-
րի՛ նշանակէ. որպէս այսոքիկ՝ վասն.
առանց. մինչև. մինչդեռ. որպէս.
իբրու, և նմանք. Իսկ կոչին առ-
նշանականք, իբրու թէ առ նոսա
դնին և նոցա միշտ հետևին.
այսինքն նշանականաց. Ո՛րչան,
վասն փառաց. առանց մեղաց. մինչև
'ի տուն. մինչդեռ ուտէին, և այլ.
Նշանական ասացեալքս՝ կերպի-
ինչ նմանին տառիցն ձայնաւորաց,
և առնշանականքն բաղաձայնից:
Զի որպէս ձայնաւոր տառքն ըստ
ինքեանց հնչեն, այսպէս և նշանա-
կան ասացեալքս ըստ ինքեանց
իմանին. Իսկ որպէս բաղաձայնքն

Թարց ձայնաւորի ոչ կարեն կատարեալ հնչել, այսպէս և առնշանականքն Թարց նշանականի կատարեալ ոչ բացայայտին. որպէս ցուցանէ՝ վասն փառաց, և այլ։

Իսկ հոլովական նախդիրքս՝ ի, ըն, ոչ նշանական կարեն կոչիլ՝ ոչ առնշանականքն. զի ոչ են բառք, այլ՝ մասունք բառից։

Ըստ այսց է և՝ ընդ, 'ի լինելն հոլովական նախդիր։ Իսկ 'ի լինելն զատական, է՛ բառ առնշանական։

Նոյնպէս և այնք՝ որք երբեմն բաղադրին և երբեմն զատ դնին.

Տես յերեսն 151 և 395.

Դարձեալ 'ի բառից ոմանք են միանշանք, և ոմանք բազմանշանք։

Միանշան ասի այն, որ բնականապէս զմի ինչ նշանակէ. որպէս քար, փայտ, շինել, տնկել, և բազումք։

Իսկ բազմանշան ասի այն, որ բնականապէս երկուս կամ երիս կամ այլ աւելի իրս նշանակէ.

Որպէս մի և նոյն ձայնս՝ այր, նշանակէ զլիահասակ մարդն արու. և ըզ քարայրն կամ զհողայրն մաղարայ: Այս ձայնս՝ այն, նշանակէ զտեսողական, զմատանւոյ ակն, և ըզ ջրոյն: Այս սակաւք են այսպիսիք 'ի մեր լեզուս: Են և ոմանք՝ որք բազում ձայնիւք զմի իր նշանակեն: որպէս դառն, լեղի ‖ քաղցր, անոյշ, համեղ ‖ զատել, մեկնել, անջատել, բաժանել, որոշել, անջրպետել, և այլ: ‖ Արդ՝ որք միով ձայնիւ զմի իր միայն նշանակեն, են միանշանք. և որք միով ձայնիւ զայլ և այլս ցուցանեն, են բազմանշանք. և որք բազում ձայնիւ զմի իր երևուցեն, են բազմաձայնք: Այս տես, զի բազմանշանքն և բազմաձայնքն հակադրեցեալք են իրերաց: վասն զի միոյն ձայնն մի՝ և նշանակութիւնն այլ և այլ. և միւսոյն նշանակութիւնն մի՝ և ձայնն այլ և այլ.

Բազմանշան բառից ոմանք հիմ-
նական և արմատական ձայնիւն
իւրեանց նշանակեն այլ և այլս.
և ոմանք հոլովեալ և փոփոխեալ
և աճեալ ձայնիւն. Հիմնական և
արմատական ասեմ զերզական ուղ-
ղականն անուան պարզ և նախա-
տիպ. և զնախատիպ աներևոյթն
բայից. Բայց յորոց՝ այլքն անուան
և բայի՝ կոչին հոլովեալ, փոփո-
խեալ, աճեալ, կամ ծնեալ.
Արդ՝ որք հիմնական ձայնիւն նը-
շանակեն այլ և այլս, ՝ի մեր լեզու-
սակաւք են. Իսկ որք հոլովմամբքն
նշանակեն, բազումք են.
Ա՛ տես՝ զի աստ զանուն և զբ-
բայ միայն յիշեցաք, զի նոքին
միայն են հոլովականք. Անուն
իմանին աստ՝ որք հոլովին ուղ-
ղական սեռական, և այլն.
Դարձեալ՝ բազմանշան բառից
ոմանք ըստ նոյն մասին բանի
նշանակեն այլ և այլս. Որպէս այր՝

ու

ունի երկուս նշանակութիւնս, և այն երիս, և ամենեքեան են անուանք։ Այլ ձայնս՝ ագանիլ, նշանակէ երկուս բայս, այսինքն զգենուլ և օթագայիլ։ Ե՛ն սակաւք են այսպիսիք։ Այլ ոմանք ըստ այլևայլ մասանց՝ նշանակեն այլևայլս։ որպէս ձայնս՝ է, անուն է և բայ։ է, էի, էիք || եմ, ես, է։ [illegible], է անուն՝ այրի, այրուոյ։ Այլ բայ, այրէս, այրէ։ և ճշղումք են այսպիսիք։ Կամ, լինի անուն. կամ եղև ինձ. որ 'ի շարադրութիւն մեր՝ սովորապէս յոգնակին 'ի գործ ածի, կամք, կամաց, կամօք։ Իսկ ըստ եզականին՝ գործիականն յաճախ գտանի, կամաւ. Լինի և բայ իբր էական, կամ, կաս, կայ Նաև շաղկապ տրոհական. կամ ես գնացից կամ դու։ զորոց և 'ի ստուգաբանութեան բառից ասացի։

Դարձլ՝ ոմանք 'ի բառից միավանկ են, ոմանք բազմավանկ

որ ասացեալ է։ Բայց միավանկն
որ ըստ ինքեան բա՛ռ է՝ լինի ու-
րեք մասն այլում բաղմավանկ բա-
ռի․ կամ մնալով նշանակութե՛ն
կամ կորուսմամբ։ Մնալով՝ որպէս
աղ, աղցան, աղքար‖ հաց, հացկե-
րոյթ, հացագործ, բազմահաց։‖
Իսկ կորուսմամբ, աղ, աղքատ,
աղտոր‖ հաց, շնորհաց, խոնար-
հաց‖ քար, քանքար, քարտուղար
և այլ։ Գտանին և յերկավան-
կից․ որպէս բարի, ամենաբարի‖
ցորեանն 'ի շտեմարանն ամբարի։
Որև ամբարի, զ՟ նշանակութիւնս
ունի․ բայ, սեռական, ամ բարի։
Նա՛ է բառ, որ անջատեցմամբ
վանկիցն՝ այլևայլս նշանակէ։
որպ աղտեղի, աղ, տեղի‖ աղբիւր,
աղ, բիւր․ աղբ, իւր․ և այլ։
Դարձեալ՝ բառից ոմանք ըստ բը
նութե՛ան ա՛յլ ինչ նշանակեն, և
ըստ սովորութեան ա՛յլ։ Որպ հայելի,
ըստ բնութեան նշանակէ զառարկայն

հայե

հայեցողին , այսինքն՝ ինչ և իցէ տեսանելի ։ Իսկ ըստ սովորութեան նշանակէ զպատկերացոյց ապիկեղէնն ։ և բազումք են այսպիսիք ։

Եւ ո՛չ վանկն լինի և ասի միագիր երկագիր և այլն, այսպէս և բառն միավանկ, երկավանկ կամ երկվանկ, եռավանկ, և այլն ։

Օ բառից թէպէտ և այլ իմացք կարեն մտածիլ, բայց վասն զի կարի՝ երկարի, որոց և չեմք իսկ բաւական, եղերուն եղիցի աստ ։

Վերջին Տեսութեան
Յաղագս Բառին ։
Գլուխ 25

Բանն է շարամանութիւն բառից յայտնօղ տրամախոհութեան ։

Ի սահմանէս յայսմանէ պարտիմք գիտել՝ թէ առ՚ի գոլ բան՝ երկու ինչ են հարկաւորք ։ այսինքն տրամախոհութիւն և հասկացումն ։ որոց ոչ գոլոյ՝ ո՛չ կարէ գոլ բան ։

Զի՛ տրամախոհութիւն որ է դի-
տաւորութիւն որ է խորհիլն որ է
մտածումն՝ որպէս հիմն է բանին.
և հասկացումն որպէս շինուած.
Որոց միայն պակասելոյ՝ ոչ կարէ
գոլ բան. Որպէս ՚ի խօսից ոմանց ՚ի
քուն եղելոց, կամ խելագարից,
և կամ կարի՛ արբելոց՝ թէպէտ լի-
նի հասկանալ ինչ, բայց զի ոչ ու-
նին մտածումն՝ ոչ են բանք. ըստ
այսց և խօսքն թութակին.
Ս՟ւ որք լեզու ինչ նո՛ր ուսանին,
կամ և արբեալք ոմանք, և թէ-
րախօս մանկունք, թէպէտ մտա-
ծեն ինչ և կամին ասել, բայց վասն
զի խանգա՛ր խօսին ոչինչ իմանի.
վասն որոյ և ոչ են բանք.
Ս՟ւ ահա՛ յայտ եղև՝ թէ ա՛յն է
բան, որ ունի զդիտաւորութիւն և
հասկացումն իմաստին. Իսկ թէ
յոգին եղեալ բան ինչ՝ վասն խո-
րին գոլոյն ոչ հասկանիցի, լռո-
ղին է թերութիւն և ոչ բանին.

Բանից ոմանք տաղականք են և
ոմանք անտաղականք: Տաղա-
կան կոչի այն, որ չափաւոր վան-
կս շարադրեցեալ է: Ոպ̃ յա̃որդին
և այլ երգական բանք: Իսկ ան-
տաղական է այն, որ ո՛չ ունի զչա-
փաւորութիւն վանկաց: ոպ̃ ճ̃ռ-
ա̂տ̃րնն, և այլ: Նախկին տե̃սկն
ասի ևս ոտանաւոր, և երկրորդն
թիւ ասացուած: Ա̂լ երկո-
ցունցս այսոցիկ՝ տաղականին և
անտաղականին՝ զանազան տե̃սկք
գտանին: Օ տեսակսն տաղակա-
նին՝ տաղաչափութե̃ արհեստն ու-
սուցանէ որ այժմ նուա̂ղ է ՚ի մեզ:
Իսկ զանտաղականին տեսակսն՝
Ճարտասանութիւն գիտէ:
Պարզ՝ բանն ՚ի հինգ տեսակս
որոշի: որք են որակքն բայից:
Սահմանական: Հրամայական:
Ըղձական: Ստորադասական:
Աներևոյթ: Վասն զի՛ սահմա-
նական բայի̂ւ եղեալ բանն՝ սահ

մանական կոչի․ հրամայականաւն հրամայէին, և այլն։ Եւ է բան որ յայլևայլ որակութեանց շաղաշարի․ Որպէս այս՝ (քե՛զ ասեմ լո՛ւր ինձ,) է՛ ՚ի սահմանականէ՛ և ՚ի հրամայականէ․

Յաղագս Մասանց Բանին որչ ինչ ասութէն․ Գլուխ 27

Մասունք բանին թուով ութ են ըստ նախնեաց, և ինն ըստ ոմանց, սակայն (որպէս Արիստոտէլ ասէ) հարկաւորքն երկու են անուն և բայ․ Որովք իմանին նաև այլ միւս հոլովական մասունքն․ այսինքն ընդունելութիւն, դերանուն, և յօդն։ Զի ընդունելութիւն ուրեք իբր անուն վարի, ուրեք իբր բայ։ Իսկ դերանունն և յօդ՝ են որպէս անուն․

զորոց ասացաւ յերեսն 353․ Իսկ միւս անհոլով մասունքն՝ նախդիր, մակբայ, շաղկապ, և միջարկութիւն՝ ոչ են հարկաւորք

աւ

առ՚ի գոլն բան, այլ՝ հետեւողք են
հարկաւորացն։ Որ ի թարց անուան
եւ բայի՝ այնոքիւք բան ո՛չ լինի։
Իսկ միայն անուամբ եւ բայիւ՝
լինի բան բացակատար։

Նա՛ եւ ահա՛ յայտ եղեւ թէ՝ հար-
կաւոր մասունք բանի՝ են անուն
եւ բայ։ Ուստի գերափայլ վար-
դապետն մեր Սիմէօն Ջուղայեցի՝
յերկրորդում հատորի տրամա-
բանութեան յերեսն 91, առեալ
յարիստոտելէ՝ ասէ, (նշանական
եւ յօդաւոր ձայնից ոմանք են ան-
ուանք, ոմանք բայք, եւ ոմանք
բանք։ Քանզի դերանունն՝ ըստ
անուանն է. եւ ընդունելութիւն՝ եր
բեմն ըստ անուան վարի եւ երբեմն
ըստ բային։ Իսկ այլքն ո՛չ են նը
շանականք. այլ՝ առ նշանականք։
Իսկ շարամանութիւն անուան եւ
բայի՝ է բան։ Ապա ուրեմն յօ-
դաւոր եւ նշանական ձայնն՝ կամ
անուն է, կամ բայ, կամ բան.)

Ուստի պարտիս գիտել թէ՝ նը
ման քան զանուն և զբայ, բան
ոչ լինի։ զի ուր ոչ յայտնի երա
կօղն և երակուԹին, այն ոչէ բան։
Հարկ է ուրեմն լինել անուն ո
րով յայտնի երակօղն. պիտոյ է
և բայ՝ որով յայտնի երակուԹին։
Թէպէտ պարտի լինել և խնդիր
բային, բայց բազում բայք կա
րեն դնել Թարց խնդրոյ. ուր ա
սացեալ է 439։ Կարէ և գտանիլ
բան, յորում կամ անունն կամ
բայն չիցէ եդեալ, բայց զօրուԹին
իմացեալ՝ իբրու եդեալք են. որպ
ասացաւ յերեսն 366 և 367։
Եւ էական բայքս՝ է, գոյ, կայ,
Թէպէտ երակուԹին ինչ ոչ յայտ
նեն ըստ ինքեանց, բայց կերպիւ ինչ
և այն երակուԹի է նշ յայտնելին
զգոյն ուրուք և իրիք։ Որգոն,
է ամ. գոյ դատաստան. կայ հա
տուցումն գործոց։ Նստի, ըստ
ինքեանց։ զի մինչ կցին ընդ այլում,

 յայտ

յայտնեն զերակութիւն ինչ։ Որպէս ասել՝ հակառակ է. ճնազանդ գոյ. յոտին կայ, և այլ։

Յաղագս Հնգական Մասանց Բանին. Գլուխ 23

Հետեւմունք մասանց բանին՝ են պարագայք և յատկութիւք նոցին. զի իւրաքանչիւր իր՝ պարագայիւքն որոշի և յատկանայ յայլոց. Զ որօրինակ՝ այլ է յատկութիւն ջրոյ, և այլ հրոյ. այլ քարի, և այլ փայտի. այսպէս և այլն. Նաև պարագայք իւրաքանչիւր իրի՝ են հետեւմունք և յատկութիւք բնութեան նորին։ Որպէս հետեւի ջրոյն գնալն 'ի խոնարհ, մարել զհուր, մաքրել զաղտ, և այլ։ Նաև ոչ եթէ ամէն պարագայք իրին՝ զատ զատ առեցեալ՝ են յատկութիւնք նորին. այլ՝ ժողովումն նոցին՝ է՛ յատկութի իրին։ Զ որօրինակ՝ հե_

տեւր ջրոյ լինել ընդունակ ջեր-
մութե և ցրտութեան. և ոչ է յատ-
կութիւն նորին. զի և այլք ունին զնա.
այսինքն, օդ՝ երկաթ՝ և այլ:
Իսկ հաղորդումն պարագայից միոյ
իրի՝ ոչ հետեւի այլում իրի. վասն
ասի այն յատկութիւն նորին:
Որպէս հետեւմունք և պարագայք
անուան՝ են վեցեքինս, քանակ,
սեռ, ձև, թիւ, տեսակ, հոլով:
Եւ ժողովումն վեցից հետեւ-
մանցս այսոցիկ՝ է՛ և ասի յատ-
կութիւն անուան. զի ոչ այլ մասն
բանի ունի զհաղորդումնս զայս:
՚Նաև քանակն միայն՝ է՛ յատկութիւն
անուան: Նոյնպէս և զայլ միւս
մասանց զհետեւմունսն իմա:
Եւ արդ՝ հասա՛ք ահա յայն տե-
ղին, ուր անդրէն սկսաք ասել
զանուանէ յերեսն 187:
Եւ ծանիր ասա, զի որպէս ՚ի կիր
առնլի, այսինքն ՚ի գործ ածելի
մասունք քերականութեան են չորք.

 տառ

տառ, վանկ, բառ, բան։ Այսպ
և կիրառութիւք նոցին՝ այսինքն
գործածութիւքն լինին չորք։
Այս է՝ կիրառութիւն տառի.
կիրառութի վանկի. կիրառութ
բառի. կիրառութ բանի։ Որոց
սակաւ բանիւք անցանելի է։

Յաղագս Կիրառութեան Տառի։

Որ նոյն Յարմարագրութեան։

Գլուխ 29

Ի կիրառութեան տառի՝ նախ ա-
սելի է զձայնաւորացն, ապա
զյիոյ, ապա զբաղաձայնիցն, և
ապա սակաւ ինչ և վն պատուոյ։

Յաղագս Ձայնաւորաց Տառիցն.

Ի փոխիլն է̀ուից 'ի կերպէ 'ի կերպ՝
բաց յայնցանէ որք կան եդեալ
և ո՛չ շարժին՝ այլ ձայնաւորքն
ըստ երից 'ի գործածին։
Ըստ դրման. Ըստ ե̀րձման. Ըստ
փոխարկման։ Այսինքն, ուրեք

գնին ուր ոչ գոյին. ուրեք բառա-
նին ուր գոյին. և ուրեք բառնի
մինն և գնի միւսն:

Ա.) Ըստ գրման՝ հիմն, հիման, հիմնադիր: Ըստ բարձման՝ աստ-ուած, աստուծոյ. բարձրեալ, բրձրելոյ: Ըստ փոխարկման՝ թանալ, թանիլ. լուանալ, լուանիլ:

Բ.) Ըստ գրման՝ թողուլ, եթող. չորք, չորեքդիմի. Ըստ բարձ՝ սիսեռն, սիսռան. թիթեղն, թիթ-ղունք. Ըստ փոխ՝ դէմ, դիմի. գրել, գրիլ. տեարք, տերանց:

Գ.) Ըստ գրման՝ հանել, եհան. սիրտ, ՚ի սրտէ: Ըստ փոխարկ՝ սէր, սիրոյ. էգ, իգի. սէթ, սեթայ. տէր, տեառն. Նունէ, Նունեայ:

Այսպէս և զայլ ձայնաւոր
տառսն իմա:

Նաև երկու բաղաձայնքս՝ ռ, ր, փոխարկին յիրեարս ՚ի հետև-եալսդ: Դուռն, դրան. լեառն,

ըերին ‖ այր, առն. տէր, տեառն ‖ բուռնամ, բուրձի. դառնամ, դարձայ

Ի՞ւ կայսցանէ ամենեցունց պարտիս ճանաչել զտառսն բառից՝ թէ զձայնաւորսն թէ զբաղաձայնսն՝ թէ որ տառ բնական է այնմ բառի, և որ եկամուտ։ Կամ թէ որ տառ անխախտ մնայ, և որն բառնի կամ փոխարկի.

Այն որ անխախտ մնայ, անշարժ անուանի. Իսկ այն որ բառնի կամ փոխարկի, շարժական կոչի։ Դարձեալ՝ այն որ բառին իւրն է ըստ արմատոյն, սեպհական կամ բնական կոչի. Իսկ այն որ ՚ի փոխակերպին եղեալ է ՚ի յարմատոյն, եկամուտ իւրացեալ է նմա. Որ և ըստ նոյն փոխել կերպին իբրու սեպհական է նմա։

Յաղագս Ըւ Որոշ ձայնին Յետոյ դնիլ առնելոյ է։ Գլուխ 30

Ի վերջնում բառից դնիլ յի՝

երկուց ձայնաւորաց միայն պատ
կանի. որք են, ա, ո: Սակայն գի
տելի է, զի ամենայն յատուկ ան
ուանց՝ որոց վերջին այբին եղեալ՝
ուղղականն և ուղղականավերջքն
որք են սկզբնահոլովք՝ յի ոչ ընդու
նին: ոպ Աննա. զաննա. ցաննա.
ով աննա: Յուդա. զյուդա. ՚ի
յուդա. ով յուդա: Ազարիա.
զազարիա. ցազարիա. ով ազարիա
Գաղատիա. զգաղատիա. ՚ի գա
ղատիա. ով գաղատիա. և այլ:
Իսկ վերջահոլովք այբին եղե
րեալք՝ յիով պարտին կերպանալ:
որպէս Յեսուայ. զեսուայ. ՚ի յես
ուայ: Սեթայ. զսեթայ. ՚ի սեթայ
Նաև՝ աննա, յուդա, ազարիա,
դնին ուրեք յիով՝ այ. լինելով
սեռական ՚ի տեղի դնիլոյ՝ այի:
զոր յերեսն 244 յիշեցաք:
Իսկ հասարակ անուանք՝ այբին
եղերեալք՝ թէ ուղղականք
թէ հոլովեալք՝ յիով կերպանան:

որպէս Սրբքայ · զսրբքայ · ցսրբքայ ·
ով սրբքայ ։ Ծառայ · զծառայ ·
ի ծառայ · ով ծառայ, և բազումք ։
Իսկ այնոքիկ՝ որոց վերջն լինի՝
ոյ, թէ հասարակ թէ յատուկ՝
թէ ուղղական թէ հոլովեալ՝
յիւրում պարտին կերպանալ ամենքն ։
որպէս՝ Գոյ · զգոյ · ի գոյ · ով գոյ ։
Խնձոյ · զխնձոյ · ի խնձոյ · ով խն'' ։
Նոյ · զնոյ · ցնոյ · առ նոյ · ով նոյ ։
Նա̂ և այլ ոչ գոյ կարծեմ յատուկ,
որոց վերջն իցէ՝ ոյ ։ Նա̂ և պատկա
նեալքն ևս կերպիցս հոլովմանց՝
ոյ, ուոյ, յիւրում պարտին եզերիլ
որպէս և եզական ։ Որոց են և ընդու
նելութիւնքս՝ ծուլ, լի ։ բացեալ բա
ցելոյ · բանալի բանալւոյ ։
Դերանուանքն ևս՝ ոյ, և յոգնքն
յիւրում են ։ Բայց՝ ւոյ, եթէ իցէ
ուղղականն՝ յի ոչ ունի ։ Իսկ թէ
իցէ սեռականն՝ յիւրում դնիլ առեն
հինքն · սակայն այժմ զոր և իցէ՝
ւոյ, առանց յիոյ դծագրեն ։

Բայից հրամայականքն լի՛ ոչ ու-
նին. գնա՛, գրեա՛, դարձի՛, և այլ:
Իսկ այլքն լի՛ով են. եթէ գնայ,
երբ գնայ, յորժամ գնայ, և այլ:
Իսկ մնացեալ անհոլով մասանց թէ
ո՛րն է լիով և ո՛րն ոչ, յեդելոցն
՚ի կարգին բանաց ծանուցանի:
Իսկ տառս այս՝ յ, որովհետև
հաղորդութիւն ունի ընդ ձայն-
աւորցն, նոցին նման ուրեք դնի,
ուրեք բառնի, ուրեք փոխարկի:
Դնի, նա՝ նայն: նորա՝ նորայն ||
սա՝ սայս: սորա՝ սորայս:
Բառնի, այր՝ արք || հայր՝ հարք ||
մայր՝ մարք || եղբայր՝ եղբարք ||
քոյր՝ քորք: Փոխարկի, լոյս՝ լու-
սոյ: լուսաւոր || լոյծ՝ լուծել:
լուծումն, և այլ:
Իսկ այս դրմունք ձայնաւորաց՝
աա. աե. աէ. աի. աո. աօ || ոա. ոե.
ոէ. ոի. ոօ, որք այբին կամ ոյին
սկզբնաւորին, ուր ոչ ունիցին
բաղաձայն ՚ի միջի, լիով հնչին

հա

շարակցիլ և երկվանկանալ ։ Որպ
կայանք · վայել · 'ի բայէ · բայի ·
այր · Նայօղ | գոյակ · շոյել · 'ի Նոյէ
Նոյի · քոյոյ · գոյօղ , և Նմանք ։
Զորպիսեաց ունիմք ասել ինչ
և 'ի կիրառութեն վանկի · վն̃րոյ
առ այժմ այսքան ։

Յաղագս Յարմարագրութեան ։

Գլուխ 3 ։

Յարմարագրութի՛ է՝ զբառն՝ իւր սեպհական գրովն գրել և տալ ինչ օտար ոչ խառնել 'ի նա ։ Ա՛յ լինի այս՝ ճանաչելով զհընչմունս լծորդացն բաղաձայնից կամ և ձայնաւորաց ։ Ա՛յ սեպհական գիրն բառին այն է , որ ոչ միայն արտաբերմամբ ճանաչի , այլ և հաստատ տըպաւորմամբ 'ի մտի · թէ այս ինչ բառ՝ այս ինչ գրով կերպաւորի և գրի ·
Ա՛յ կարի յոյժ հարկաւոր է գիտել զայս · առանց որոյ թէ և բա

զոր գիտութիւնս ունիցիս, ո՛չ
ես տակաւին գրոց աշակերտ։
Զ,ի եթէ ոք զսեպուհ տառսն
բառից ո՛չ կարիցէ ճանաչել,
թէ և բազում ինչ գիտիցէ ՚ի գր
րոց՝ ո՛չ ասի գիտուն. զի զգիտե
ցեալսն սխալ գծագրէ. Նա՛ զինչ
օգուտ նմա ՚ի շատ գիտելոյն. և
թէ ոչ գիտելով զնշմունս լծոր
դացն՝ զգողն կող գրիցէ կամ ըզ
կողն գող։ ըզ հոտն հօտ գրիցէ
կամ զհօտն հոտ. Նոյնպէս ըզ
պարկն բարկ, կամ զբարկն պարկ։
զբագինն պագին, և ըզ հաճելն
հաջել. Որև զծախն՝ զձախն՝ և
զցախն անզանազան դնելով խառն
գարիցէ զբանն. Ուրեմն ապա
բազում ջանս պարտիս ունիլ առ
այս. զի մի՛ յորժամ գրիցես ինչ՝
կատակ և խաղալիկ լինիցիս։
Որթէ և ոչ կատակիցիս՝ զինչ
օգուտ. մինչ դու ինքնին յարակ
թիւրիս ՚ի գրելդ. Ո՛չ զայն ասեմ

որ

որ սխալմամբ ինչ Թիւրի․ զի սը
խալին ամենեցուն պատահի․
այլ այն է խոտելի որ ոչ գիտիցէ։
Եւ Թիւրի ինձ՝ Թէ համբակաց և
գիտնոց՝ այլ մեծ նշան քան զայս
ոչ գոյ․ այսինքն գիտելն և ոչ գի
տելն զտառսն բառից․ Որ Թէ
բարւոք մտածես, զայս վճիռ
ոչ եպերես։ Զի զոր ինչ ոք գի
տիցէ կամ սերտեալ իցէ, զնոյն
Թէ անսխալ գրիցէ՝ է՛ գիտուն․
Եւ Թէ ոչ, համբակագոյն է։
Որ Թէ՝ սերտեալ իցէ, (խոնար
հեցո՛ տէր զունկն քո) որ է ականջն․
Եւ գրիցէ՝ զունգն, որ է նոսր Թե
փուկն ցորենոյ․ Սերտեալ իցէ,
(համբարձի զաչս իմ ՚ի լերինս) որ է
աչքն․ Եւ գրիցէ՝ զաջ իմ․ որ է
աջ ձեռն․ Կամ Թէ ՚ի տեղի գրե
լոյ համբարձ, որ է նախկին դէմն
կատարելոյն ներգործեկն․ գրիցէ՝
համբարձցի, որ է երրորդ դէմն ապառ
նոյն կրաւորական․ Նոյնպէս

և զայլսն իմա։ Լորդ՝ որ զհետևորսն այսպէս խառնակ գրեցէ, զայլոց գրեցելսն քարուոք գիտել՝ ոչ կարեցէ։ Նաև եղերուամն առցէ ասա՝ քաղուած քանից պատկանաւորս և երկարելիս.

Յաղագս Պատուճառաբրութեան.

Գլուխ 32

Պատիւն որ դնի ի վե͞ր բառից՝ է՛ առ 'ի բառնալ զտառս ոմանս և կարճել զգրուածն. ոպ՝ ա͞ծ, ա͞յ, ա͞վ, և այլ.

Նաև գիտելի է, զի 'ի բառիցն որք պատուով սովոր են դնիլ, բառնայ պատիւն ոչ միայն ըզ ձայնաւորսն, այլ և զբաղաձայնսն. Ո͞պ՝ ա͞ծ. ք͞ս. ա͞մ. ի͞էլ. սրբութի կամ սրբութի, կամ սրբուի, և այլ. Նոյ 'ի յայլ բառից որք ոչ են յոյժ սովորք պատուով գծագրիլ, միջին ձայնաւորքն միայն բառնին. ոպ՝ դտստն, իմստւն, և այլ.

Ասացի՝ (միջին ձայնաւորքն ,)
զի ո՛չ է պարտ բառնալ կամ զա-
ռաջին կամ զվերջին գիրն բառից,
թէ ձայնաւոր թէ բաղաձայն։
Որ թէ և հոլովման նախդիր ու-
նիցի, ոչ ինքն է բառնալի և ոչ
նախդիրն. զի աւեր լինին այնպի
գրուածք. այսպ և զվերջսն իմա։
Եւ այն բառք՝ որոց բաղաձայնքն
նոյն են ընդ այլում ըստ նոյն գը-
րութեն՝ ո՛չ են դնելիք պատուով
զի մի՛ շփոթեալք լինիցին. Որպ
հատորն՝ թէ գրիցի՝ հտր, կարէ՛
իմանիլ և հատեր. այսպ և այլք.
Նաև այն բառ որ ո՛չ է ծանօթ
բազմաց՝ ո՛չ է բնաւ պատուագը-
րելի. զի ինքն անյայտ գոլով՝ կըր-
կին անյայտանայ և ո՛չ ճանաչի.
Եւ թէպէտ բազում խրատք պի-
տոյանան պատուագրութեն՝ առ'ի
բարւոք գծագրել՝ ըստ զանազան
բառից հնդիպման, սակայն զայս
միայն ծանիր և բաւ է, թէ 'ի հա

մաւստել քո ղեւաւսն՝ այնպիսի
կերպիւ պարտիս գծագրել՝ որ
ծանօթ լիցի ընթերցման և կամ
իմացման. Ի՞ կոչին պատիւ՝
թ՞իւ ինձ թէ նախնիքն զայս՝ վ̃
տէրունին անուանց միայն իցեն
սահմանեալ առ՛ի որոշել յայլ ան֊
ուանց. ո̃պ թէ մեծարութեն ան֊
ուանցն ե̃յ. Իսկ յետոյ սովորա֊
բար եդին և յայլոց վերայ։
Ի՞ այս ո̃պ ասացի՝ է՛ կարծիքն
մեր. և ո՛չ իբրու վ՛ճիռ թէ այսէ
ստուգապէս։ Ի՞ գոյ այլ միւս
նըշան համառօտիչ գրուածոյ՝
երկորեակ անուն. որ է այս՛՛.
Ի՞ գնի սա ՛ի տեղի միայն միոյ
ձայնաւորի։ Որպէս բ՛՛րքաւ.
կամ բարբ՛՛ու. կամ բ՛՛րբ՛՛ու.
Ի՞ այս որ ՛ի ներքոյ երկորեա֊
կաց ոչ են կցեալ բաղաձայնքն,
՛ի տպմանէնե պատճառեալ. և ո՛չ
եթէ այնպ̃ բացատ պարտի գնել՝
Գնի այս նիշ՛՛ և ընծայրում

 կի

կիսատ գրուածոց՝ 'ի տեղի մնա-
ցելոցն։ Երանեալ է այր որ՟։

Ա՟ ուրեք 'ի բոլոր գրուած մինչ տեղիսն նեղ համդիպի՝ դնեն 'ի տեղի այբի զմի միայն ձիւղն նորին որ է այս ։ ։ որեւ ձիւղ այբն սիւնակ կոչի։ Ա՟ օր՟ պատիւն ոչ բառնայ զաուածին եւ զմերձին տառսն բառից, այսոք եւ սա՛ ոչ դնի 'ի նոյն տեղիս. այլ 'ի մէջն. օր՟ արդոր, ասց, ազրիա, եւ այլ։

Առ նախնեօքն մերովք՝ էին եւ նշանագիրք առ 'ի յոյժ համառօտել զգրուածսն. բայց այժմս սակաւք ոմանք 'ի նոցանէ ածին 'ի գործ. որպէս ℧ եւ այլ։

Բայց ասացեալս նշանագիրք՝ երկուս տեսակս ունի. գրաձեւ, այլաձեւ. Գրաձեւ այն է, որ 'ի գրոցն մերոց ձեւացեալ է. որպէս՝ ը̄, եւ այլ. Ա՟ այլաձեւ այն է, որոյ ձեւն այլ է 'ի գրոցն մերոց. որպէս ℧, եւ այլ.

Յաղագս Հեգանաւորութեան · որ է Սիբրատառութե Վանկից ։

Գլուխ 33

Ե՛ւ ծանիր աստ, զի վանկն՝ է՛ որ ըստ ինքեան բաւէ, և է՛ որ մասն է բառի·

Այն որ ըստ ինքեան բա՛ւէ, ըղտաւան նորին դիւրաւս հեգեն ամենեքեան· ո՛չ փեռեկտելով 'ի միմեանց· բայց թէ կարի՛ համբակագոյն իցէ։ Իսկ զտառսն այնոցիկ որք մասունք են բառից, բազումք փեռեկտեն անհմտութ 'ի հեգելն կամ 'ի գրելն· ոպ̅ տը գէտ մսագործ զանդամսն յօշել ըստ տեղւոյն ո՛չ գիտելով· այսինքն ո՛չ գիտելով բաժանել զբաղաձայնսն իւրաքանչիւր ձայնաւո՛րի· զի ուղղութ և թիւրութ հեգակապութեան՝ 'ի բաժանումն բաղաձայնից կայանայ· Ե՛ւ այս է կանոն հեգակապութեան, զի 'ի

կազմելն զվանկս բազմավանկ բա
ռից, պարտիմք նայել թէ քանի՞
բաղաձայնք գտանին անդ ի մէջ
երկուց ձայնաւորացն։

Եթէ մի միայն գտանի, պարտիմք
կցել զնա ընդ հետագայ ձայնաւո
րին և ոչ ընդ առաջնոյն։ Որգոն, ա
նուն, բարի, և այլն։ Իսկ թէ եր
կուք կամ այլ աւելիք լինիցին,
պարտիմք նոյնպէս զմինն տալ հե
տագայ ձայնաւորին՝ և զայլսն բա
ղադրել ընդ առաջնոյն։ որպէս, դար
ձիր, դարձցուք, և այլն։

Իսկ այսպէս յամենայնում հեգի
մի միայն բաղաձայն տալի է յետին
ձայնաւորին, որպէս ցուցաւ.
և ոչ սկսանիլ զվանկ թարց բա
ղաձայնի. եթէ ոչ՝ զի ոչ իցէ անդ
բաղաձայն։ որպէս որակ, էակ, և այլն.

Բայց զմէջն բարդեալ բառից
որով լինի կցումն՝ ոչ է պարտ
հեգել ըստ ասացելոյ խրատուս.
զի մի՛ տառ ինչ ՚ի միոյ բառէ առ

միւսն անցանիցէ։ Որպէս թէ հեգել՝
մարդասպան․ հոգեսպան․ եօթ
նարփեան։ Զի որպէս զտառս
միոյ վանկի ոչ է պարտ կրճատել
և տալ միւսում, այսպէս և՛ ի
մէջ բառիցն է նկատելի։ Ուստի
պարտ է 'ի հեգելն՝ բաժանել մարդա
սպան, և յարտաբերելն հնչել՝
մարդասպան։ Նոյնպէս և այլքն։
Սոյնպէս և՛ ի մէջ երկձայն վանկից
զայսոսիկ գրուածս, եա, եօ, իւ,
այ, ոյ, ոչ է պարտ բաժանել 'ի
միմեանց։ զի մինչ բաժանին այս
պիսիքս, անկանի վանկն յերկ
ձայնութէ։ Վերջաւոր երկձայնքս
այ, ոյ, յորժամ ձայնաւորի հան
դիպեալ իմիասին ճնշիցեն, երկ
ձայնութիւն որ է 'ի վերջնումն ա
ռաջին վանկին, երևի 'ի սկզբան
յետուին ձայնաւորին․ վասն զի այնպէս
վայելէ արտաբերիլ։ Որպէս ահա,
կայանք՝ արտաբերի որպէս կա եանք։
գոյակ՝ որպէս գո եակ։ կայուն՝ որպէս

 կա

կարեն. գոյուն՝ որպ գործութիւն.
Այսպիսիքս ուրեմն ՚ի հեգելն
այլապ ըճնին և՚ի հնչելն այլապ.
Ի հեգելն՝ կայանք, և՚ի հնչելն՝
կաեանք. այսպ և միւսքն.
Սոցին նման և սոքին, աւ, եւ,
իւ և այլն՝ յորժամ ձայնաւորի
հանդիպիցին, այլապէս հեգին
և այլապէս հնչեն. Որպ զաւակ՝
հեգի զաւ ակ, և հնչէ զա ւակ.
Այսպ թեւ ատ, հիւ անդ, և այլ.
Այլ ոչէ պարտ հեգել զա ւակ,
թե ւատ, հի ւանդ. զի հիւնին
ոչէ պատկան սկզբնադիր լինել
տառից որպ ասցի յեր" 488.
Անուանք այբբեն եզերեալք ա
ռանց յերոյ՝ մինչ հանդիպին այլում
տառի, յիով կցին ընդ նմ և լինին
երկձայն. Որգոն, նա, նայն. զնո
րայն. զսառայն. զեայլին, և այլ.
Այլ այս այն է, որ յերեսն 525.
ըստ դրման յի ասացաւ.
Յորժամ իմէջ երկուց վանկից

բաղաձայն ոչ գտանի, իմէջ նոցին
երկձայն հնչունին մտանէ. ո՛չ գրը
մամբ, այլ՝ հնչմամբ. Որպէս եակ,
արտաբերի որպէս է եակ, և ո՛չ որպէս
էակ: Եւ, որպէս էյի. և ո՛չ էի.
Ասիա, որպէս ասիեա. և ո՛չ ասիա.
Ասիոյ, որպէս ասիեոյ. և ո՛չ ասիոյ.
ըստ այսց և այլք այսպիսիք:
Եւ ծանիր աստ, զի գիտելն ըղ-
կանոն հեգակապմութեն՝ պի-
տոյանայ մանաւանդ 'ի գրադար-
ձութիւն գործածոց 'ի տողէ 'ի տող:
Զի 'ի գրելն մեր ինչ՝ թէ մնա-
ցեալ ծայրիկն տողին չկարիցէ
տանիլ զբոլոր բառն բազմավանկ,
պարտիմք բաժանել զվանկսն նո-
րին ըստ ասացեալ խրատուդ:
Եւ տեսանել՝ թէ զորն վանկն
կարէ տանիլ տեղին՝ գրել զնա
անդ, և զմնացեալսն 'ի միւս տողն
անցուցանել: Որգոն, ղազարոս բա-
րեկամ մեր ննջեաց:
Եւ թէ զերկուսն կարէ տանիլ

տեղին, նոյնպ̃ պարտիմք գրել զեր
կուսն անդ, և զայլն 'ի միւսումն
սկսանիլ։ Ո՛րգոն, զազարոս բարե-
կամ մեր ննջեաց։ Նոյնպ̃ և այլն։
Այլ ոչ է պարտ ամենևին զտառսն
վանկին փեռեկտել 'ի միմեանց.
այսինքն զմի բաժինն գրել աստ
'ի ծայրն տողին, և զմնացեալսն
'ի միւս տողն անցուցանել։ զի
տառքն միոյ վանկին ուր և գր
նիցի, և այլքն նորին անդ 'ի նոյն
տեղւոջ պարտին գտանիլ։ զի որպ̃
միոյ վանկին մի է հեգումն, այսպ̃
և տեղին պարտի լինիլ մի.
Այլ արդ ուրեմն որ ոչ գիտիցէ
բաժանել ըստ արհեստին որպ̃
առաջաք՝ զմասունս բազմավանկ
բառից, բարւոք գրագործութի
ոչ կարէ առնել։ Որպիսեաց թէ
և գտանին ինչ ըստ արհեստի,
որպէս և բանք շարագրանաց,
ոչ են գովելիք. զի ոչ զարհեստն
գիտելով առնեն զայն, այլ ըստ

հանդիպման, կմ ճանաչմամբ իմն
ուսանց արհեստի: Այլ այսու է
յայտ, զի ըղ հարցումն ուրուք
ուսուցանել ոչ կարեն: Ր. ժլոր
տուօղն է իմաստից՝ լցցէ զթե-
րութիւնս մեր ամէն:

Իսկ արդ՝ դիմելով անդրէն ՚ի
կոճն մեր՝ ծանիրևս, զի վանկքն
որք՝ ը՛ հնչեն, ոչ յամենայնում
հարկաւորին ունիլ դրմամբ ըղ
տառն էր. այլ զօրութբ ունիլ
ցուցնին: զի այս տառ՝ ը, ՚ի սկըզ-
բան ձայնից ոչ սկսանողաց սէիւ
կամ զայիւ, կամ և շայիւ, դնի և
արտաբերի ըն այլ ձայնաւորացն:
որպ՝ ընդ. ըմբիշ. ըղձալի, և այլ:
Իսկ իմէջ ամենայն ձայնից՝ և ՚ի
սկզբան սէիւ, զայիւ, կամ շայիւ
սկսանողաց՝ ոչ դնի ներգործութբ.
այլ՝ զօրութեամբ իմացեալ լինի
ըստ սովորութեան նախնեացն.
բայց արտաբերի որպէս եղեալ:
Օ, որօրինակ՝ գնալ, արտաբերի

որպէս

որպէս գծուալ․ Փոքր, ոպ ըփոքր․
Սփոփինչ, ոպ ըսփոփինչ: Զգաստ, ոպ
ըզգաստ: Հրատ, ոպ ըհրատ․
Նաև զայսպիսս Թարց յիշման երբ
մէջ է պարտ հեգել․ զի Թէպէտ
՚ի գրելն ոչ դնի, բայց ՚ի հեգելն
պարտի դնիլ, այսինքն յիշիլ:
քանզի առանց ձայնաւորի վանկ
հեգել անհնարութի է: որպէս և
յերեսն 472 եղև յիշեցեալ․
Զոր կերպ և յերեսն 499 իբր
զնշմար ինչ եդաք սակաւուկ:
Իսկ ՚ի գրելն մինչ հասանիմք ՚ի
ծայր տողին՝ ուր զօրութեամբ
եթէ ինչելի վանկ հատել ՚ի բա
ռէ՝ հարկաւորիցի դնել միայնակ,
զօրութբ ինչելի տառս՝ ը, անդ
ներգործութեամբ պարտի դնիլ
զի ընթեռնլի լինիցի․ Սրգոն, փըը
կիչն մեր յիսուս ամենակարող գը
նաց առ հայր և առաքեց զհոգին ըս
փոփիչ տրտմեցելոցն յաշակերտայ:
Լսացի՝ (զի ընթեռնլի լինիցի,)

զի թէ փաղաւուն իցէ վանկն,
կարէ թէպէտ ընթեռնանիլ ա-
ռանց եթի. ո՛պ դ՛. բայց թէ իցէ
միաբաղաձայն՝ թարց եթի ոչ ըն-
թեռնանի ը՟ ինքեան. իբրու՝ գ-
նաց: որ է անոծ և անոտեղի: և վ՟
վանկանալոյ երկին տառաքան.

Արդ՝ զկնի հեգակապմութեան՝
դարձեալ զվանկաց գիտելի՛ է, զի
Վանկն՝ ոյ, մինչ ըստ ինքեան
լինի երկձայն, արտաբերի մէջն
ըստ իւրում յատուկ ձայնին՝ ո:
Ո՛պ խոյ, որ է անուն արու ոչխա-
րի և քաղաքի: Նաև յորժամ
ձայնաւորի հանդիպի՝ զնոյն հըն-
չումն ունի. ո՛պ խոյոց, գոյից, և՛՛
Իսկ յորժամ բաղաձայնի հանդի
պիցի՝ արտաբերի որպէս ու:
Ո՛րգոն, խոյս, լոյս, բոյն, գոյն,
թոյն, զքոյդ, և այլ:

Այսպ՝ իւ, յորժամ երկձայնա-
նայ՝ արտաբերի հիւնին իբրև՝ ու.
սակայն ոչ պարզ՝ ու, այլ սեղմե

նաւոր երկձայն ոչ եու. Որգոն
իւր, Թիւր, եղջիւր, և այլ:
Վանկս՝ ով, ՚ի սակաւ ուրեք
հնչէ ով.. իսկ ՚ի բազում ուրեք
արտաքերի մերձ հնչմանս՝ օվ.
Որպէս ծով, ո՛վ ծով. Ջրով, Թղթով,
կնքով, և այլ: Նաև հնչումն այս՝
է՛ ի մէջ հնչմանցս՝ ո, օ: Նկատեա՛
փորձառութեամբ և յայտ է.

Վանկս՝ ու, երբեմն լինի պարզ
ձայնաւոր. որպէս Թուր, սուր, ա-
մուր, և՛՛: Երբեմն լինի մի պարզ
բաղաձայն, վ. որպէս շինուած,
արուեստ: որք արտաքերին որպէս
շինված, արվեստ: Երբեմն լինի
ըվ. որպէս նուաստ, շուայտ: որք
հնչեն որպէս նըվաստ, շըվայտ.

Յորժամ լինի՝ ըվ, հեգի՝ ու. և
հնչէ՝ ըվ. զի հեգի՝ շինու ած,
և հնչէ շինված. Հեգի նու աստ
և հնչէ նըվաստ: Նաև Թէպէտ ը-
մանք գրեն շինած, նաստ,
բայց ո՛չ է պատկան. Զի ո՛չ է

պարտ հիւնին բաղաձայնանալ ըղ կնի բաղաձայնի, կամ լինիլ սկըզբնագիր տառից. որպ՟ ՚ի վերոյսն ասացաւ։ Իսկ գտեց՟լն այնոց՟ յայսմիկ տպեցման, վ՟ն հարկին պահանջելոյ եդեալ է. զոր ոչ կարեն գիտել անծանօթքն տպագրարանի։

Աանկս՝ ող, ընդունելութեան՝ որք ոչ ունիցի զտառ ինչ զկնի, կամ թէ ունիցի բաղաձայն՝ ող դնիլ պարտի. որպ՟ ծնօղ. ծնօղն. ծնօղք. զծնօղսն. Իսկ ՚ի հանդիպիլն ձայնաւորի, ող դնիլ կանոնեցեալ է. որպ՟ ծնողի. ՚ի ծնողէ. ծնողաց. ծնողօք. ծնողութ՟, եւ այլն.

Յաղագս Ստուգաբանութեան.

Որ է Միտաւորն Բառի.

Պրակ 34

Ստուգաբանութիւն է՝ գիտել զզանազան զօրութիւս այնպիսի բառից՝ որք այլ եւ այլ նշանակութիւնս ունիցին.

Նա՛ ունօղք այլ և այլ նշանակու-
թեանց՝ են նախ հոմանունքն ․
Ո͞պ այր՝ նշանակէ՛ զմարդն և ըզ
մաղարայն ։ Սայր՝ նշանակէ զծը-
նօղն և զծառ ։ Ակն՝ է տեսողա-
կանն, մատանոյ ակն, և ջրոյ ակն ։
որք յիշեցիլք են ։ Ասի և՝ ակն ու-
նել ․ որ է ումէտ ունել ․ Որոց պէս
՚ի մեր լեզուս սակա՛ւք գոն ։
Ըստ այսց են և համաբայքն ․
որք երկուց բայից նշանակութիւնս
ունին ։ Ո͞պ կոչել՝ է՛ անուանել,
և հրաւիրել ։ Ըստ առաջնոյն
անուն հոլով ո͞պ յերեսն 390 ։
Ըստ երկրորդին որպէս 393 ։
Ագանիլ՝ նշանակէ զօթևանիլն և
զզգեցումն ։ տես յերեսն 285 ։
Սոյնպիսիք են, պահել ․ ձգել ․
մեկնել ․ կարել ․ վարել, և այլ ։
Սինօնիմ՝ այլ և այլ նշանակութիւնս
ունօղք՝ են հասարակ բայքն՝
և այնք որք ըստ հ͞րկաց վարին ․
ունելով մի և նոյն ձայնիւ զնշա

ՆԵ.

նակութի ներգործականի և կրաւո-
րականի· զորոց պատմի յերեսն
49·96·97·112·263·412, և այլ:
ՍԵՌՔ՝ այլ և այլ նշանակութիս
ունողք՝ են այսոքիկ, Ջրաբեր·
Մեծագործ· Մշտալուր· Անտես·
Անգործ· և այլ: ՋՐԱԲԵՐ՝
է՛ այն որ բերէ՛ զջուրն· և այն՝
որ ի ջրոյ բերեալ լինի·
ՄԵԾԱԳՈՐԾ՝ է՛ այն որ զմեծամեծս
գործէ՛: և այն՝ որ զինքն մեծ ոմն
գործեալ է· ՄՇՏԱԼՈՒՐ, է՛ այն որ
միշտ լսէ· և այն, որ միշտ լսի·
ԱՆՏԵՍ, է այն որ ոչ տեսանի· բայց
կարէ՛ և նշանակէ այն՝ որ ոչ տե-
սանէ· Այսպիսիք ամենեքեան՝
են ըստ ներգործական և կրաւո-
րական նշանակութեան·
ԱՆԳՈՐԾ, է՛ այն որ ոչ գործէ թէ-
պէտ ունի զգործ· է և այն որ ոչ
ունի զգործ· Այս երկուքս՝ են
ըստ ներգործական նշանակութե·
Նշանակին երկուք ևս ըստ կրաւո-

բական նշանակութեան. ա̅ այն՝
որ չի՛ գործըլվիր. և երկու այն՝
որ տակաւին չէ՛ գործըլվեր.

Այսպէս իմա և զայլսն.

Չորրորդ՝ այլ և այլ նշանակութիւնս
ունօղք՝ են համաբառքն.

Որպ այսէ, է՛ անուն ուղղական. և
երրորդ դէմն բայիս՝ այսէմ.

Գ. անէ) գան գանի գանին | գա
նիմ գանիս գանի՛. և ճղումք են
այսպիսիք. Ըստ այսց են և եզա
կան հրամայականք ոմանք կողմ
նական բայից. որպէս լուր՝ լսեմ
լուայ լո՛ւր | լուր լրոյ զլուր.

Այսի (եզական հրամայականք,)
զի ձայնս՝ լուր, մինչ ըստ բայիս լի
նի յոգնական՝ լուարուք, բայց է
միայն և ոչ անուն. Այն ըստ ան
ուան՝ լուր, անուն է միայն և ոչ
բայ. Ըստ այսմ են՝ Բեր, մի՛ բե
րեր | բեր բերոյ. Տես, մի՛ տե
սաներ | տես տեսոյ, և այլ.

Օրհնէ.) թէպէտ է՛ բայ՝ օրհնեմք

օրհնէք օրհնեն, Սակայն նշանա-
կի եւս օրհնութիւն: Ըստորում և
ասի՝ խնդրօրհնէք, ջրօրհնէք.
Ձերու ՚ի սոյնում աւուր դուռն
բացէքես՝ եղև հիմնարկէքն ե-
կեղեցւոյս. Բայց՝ ջրօրհնէք,
դունբացէք, վ͞ս բարձման ձայն-
աւորին անուանցս՝ ջուր, դուռն,
անկանին ՚ի բայութէ. և անուն
միայն նշանակին: Իսկ՝ խնդրօր-
հնէք, հիմնարկէք, կարեն բայա-
նալ և անուանանալ. Մեզն,
Յորժամ խնդրօրհնէք, յենի խնդրօր-
հնէք. Նորէ՛ք եղբարք, հիմնար-
կէք եկեղեցւոյս. կատարելով ըզ
հիմնարկէքն: Նա՛ տես, զի ՚ի
հայցականս սոցին և յայլն՝ վեր-
ջին տառս՝ ք, ոչ փոխարկի ՚ի ս.
որպէս այլոց յոգնականաց և
յոգնակերպից:

Սիրելւոյ) է սեռիկն ընդունելութեան՝
սիրեալ, և աներևոյթ բայիս՝ սի-
րել: Որոց երկուցն եւս սեռիկն

լինի՝ սիրելոյ։ Փրկելոյ, է վերջին կերպն ընդունելութեանց, փրկօղ։ փրկիչ։ փրկեալ։ փրկելի։ փրկելոց։ Լինի եւս սեռականն։ փրկեալք, փրկելոց։

Այսր, այդր, են սեռականք յօդիցս՝ այս, այդ։ Այն և տեղական մակբայք, որք և յերեսն 166 յիշեցան։

Ամէն, է՛ անուն ընդհանրական։ ամէն մարդ բանական է։

Ամէն՝ և մակբայ հաստատական։ ամէն ասեմ ձեզ։ Լինի և միջարկութիւն մինչ սրտառուչ արտաբերի, ամէն եղիցի՛ եղիցի։

Որև եղիցի եղիցի՝ միջարկութիւն լինի աստ։ վ͞ս կրկնեալ և սրտամուտ խնդրելոյն։ տես յեր՛՛ 302։

Այսպ͞ և՝ Թող, է՛ բայ հրամայական մինչ այսպէս արտաբերի, Թո՛ղ զգիրքդ աստ։ մեք պահեմք զդա։ Ա՞յն լինի միջարկութիւն յայնժամ, մինչ ոք չլսելի ինչ

պատմիցէ․ և զղունեալ ոք ասիցէ սրտառու հնչմամբ՝ Թո՛ղ։

Ըստ այսց իմա և զայնս՝ որք ուրեք նախադիրք են և ուրեք մակբայք։ կամ ուրեք մակբայք և ուրեք շաղկապք․ կամ ուրեք անուն և ուրեք մակբայ, և այլն։ Նոյն բառք բազմանշանք կարի՛ բազումք են․ որոց այնք հմտանան որք զկրթիլն սիրեն։ Ընթերցիր և զերեսն 507 մինչև ՚ի 511․

Յաղագս Կիրառութեան Բանի․ Գլուխ 35

Կիրառութիւն բանի՝ է շարամանութիւն մասանց բանին ընդ իրերարս ըստ կանոնի քերթողացն։ Որ ունի երկուս գլխաւոր տեսութիւնս, համաձայնութիւն և հոլովառութիւն․ զորս ուսար ՚ի յերկրորդում հատորին։ Բայց սակայն որք կամիցին կրթել զինքեանս ՚ի շարադրութիւն պարտին ջանալ և կրթիլ՝ զի ըղ

 ղի

դիտաւորութի՛ւն այլ և այլ շա-
րադրութեամբ կերպաւորիցեն.
որք զանազան շարադրութեամբ
զնոյն իմացումն ունիցին.

Ա՛ռ Եղիշէի Թղ օրինակ ասացելոյս՝ նիւ-
թունս այս. Արանեալ է այր, որ ոչ
գնաց 'ի խորհուրդս ամբարշտաց
որ 'ի խորհրդս ամբրշտց ոչ գնաց.
որ ոչ գնաց 'ի յամբշտց խորհդսն.
որ յամբշտց խորհրդսն ոչ գնաց.
որ ոչ կմցւ գնլ 'ի խհդս ամբշտց.
որ 'ի խոր" ամբ" ոչ կամե" գնալ.
որ յամբ" խոր" գնալ ոչ կամեցւ.
որ ոչ կամե" 'ի խոր" ամբ" գնալ.
որ գնալ 'ի խոր" ամբ" ոչ կամե".
որ յամբ" խոր" ոչ կամեցւ գնալ.
որ ոչ եղև խորհրդակից ամբշտց.
որ ամբրշտց ոչ խորհրդակցեցաւ.
որ խհդակցիլ ամբ" ոչ հաճեցաւ.
որ զխորհրդս ամբ" ոչ ընկալաւ.
որ զամբշտցն ոչ ընկլւ զխորհդս.
որ ոչ գնաց խհդակցիլ ամբրշտց.

որ 'ի խորհրդակցութ ամբ'' ոչ գնաց՝
որում խորհրդն ամբ'' ոչ հաճոյացաւ.
որում չեղև գնլ բնաւ 'ի խոր'' ամ։
որում գարշելի էր ամբշտացն խոր''։
Նա՛ այլ բզ̃ում կարէ լինել այսպ̃
այլ և այլ ձևով զնոյն մի դիտաւ–
որութիւն ցուցանել։ Կամ ըզ
բառսն յետ և յառաջ դասելով.
կամ դրմամբ այլ ևս բառից. կամ
փոխարկմամբ բառից և կերպից.
և կամ թէ իսկ բառնալով զբառ
ինչ։ Պահելով սակայն ըզնոյն
իմացումն դիտաւորութե։
Որպէս այսպէս, երանեալ է այր,
որ ոչ գնաց երբէք 'ի չար խոր–
հուրդս ամբարիշտ արանց։
Փոխարկմամբ այսպէս, երանի առն,
որում չեղև բնաւ երթալ 'ի ժո
ղովս չարասիրաց։ Իսկ բարձմամբ,
յորժամ կերպս (ոչ գնաց երբէք
'ի չար խոր'' ամբարիշտ արանց,)
առն, որ ոչ գնաց 'ի խոր'' ամբշտ̃ց։
Իսկ զբառսն յետ և յառաջ դա–

սե

սելով՝ եղաւ աչա՛ խմերոյ զանազան կերպիւ. Այսպէս իմա և զայլոց բանից զանազան գրուածոց և պէսպէս կերպից իմ̃ նոյն մի գիտաւորութեան.

Նաև աստ գիտելի է, զի որպէս այլ է շինել զնաւն, որ է նաւարարութ. և այլ է վարելն զնա, որ է նաւավարութ. և երկոքեան եւս են կիրառութիւնք նաւի.

Այսպէս այլ է կիրառութիւն բանին ըստ շարադրելոյ՝ որ մինչև ցայժմ ասացաւ. և այլ է կիրառութիւն նորին ըստ վերծանելոյ՝ որ դժուարս ասելի է.

Յաղագս Վերծանութեան.

Գլուխ 36

Վերծանութիւն է՝ անսխալ ընթերցումն արհեստաւոր շարադրածաց.

Այսինքն՝ այնպէս ընթեռնուլ ըզ շարադրածսն քերթողաց, որ

յարտաբերելն զնա՝ սխալումն ինչ ոչ լինիցի։ Ե՛ւ ասի վերծանութի. զի որ բարւոք ընթեռնու զշարադրածն, վերծանու և ծանի՛, այսինքն իմանայ և ճանաչէ ըզ միտն բանին։ Ե՛ւ որովհետև բանն է՛ ևս բառ և վանկ և տառ, կըրող է ինքն բաղկացե՟լ, լինի սխալումն յարտաբերութեան բանին՝ կամ 'ի տառն և'ի բառն, կամ 'ի

վանկն, և կամ 'ի բանն։

Լինի սխալումն արտաբերութե̃ 'ի տառն և'ի բառն, յորժամ ըզ ջուրն ճուր ասես, և զբանտն պանտ || զգետն գէտ ասես, կամ զգէտն գետ | զենչիւնն ճնչիւ̃ն ասես, և զբանիւ̃ն բանիւն։ || Նմ թէ զտառսն անելի և պէս ասելով՝ Հանցես զբառն'ի կերպէն։

Լինի սխալումն 'ի վանկն, յորժմ զտառ ինչ 'ի վանկէն, Նմ զվանկն 'ի բառէն կլանել լինիցի։ Թարց մոլ և շուտափոյթ ասելով.

Որպ̃ բազումք առ 'ի կատարել զթի՛ւն միայն, որպ̃ հարկ իցէ բըռնութ̃ եղեալ 'ի վերայ, այնպէս շուտափոյթ ասեն զսաղմոսն ս̃բ, մինչ զի ոչ միայն նշանակութիւք բառիցն անյայտանան, այլ նաև գրեթէ՝ իբրև անյօդ արտահընչմունք զօդն բաբախեն։ Ըստ որում և արբեալք և կամ քնով ծանրացեալք՝ յերեկոյին ժամուն զննջելոյն պաշտօն որպ̃ թէ ասելով իբրու կատարեն։ Զոր կերպ՝ շա՛տ լաւ լինէր թէ բնա՛ւ ոչ ասէին․ քան թէ իբր զպատարագն նախաշաւիղ սպանչին՝ ջուղիղ սըրտի՛ անընդունակ ընծայեն անկարօտին․ յորոց դատիլոյ արժանեաց՝ մի և դատօղս է։

Եւ արդ՝ ասացեալ սխալմունքդ տառից վանկից և բառից՝ թէպէտ են և բանից․ ըստ որում բանն է և բառ և վանկ և տառ։ Սակայն յատուկ սխալումն առ բանն այն է

յորժամ ոք Թարց արհեստի առո-
գանութեան և տրոհութեան ընթեռնու-
լով՝ զարհեստաւոր շարագրածն
խանգարէ արտաբերիցէ․ Իբրու
եղծանելով զիմացուածս գրեալ
բանին անդ։ Զի որպէս ՚ի ձեռն
անհմուտ նաւավարին՝ անվայել
չանայ կազմեցեալն ՚ի հմտագոյն
նաւարարէն․ Այսպէս և՚ի ձեռն
անհմուտ ընթերցողին՝ աւեր ե-
րևի արհեստաւոր շարագրածն
քերթողին․ Այն ոչ այն որ խոր
տակէ զնաւն՝ ոչ է նաւավար,
այլ՝ նաւաւեր։ Այսպէս անհը-
մուտ ընթերցողն ոչ է վերծանող՝
այլ եղծանող կամ կործանող։
Արդ ուրեմն յետ գիտելոյ զշա-
րադրութիս մասանց բանին ԶԲ ար
հեստին, հարկաւոր է գիտել և
զայնս՝ Թարց որոց տգեղանայ բա-
րուոք գրուածն քերթողին․ որք են
Առոգանութիւն և Տրոհութիւն․
զորոց այժմ ասելի է։

Յաղագս Առոգանութեան։

Պրակ 37

Առոգանութիւն է կառավարող արտաբերութեան. որև կարէ ասել՝ համաստացուածոյ։

Ասացաւ՝ կառավարող։ զի թարց առոգանութեան ընթերցուածն, է՛ ոչ ձի սանձարձակ առանց կառավարողի։ կամ ոչ նաւ ինքնաշրջիկ առանց հմուտ ղեկողի ոչ նշմարեցաւ խլերոյ։ Այսպէս և զհամն իմա։ Եւ սեռք առոգանութեանց են չորք։ Ոլորակ. Ժամանակ. Հագագ. Նշանակ.

Ոլորակն է երեք։ շեշտ՛. բութ՝. պարոյկ՞։ Ժամանակն է երկու։ երկար. սուղ։ Հագագն է ևս երկու։ թաւ. սօսկ։ Նշանակն է երեք։ մակակէտ՚. ենթամնայ‿. եղնդգամէ( ) որև միջառութեան կամ պարփակութեան ասի.

Եւ ահա զնշանագիրսն իւրա

քանզի իւրոց եղեալք զինի անմանցն բաց 'ի սոսկէն ։ զի այն ոչ գոյր ձուլեցեալ ընդ այլոց կապարեայց տպագրարանի տպեցման այսր դրդուկի։ Այլ է սոսկն գիծ խմն շեշտանշան ։ առեալ 'ի գլուխն բութ։ զոր կերպ 'ի յայլոց գծլոն կամ 'ի տպեալսն տեսցես ։

Յաղագս Ստորակետաց ։

Շեշտն որ է ասել սուր, է՛ նը-շան զվանկն սուր հնչելոյ․ այսինքն 'ի վեր սաստելոյ։ որգոն, զմազարէ՝ արի՛ եկ արտաքս ։ ով մարդ՝ գրեա՛ զոր տեսանեսդ։

Այլ ուրեք էական բայն է ան-ուան որ է բան, 'ի բայէ կամ յանուանէ սովոր որոշի։ որպէս, այն որ վա՛րժ է գիտունն՝ վարժէ՛ և զայլս ։ Այլ որ միշտ 'ի վարժ-մա՛ն է, գիտէ՛ նա՝ թէ ո՛րչափ ինչ շահի ոք 'ի վարժմանէ՛ ։

Բութն՝ որ է ասել ծանր կամ գուլ, է՛ նշան զվանկն ցած հըն

ջելոյ. այսինքն 'ի վայր հարթելոյ:
որպէս զանզարէ՝: ով մարդ՝:
Սակայն կիրառութեան սորին 'ի սոյն_
պիսի տեղիս՝ աղօտացեալ է այժմ
'ի մէնջ: Ուստի այժմ առ մեօք
ոչ այնքան 'ի գործ ածի բութն
վասն զվանկն ցած հնչելոյ 'ի մէջ
թի՛ւ ասացուածոց, որքան առ'ի
տրոհել զբան՝ ըստ կիտիցն եդեալ
լինի. զոր ըն̃ նմ̃ տեսցես անդ:
Պարոյկն՝ որ է ասել ելևէջ,
է՛ նշան զվանկն 'ի սկզբան իվեր
սաստելոյ, 'ի վախճանի իվայր հար
թելոյ: որպ̃ 'ի հարցական բանս է
տեսանել: զի՞նչ. ընդէ՞ր. ո՞ւր.
քանի՞: Զի այսպիսի ձայնք 'ի
միում հնչման ելևէջս առնեն.
այսինքն իվեր սաստին և 'ի վայր
հարթին ըստ ալեացն 'ի վէմ հա_
րելոյ: Որպէս ահա պարոյկն՝ է՛
շեշտ և բութ: զի 'ի ներքին ծայ_
րէ՝ անտի մինչև ցկէսն է՛ շեշտ՛.
և անտի մինչև ցկատարն բութ՛.

Պարոյկն և շեշտն զբանս զայս-
պիսիս՝ դու նստար, այսօր դեռ էր,
՚ի չորս հնչմունս փոխակերպեն։
Ո՛րգոն, դո՞ւ նստար. դու նստա՞ր։
դո՛ւ նստար. դու նստա՛ր։
Նշա՛ն այսոքիկ չորեքին կերպաւքս՝
չորս այլ և այլ իմացմունս ունին։
Յառաջնումն զանձն հարցանէ
նստողին. նա՞ էր թէ այլ ոք։
Յերկրորդումն՝ զնստիլն հարցանէ
և ոչ զանձն։ Յերրորդումն՝ զանձն
ստուգէ նստողին թէ նա էր։
Իսկ ՚ի չորրորդումն՝ զնստիլն ստուգէ.
իբրու ասելով, գիտեմ որ նստա՛ր։
Պարոյկս այս ՞ ՚ի բաղում ուրեք
զստորասականն բացասականն շինէ,
և զբացասականն ստորասական։
Ստորասականն բացասականն որգոն,
ասացի՞ քեզ թէ մի գնար։ Որ է
ասել, ոչ ասացի։ Իսկ բացասա-
կանն ստորասականն որգոն, ո՞չ ասացի
քեզ թէ մի՛ տար։ որ է ասել, ասացի։
Նոյնպէս և զայլսն իմա։

Արդ՝ երից այսոցիկ՝ ՚ի ոլորակ ասացաւ. որք առել ելև էջ. զի շեշտն ելանէ և բութն իջանէ՝. և պարոյկն է՝ ՚ի նոցանէ՝ և ոչ այլ. զի ՚ի նոյն ՚ի միում վանկի ելանէ և իջանէ որպէս և ցուցան.

Բայց տես, զի որովհետև ոլորակն՝ է՝ առել ելևէջ, շեշտն ըստ ինքեան և բութն ըստ ինքեան ոչ կարեն կոչել ոլորակ. զի միոյն ելանէ միայն և միւսն իջանէ միայն Սակայն կոչին ոլորակ այնու, զի մասունք են ոլորակին. զի միոյն ելանելով և միւսն իջանելով՝ երկուքն մի ոլորակ լինին որպէս և է՝ իսկ պարոյկս. որ զերկուսն ևս ունելով՝ կարէ՝ ըստ ինքեան կոչել ոլորակ որպէս և ձևն վկայէ. վասն պարոյկն՝ պարոյկ կոչի կամ ոլորակ.

Յաղագս Ժամանակաց.

Երկարն՛ է՝ նշան զվանկն երկար ձգելոյ. որպէս ՚ի միջարկութիւն, ո՛՝ թէ որքան ներես տր՛.

աւա՛ղ՝ զի ո՛չ լո՛ւայ քեզ․ եղո՛ւկ՝
թէ զինչ՞ լինիցիմ։

Սուղն՞ որ է աւել կարճ, կամ
շուտանց, ՚ի տաղական բանսն՝
դնի իւր թուուցանելեաց՝ վասն
միաչափ բերելոյ զտողսն․ Որպ
այս, ձն իմ գործոյս զոր գրեցի․
չեմ այլ մինար թէ՞ այդ ինձ լինի․
Յորում թե՞այդ, արտաբերել որպ
թայդ․ զի երկու տողքն միաչափ
դայցեն ութ ութ վանկ․

Եւ՛ երկոքին սոքա՛° ամանակ
ասացան․ զի այս յայտ է ամնցուն,
որ երկար և կարճ ելումն շնչոյ՝
ժամանակաւն ճանաչի․ զի յերկար
ելումն շնչոյ՝ երկար ժամանակ
ներմուծանի, և՚ի կարճն կարճ․

Հագագն Թաւ և Սուղ․

Թաւն՛ է՝ նշան թաւ բաղա_
ձայնից․ առ՚ի ցուցանել զթանձ
րութի նոցին։ որպ թ՛․ լ՛․ խ՛․
Սակայն ո՛չ գոյ այժմ այս սովո
րութիւն․ այլ դնի միայն ՚ի վր
Ճէ․

բա

բաղաձայն հիւնի առ՚ի ցուցա-
նել թէ՝ է՛ հագագ և ո՛չ ձնչումն։
ոպ սրտիւ՛. բանիւ՛. գանիւ՛, ևայլ
Սոցի՝ (է՛ հագագ և ոչ ձնչումն։)
զի թէպէտ ելուզման թէ ձայն-
աւորաց թէ բաղաձայնից՝ կարէ՛
ասիլ ձնչումն։ Սակայն առ՚ի զանա-
զանել ՚ի միմեանց զերկուս հընչ-
մունսն՝ ելուզման ձայնաւորաց
ասի ձնչումն, և բաղաձայնից հա-
գագ։ զի ՚ի ձնչման ձայնաւորացն
հագագ ոչ երևի։ Լա՞ թէ՞ զինչէ
հագագ, նկատեա՛ զձնչումն բաղա-
ձայնին և այն է։ Լա՞ տեսս այսու,
զի ձայնաւորքս՝ ե, ի, յորժամ լի-
նին՝ եա, եօ, իւ, իըը զհագագ
ձնչեն և ո՛չ իըը զպարզ ձայնաւոր։
զի ձնչումն ընդմիջական, հագագ
յաւէտ ասի ՝բ՝ պարզ ձայնաւոր։
Սոսկն է նշան նուրբ բղձյնից.
բայց և այն այժմ ՚ի գործ ածիլ
ո՛չ ունի։ և սոյն այս է պատճառ
ո՛չ գոլոյն նր ասա ՚ի կապարեայս։

Յաղագս Նշանակաց.

Մ՝ականակէտն որ է ասել վերնակէտ, ի վերքան զտողն դնի յետակոյս նախդիր ինոյ. առ՚ի նշանակել թէ տառս այս՛ ի, ո՛չ է բնական տառ բառին, այլ եկամուտ. որ և սակաւ ինչ՝ միջոցաւ դնի. որպ՚ի սիրտ. ՚ի սրտէ. և այլ.

Զայս՚ ոմանք ի վ՟ր ա՟մ միատառ նախդրաց՝ և յօդից եզատառից դնել կանոնեն. առ՚ի ցուցանել (որպ ասացի) զդրական գոլն տառին այնորիկ և ո՛չ բնական.

Որոց և ես թէպէտ ունիմ հաւանիլ, սակայն զի չէ եղեալ սովորութիւն՝ ՚ի բազմացն տարածանիլ չէ՛ բարւոք.

Ընթամնայն որ է ասել ՚ի ներքոյ դնելի, է՛ կցող երկուց ծայրից որպ սղմինդր որ է քինէտ.

Զի յորժամ ՚ի ծայր տողին կիսատ մնայ բառն, դնի ընթամնայն ՚ի ներքոյ, առ՚ի ցոյց՝ թէ մի՛ յա-

մնար 'ի վանկիդ զի կիսատ է .
այլ անց փութով 'ի միւս տողն
կցել զերկուսդ իմաստին և այնպ՟
կցմամբ ընթեռնուլ ոպ՟ 'ի միում
տողի: Ոմանք զենթամնայն՝ ձայն-
աւորաւ եզերել կիսատից միայն
դնել կանոնեն. Իսկ ինձ՝ ամե-
նայն կիսատից դնել բարւոք գոլ
թուի . հետեւելով յունաց
յորոց առեալ եմք .

Դնի եւս Ենթամնայն 'ի ներքոյ
բարդեալ բառից որք ոչ այբի՟
և ոչ փոխարկմամբ իցեն բաղկա-
ցեալք : Որոց լինի ենթամնայն
սրղմինդը կամ շաղկապ 'ի տեղի
այբի : ոպ՟ մեծ‿ակն . լայն‿երես .
նեղ‿սիրտ . և այլ . Այս վասն զի
այսպիսիքս կարեն լինիլ և չբարդ-
որպէս յիշեալ եմք յերեսն 202 ,
դնի ենթամնայն 'ի մէջ երկուցն
իներքոյ , առ'ի ցուցանել զգոլն
բարդեալ: Որ և 'ի բարդիլն այլ
ձնշումն ունի, և յոչ գոլն՝ այլ:

Ս՝ղնգաձեւն (   ) որ և միջա-
ւորումն կամ պարփակումն ասի,
է՛ նշան՝ թէ այս բան զոր միջա-
ւեալ պարփակեմք՝ ոչ է ՚ի կարգէ
շարադրութեան. այլ որպէս արտաքոյ
ինչ մտումն ՚ի ներքս: որպէս այս,
Ես զքեզ ստուգիւ՝ ով սիրելի՛
(թէ և ոչ հաւատաս բանիս)
անձնակից գոլ գիտեմ ինձ.
Ո՛րկերպ մինչ ընթեռնու ոք,
՚ի մտանելն ՚ի միջաւորումն՝ որպէս թէ
խոտորի՝ ՚ի շարադրածոյն. Իսկ
մինչ թողու զայն ՚ի բաց և ասէ
այսպէս, Ես զքեզ ստուգիւ ով սի
րելի՝ անձնակից գոլ գիտեմ ինձ,
անխոտոր ընթանայ շարադրութին.
Ս՛ա թէպէտ այսէ զօրութի երկղն
գաձեւ նշանացս դէմ առ դէմ,
սակայն դնեն ուրեք զմինն միայն
մօտ ՚ի ծայրս տողից առ ՚ի որոշել
ինչ, զի պարզագոյն լիցի իմաց-
ուածն. տես յերեսն 153.
Իսկ և դէմ առ դէմ կարեն առ-

դնել ըստ հաճուն շարադրողին
առ՚ի որոշել կամ զգիծ ինչ կամ
ըզ վանկ կամ զբառ կամ զբան
զի դիւրիմաց լինիցի։ Աւստի ե-
րեւի թէ կոչեցեալդ Գծաւորք,
մեծ օգտութի ունի շարադրուն
յայսպիսի տեղիս, ուր զինչ եւ իցէ
որոշել հարկաւորիցի։

Այն՝ որդ՝ ասացեալ նշանագիծքս
շեշտ, եւ այլն՝ թէպէտ շատ կա-
րեն ՚ի կիր արկանիլ, սակայն պի-
տանութիւն սոցին յայնժամ է-
րեւի, յորժամ ՚ի հարկաւոր տե-
ղիս ՚ի գործ ածիցին։ Այն հար-
կաւոր տեղին այն է, ուր եթէ
ոչ դնիցին՝ շփոթի՛ բանն։

Զորօրինակ ՚ի բանս, (ով մարդ՝
գրեա՛ զոր տեսանեսդ,) թէ դնի
շեշտն թէ ոչ, ՚ի հարկէ սովորութեն
շեշտանան երկուքս՝ ով, գրեա։

Իբրու թէ բնութեամբ ունելով
յայսպիսի տեղիս զհնչելն ասոր։
Իսկ մինչ ասի՝ (պետրոսն վարդա

պետք․) երկուս ունելով իմաց-
ուածս, եթէ ոչ դնիցի շեշտ՛,
շփոթութիւն լինի բանին։ Ոչ ի կարէ՛
ասել, պետրոսն վարդապետ է։
պետրոսն վարդապետ է՛, Որովք
ահա՛ պիտանութիւն շեշտին երե-
եցաւ աստ․ առ՛ի որոշել զիմաց-
ուածսն․ Իսկ թէ այլում բա-
ռի հանդիպեալ՝ ըստ յարմար հընչ
մանն պահանջելոյ՝ վարդապետէն
ոչ շեշտանայ․ Յայնժամ եչին
շեշտանալն՝ էին բացատ դրմամբն
որոշի, և միւսն կից դրմամբ․
Որգոն, պետրոսն լաւ վրդպտ է․
պետրոսն լաւ վրդպտէ․
Ըստ և թաւս՛ յայսպիսի տե-
ղիս, (լցաւ թիւ դրուածոցն,)
թէպէտ յարմարէ դնել, սակայն՝
թէ դնի թէ ոչ, իբրու բնութիւն
ունելով զնոյն ձայնութիւն՝ այլագ-
ծնչել ո՛չ կարեն․ Իսկ ձայնս,
(տիւն) որ է վանկն միաձայն և
բառն ցերեկ, եթէ ոչ ունիցի

զթաւ՜ն, լինի վանկն երկձայն, և
բառն անուն դրոյ. տիւն, րէ, ցոյ.
Այսպէս և զայլոց զհարկաւոր
տեղիսն իմա.

Գործ գիտելի է, զի Ժ նշանա-
գիծքդ առոգանութեց որք եդան,
ո՛չ եթէ ըստ պատահման ինչ նշա
նագծեցեալք են. իբրու թէ ո՛պ
և հանդիպեալ իցէ. այլ ամենե-
քեան յարմար ըստ այնմ նշանա-
կութե զոր նշանակեն՝ ձևակեր-
պեալք են. զորօրինակ՝

Շեշտն՝ ըստ այնմ զի սուր հա
նել նշանակէ զձայնն, սուր է և
ձև նորին. Լ՜ զի խոտոր դնի
դէպ յընթեռնլիսն, նշանակէ զո
լորումն դէպ առ բութն. զի յետ
ելման իջումն է.

Բութն՝ ըստ օրում տըկար և
վայրահակ նշանակէ զձայնն,
ծանրաձև է և ինքն. Որոյ ըսկը
սումն 'ի վերուստ՝ է՛ 'ի խոտոր կող
մանէ շեշտին. ելումն ընդ իջման

Նշանակելով ունիլ զաւրնչուն̃·
Պարոյ՛կն ասացեալ է · թէ կէսն
շէ՛շտ է և կէսն բութ՝:
Երկարն´ կո՛յժ յայտնագոյն է·
որ և յերգ̃կն բանսն դնի առ՚ի
յամեցուցանել զշունչն :
Սուղն° ծայր ինչ ոչ ունելով՝ նը
շանակի ամփոփ գոլ առանց եր
ման · որպէս է՛ և վանկ նորին
կարճ՛ և խափան·
Մակակէտն՝ յետ կոյս նայելով
զնախադիր տառն ի՝ իբրու թէ
զկնի իւր քարշէ · նշանակելով՝
թէ բացա՛տ դնիլ պարտի սակա̃
ինչ ՚ի բառէն ո̃պ իվէր ասացա̂ :
Որ և որքանիկ ինչ ունի զատուն̃
տեղեա̂ , այնքանիկ ինչ և շրն
չափն պարտի գոլ :
Ենթամնայն ես ‿ յայտնագոյն
ի̃ն ունի զձևն ըստ իւրումն նշա
նակութեան : զի որ̃պ սղմնդրն
զոր քինէտ ա̃ցպք որ է շաղկապ՝
ըմբռնիչ ծայրկունս ունի առ

եր

երկուս կողմունս • Որպէս և
ենթամայն զնոյն ունելով նշա-
նակութիւն ոչ ասացաք, ըմբռնողն՝
ունի զձև 'ի ներքուստ 'ի վեր։
Միջատուն ( ) այնքան յայտ-
նագոյն ունի զձևն ըստ իւրում
գործոյն, մինչ զի ինքնին իսկ ձևն
իւր՝ թարց մեկնութեան երբեք վար-
դապետոէ թէ առ ինչ գործ 'ի
կիրառի։ Իսկ զձևոց թաւերն
և սուսերն՝ (թէպէտ և նոքին յար-
մարեն ձևագծեցնել,) չունիմ
սակայն ասել ինչ։

Ոմանք առոգանութիւն՝ միայն
զայնս ասեն, որք ելևէջս ու-
նին ձայնի • որք են ոլորակքն։
Այլք զերկարն և զսուղն ըզ-
հետ առնուն • որք երկարել
կամ նուազել ունին զձայնն։
Իսկ մեք ըստ այլոց ևս ոմանց,
զտասն նշանագիրսն ևս 'ի մի վա-
կեալ՝ առոգանութիւն անուանեցաք
վասն գոլոյն միանգամայն յօրինիչք բանին։

Ա՛րդ՝ թէպէտ յոյժ հարկա-
ւոր է գծագրողին գիտել
զայսոսիկ զա՟մ և ածել ՚ի գործ
ըստ տեղւոյն։ Սակայն և առաւ-
ել ընթերցողին է գիտելի քան
գծագրողին։ զի թէ ընթերցողն
տգէտ է սոցունց, թէ և բարւոք
գրեցեալ իցէ, աւերէ՛ ընթերց-
ուածն որ՟պ ասացաք։ Իսկ թէ
հմուտ է վերծանողն, թէ և ոչ
գրեցեալ իցէ ըստ ոճին, նա՛ ըստ
ոճին ընթեռնու։ Զի այն է հը-
մուտ ընթերցող՝ որ ոչ միայն ՚ի
դրմանէ առոգանութեանցն՝ այլ ՚ի
նոյն ՚ի բանէն ճանաչէ զյարմար-
կերպն արտաբերուե՟։ Քանզի
գրմունք առոգանուեցն թէ՟պտ
հարկաւորք են որպէս ասացաւ,
սակայն համբակա՛ցն վասն են և
ոչ գիտնոցն։ զի գիտունքն ո՟չ թէ
ինքեանք են առոգանութիւնք։
զի և առոգանուիքն՝ ՚ի գիտնոցն
սահմանեց՟լք են։ Ա՛յս բան։

Յաղագս Տրոհութեան ։

Պրակ 38

Տրոհութիւն որ է կէտադրութիւն՝ է այն, որ ցուցանէ զտեղիս շնչառութեան 'ի ընթերցուածսն։ Եւ ունի նշանս երիս։

Ստորակէտ, | Միջակէտ . | Վերջակէտ ։ |

Ստորակէտ ասի, կամ ստորատ, զի տեղեաւ և ձևով և գործով ստորնային է. այսինքն ներքնային։ Տեղեաւ, զի սակաւ ինչ ի ներքոյ գծին ք̄ զտողն։ Ձևով, զի կիսաձև ունի և ոչ բոլոր։ Իսկ գործով, զի գործ ստորատին այն է՝ նշանակել զբանն գոլ անկատար. զի առ այն սահմանեցեալ է՝ թէ զկնի անկատար բանից դնիցի. Իսկ անկատարն՝ յայտ է զի ստորին է կատարելոյն. վ̄ս որոյ ասի և գործով ստորնային.

Միջակէտ ասի. զի ձևով և գոր

ծով 'ի մէջ է ստորատին և վերջա
կէտին ։ Զոյգ, զի ստորատն է
կէս, վերջակէտն երկու ։ Իսկ
միջակէտն մի ․ որ լինի 'ի մէջ կի-
սոյն և երկուքին ։ Իսկ գործով,
զի գործ միջակիտի այն է՝ դնիլ
զկնի այնպիսի բանի՝ որ ո՛չ անկա
տար իցէ և ոչ եղերեալ ։ Որ լի
նի իմէջ երկոցունց ․ այսինքն ան
կատարին և ծայրացելոյն ։

Վերջակէտ ասի ․ զի դնի ըզ
կնի վերջացեալ բանից ․ որք ա
սին եղերեալք կամ ծայրացեալք ։
Սո՞ զօրինակ երից կիտից տես
զայս և բա՛ց է ։ Եթէ պահես
զպատուիրանս իմ, ճշմարիտ սի
րօղ ես նմա ․ և նա՛ իսկ սիրեսցէ
զքեզ ։ Իսկ եթէ ոչ պահես զպատ
ուիրանսն, մի՛ պարծիր գոլ սիրօղ
նմա ․ զի և նա՛ ոչ սիրէ զքեզ ։
Իսկ թէ անկատար զկնի անկա
տարի հանդիպեսցի, քանի և իցէ՝
դնելի՛ է անդ ստորատն ։ Որգոն,

 Ո․յն

Այն որ ջանայ ուսանիլ և ոչ կարէ, և այն որ կարէ և ոչ ջանայ, մի և նոյն են երկոքին • զի երկոքինն ևս անօգուտք միան •

Որպէս և տեղիք միջակիտից՝ ուր զկնի միմեանց գայցեն, դնելի՛ է միջակէտն • որգոն, Եր՛՛ այր՝ որ ոչ գնաց 'ի խորհուրդս ամբ՛՛ • 'ի ճանապարհի մեղ՛՛ նա ոչ եկաց • և յաթոռս ժանտից ոչ նստաւ •

Որպէս և այլ քանիք և իցեն թէ ստորակէտ թէ միջակէտ •

Նաև տես, զի շնչավերջութիւնք միջակէտին և վերջակիտին՝ յոյժ սակաւ զանազանին 'ի միմեանց • զի երկոքին ևս զկնի կատարեալ իմացուածոց են դնելիք •

Սակայն միջակէտն դնի զկնի այնպիսի իմացուածոյ, որ թէպէտ կատարեալ բան է ըստ ինքեան, սակայն գոյ ևս այլ ինչ ասելի մինչև ցեզերիլ պարագրութեն •

Իսկ վերջակէտն զկնի եզերեալ

պարագրութեն է դնելի. որ նօ-
տարակօրէն դուն ասեն. և քեր-
թողք և հռետորք՝ պարագրութի.
Իսկ միջակիտին եդեալ բանն
որ է և կատարեալ ըստ ինքեան,
կոչի անդամ պարագրութեան։
Իսկ անկատար իմացուածն որ
ստորատին վերջանայ, կոչի
կիսանդամ պարագրութե.
Ամանք 'ի բազում ուրեք (որպէս և
ոսկան վարդապետն) զսն յոյժ կա-
տարեալ գոլոյ բանին՝ 'ի տեղի
միջակէտի զվերջակէտն դնեն.
Այս չէ՝ թէպէտ խոտելի, սակայն
ըստ ծնողն այն է յարմար, զի վերջա-
կէտն 'ի յեզերման պարագրու-
թեանն դնիցի. որպէս և անուն իւր
յայտ առնէ վերջակէտ. Արդ և
ջուխտակ գոլն՝ նշանակէ զմիջա-
ւորութիւն՝ այսինքն զպարագրելն ըզ
վերջին բանին. Արդ զկնի որոյ դր-
նելի փոքր գիր. այլ՝ տնագլուխ.
որ է Գլխագիր.

Ս՟ Թէպէտ գնեն ուրեք իմէջ
պարագրութ զվերջակէտն՝ չէ՛ ինչ
խոտելի ըստ այնմ ենթադատման
զոր ասացաք, նկատելով զայս
կատարեալ գոլն բանին։ Բայց
՚ի գլուխ պարագրութ՝ այսինքն
՚ի յաւարտումն տան՝ միջակէտ բը
նաւորին ո՛չ է գնելի. որպ և ո՛չ դը
նեն՝ եթէ ոչ համբակագոյնք։

Ս՟ արդ՝ ստորակէտն այնպէս
պարտի շնչահատիլ, որ ցուցա
նիցէ թէ անկատա՛ր է իմացուածն։

Ս՟ միջակէտն այնպէս պարտի
շնչահատիլ, որ ցուցանիցէ թէ՝
կատարեալ է թէպէտ իմացուածն
ըստ ինքեան, սակայն գո՛յ տակաւին
ա՛յլ ինչ ասելի մինչև ցեզերումն
տան։ և լինի այս՝ հատումն շըն
չոյն սակաւ ինչ շեշտանալով։

Իսկ շնչահատիլ վերջակէտին՝
բթանալով պարտի վերջանալ.
որ ցուցանիցէ թէ՝ եզերեա՛լ է
իմացուածն։

Եւ՛ տաս 'ի կարգս կէտից տան֊
լից եւ բութն՝ ։ զորմէ ասել
տատ՝ անդ 'ի յառոգանութեն խոս
տացաք ։ Յորժամ կէտադրելի
տեղին յոյժ սակաւ՛ իցէ շնչահա֊
տելի, անդ 'ի տեղի կէտի բութն
դնիլ սովոր է ։ Որպէս, (որ խընդ
րէ՝ առնու ։) Որ տեղի ոչ է այն
քան շնչահատելի՝ թէ ստորակէտ
դնիցի ։ Եւ այս փոքրիկ շնչա֊
հատիլս՝ 'ի տեղի ուրեք այնքան
յոյժ հարկաւորի, մինչ զի յոչ դը
նիլն բութ՝, շփոթումն լինի բանն ։
Զի տեղիք կիտիցն թէպէտ պա
հանջեն զկէտսն, սակայն ոչ են
այնքան յոյժ հարկաւորք, թէ
թարց նոցին նաեւ գիտունն ան֊
երիցէ զընթերցուածն ։ [illegible]
որպէս յառոգանութեն ասացաք,
գիտունքն 'ի բանէ՛ն ճանաչեն ըզ
յարմար ընթերցումն եւ ոչ 'ի նը
շանացն ։ Բայց սակայն յայսմի
տեղւոջ (զսաղմոսն քո գրադրին

ետու) թէ բութն ոչ գնիցի ,
վս երկդիմի՛ գոլոյ բանին , լինի
թէ՝ և գիտունքն իսկ չկարիցեն
որոշել ։ Օ ի կարէ՛ իմանիլ թէ
(զսաղմոսն քո՝ գրագրին ետու ։)
կամ թէ , (զսաղմոսն՝ քո՛ գրա_
գրին ետու ։) Ըստ այսմ է (յագք
և լիք հացիւ՝ նուաղեցան ։)
Ուր եթէ ոչ գնիցի բութն՝ , կա
րէ՛ իմանիլ ևս թէ , յագք և լիք՝
հացիւ նուաղեցան ։ որ ո՛չ է այնպէս ։
և այսպիսիք բազո՛ւմք գտանին ։
Այլ յո՛յժ հարկաւորութիւն ունի
բութն յայնպիսի տեղւոջ ։ զոր
կերպ և յա՛յլ տեղիս ոմանս յիշել
եմք ։ տե՛ս յեր՛՛ , 325 , 333 , և այլ ։
Եւ թէ վասն էր բութն դնի
յայսպիսի տեղւոջ՝ պատճառն
այս է ։ Բութն՝ (որպէս ասացաւ)
՚ի գոլն ոլորակ՝ ի վա՛յր հարթէ ըզ
ձայնն ։ և երբ ձայնն ի վա՛յր հար
թի , նուաղի՛ ելումն շնչոյն ։ և
անտի (որպէս յա՛յտ է նկատողին)

նո՛ւազ իմն շնչահատիլ ծնանի. և
լինի այն կէտ նո՛ւազ քան զստո-
րատն. Եւ՛ այսպէս պատճառ լինե-
լոյ ընթոյն ոլորակ և կէտ:
Ոլորակ մի̃ զձայնն 'ի վայր բերե-
լոյն. որպ̃ համայն դրմունք նորին
'ի շարակնոցին. Եւ՛ կէտ մի̃ տա-
լոյն զասացեալն 'ի վերոյս ըզ
նո՛ւազն զայն շնչահատումն.
Եւ՛ որովհետև կէտութիւն ևս
ունեցա՛ւ բութն՝, դնեն զնա
'ի բզ̃մուրեք և'ի տեղի ստորա-
կէտի. կամ և զստորատն 'ի տեղի
նորին. որգոն, Որ ո՛չէ ընդիս՝ հա-
կառակ իմ է. և որ ո՛չ ժողովէ
ընդիս, ցրո՛ւէ՛. ղուկ 11. 23.
Ահա՛ աստ բութն՝ և ստորակէտն,
անխտրաբար 'ի տեղի միմեանց ե-
դեալ են. Եւ՛ տե՛ս, զի միջակէտն
և վերջակէտն միշտ 'ի տողին նս-
տին. Բութն՝ իվերոյ դնի՛ քան
զտողն. Իսկ ստորակէտն, մերթ
ի վերոյ դնի և մերթ 'ի ներքոյ.

զի մերթ լինի մակակէտ՝ և մերթ ստորակէտ,։ Սերջափս և վայրս ծանիր, յորժամ 'ի տեղի ստորակէտի կամ միջակէտի (և) հանդիպիցի, կարելի՛ է թէ ոչ դնիցին կէտքն. վ̃ն զի շաղկապս այս և՝ առաւել տրոհէ զիմացուածս 'ի միմեանց քան զկէտսն։

Ս̂ որդ՝ յետ գիտելոյ զզօրութիւն առոգանութեանցն և կէտիցն, պարտ է գիտել և զընթադատութիւնն բանից. և թէ զինչ է ընթադատութիւն, ասելի՛ է.

Յաղագս Ընթադատութեան։

Գլուխ 39

Ընթադատութիւն բանից՝ է՛ ճանաչել զմիտս բանին, թէ որպիսի եղանակաւ պատկանի արտաբերել։ Զորօրինակ, այլ եղանակաւ պարտ է արտաբերել զպատմական բանն, և այլ եղանակաւ զհարցականն։ Ա՛յլ

եղանակաւ զաղաչականն, և այլ
զսպառնականն ։ Այլ կերպիւ
զտրտմականն, և այլ զխնդականն ։
Այլ զհիացականն, և այլ զզար
հուրականն ։ Այլ զյորդորա-
կանն, և այլ զհրաժարականն ։
Այլ զխրատականն, և այլ զպատ
ուէրականն ։ Եւ այսպէս զամ՟ տե-
սակս բանին պարտ է ենթադրել,
այսինքն ճանաչել և իմանալ, և այնպէս
պատկին եղանակաւ արտաբերել՝
որ յարմար իցէ մտացն բանին ։
Որ թէ զայսպիսիս ոչ ճանաչիցես,
առոգանութիւնքն ոչ կարեն
ըստ տեղւոյն ՚ի կիր արկանիլ ։
Զի գործածութիւնք առոգանու
թեանցն՝ յենթադասին երևին բա
նին ։ Զի մինչ ոչ գիտիցես զմիտս
բանին, զիարդ կարիցես շեշտել
զվանկն կամ բթել, կամ ոլորա-
կել, և այլն ։ Եւ մինչ այսոքիկ
ոչ ածին ՚ի գործ ըստ տեղւոյն,
ոչ լինի վերծանութիւն ուղ՟ անցաւ ։

 Եւ

Եւ ծանիր աստ, զի 'ի վերծա_
նութէ տաղական բանից՝ յետ
գիտելոյ զայս ամ(ենայն) որ մինչև ցաստ
ասացաւ, պարտ է գիտել ևս ըզ
չափն նոցին թէ քանոտնեայ է
կամ քանավանկեայ. և այնպէս վեր_
ծանել ըստ խուրում չափուն:

Եւ չափն տաղից՝ են ոտքն նո_
ցին. որք կոչին ևս անդամք:

Որդ՝ տաղն բաղկանայ յոտից,
և ոտքն 'ի վանկից: և երեքին մ(իայն)՝
տաղ, ոտք, վանկ՝ են երկուերկու:
զի Տաղն լինի հանգէտ և ան_
հանգէտ: Ոտքն պարզ և բարդ:
և Վանկն երկար և սուղ ըստ
ձայնմանն. զորոց սակաւ բանիւք
տալով նշմարինչ՝ անցանելի է.

Յաղագս Երկար Վանկի.

Գլուխ 40

Երկար վանկն կրկին է. բը
նութեամբ և դրութեամբ:

Բնութեամբն՝ է ըստ երից.

Նախ՝ բնութբ երկարք են երկար
ձայնաւորքն․ ոչ ունելով 'ի վերջն
բաղաձայն․ ոպ է՛, ո՛․ կամ բէ՛, բո՛։
Երկրորդ՝ բնութբ երկարք են
վերջաւոր երկձայնքս՝ այ՛, ոյ՛։
որպէս՝ ձայն, գոյն, և նմանք։
Երրդ՝ ասի բնութեամբ երկար
ո՛ և իցէ ձայնաւոր, մինչ զկնի իւր
ունիցի բաղաձայն 'ի սրաձայնից․
ոպ խաղ, դեղ, և նմանք։
Իսկ դրութեամբ երկար այն է,
որոյ ձայնաւորն զկնի իւր երկու
կամ երեք բաղաձայն ունիցի։
ոպ մարդ, ոսկր, և նմանք։
Որ լինի ևս 'ի մէջ երկուց վան_
կից, կամ երկուց բառից․ որպ
տատրակ, մեծ սաղ․ անդրէն,
երկձայն, և նմանք։ Որոց նախկին
վանկքն թէպէտ են միաբաղա_
ձայնք 'ի վերջն, սակայն զկնի ե_
կեալ վանկից սկզբան բաղձյնքն
կից գալով նոցա 'ի ձնչելն, նոքին
առաջին վանկքն երկար համարին։

Յաղագս Սուղ Վանկից․

Գլուխ 41։

Սուղ վանկն ևս կրկին է․ բնութեամբ և դրութեամբ․ Բնութեամբ ևս կրկին է․ Նախ՝ մինչ աներկար ձայնաւորքն ՚ի վերջին բաղաձայն ոչ ունիցին․ որպէս անուն․ այրի․ դարձի, և նմանք․ Երկրորդ՝ մինչ ու և իցէ ձայնաւոր՝ զկնի իւր ունիցի բաղաձայն ՚ի բթաձայնից։ որպէս գոբ, մէգ, և նմանք։ Իսկ դրութեամբ սուղ այն է, որ մինչ երրորդ կերպիւ բնութեամբ երկար վանկն՝ ձայնաւորի՛ համդիպիցի․ որպէս խաղ, խաղալ․ և նմանք։ Նա՛ տես, զի որպէս սրաձայնիւ եղեալ երկարն՝ ձայնաւորի համդիպեալ՝ դրութեամբ սուղ լինիլ ասի․ որպէս այժմ, խաղ, խաղալ։ Նոյնպէս և բթաձայնիւ եղեալ սուղն՝ բաղաձայնի համդիպեալ, ասի դրութեամբ երկար լինիլ․ որպէս

գար, գաբրիէլ։ Որպէս են և՛ տառարակ. մեծ սադ. Օ՛ ի փառ ըստ ինքեան, և Դձ ըստ ինքեան, են սուղք ըստ երկրորդ կերպին։ Իսկ ըստ հանդիպմամբ միւս բաղաձայնից, դրութ. երկար լինին որպէս ասացաւ։ Բայց տես, զի հանդիպեալ բաղաձայնքն է թէ ՚ի բըթաձայնից լինիցին, ոչ այնքան երկարեն զսուղն որքան երկարեն սրաձայնքն. այլ ոչ թէ միջակ առնեն զսուղսն ի մէջ երկարաց և սղից. որք սակայն դարձեալ ՚ի կարգս երկարացն են համարելիք։ Նոյնպէս իմա և զերրորդ կերպին բնութ. երկարն ՚ի հանդիպելն բթաձայն բաղաձայնի։ Իսկ թէ դարձեալ սրաձայնի հանդիպիցի, լինի երկար բնութեամբ և դրութեամբ։ Բնութ. վ՝ն նախկին բաղաձայնին ՚ի վերջնումն. և դրութ. վ՝ն եկդին. որպէս խաղ խաղմ, Դղ Դղր, և այլք։

Յաղագս Պարզ Ոտից.

Պրակ 42

Պարզ ոտքն լինին երկոտասն. որոց չորքն են երկավանկ, և ութն եռավանկ։

Երկավանկից առաջինն է համբայրն. որ է յերկուց երկարից։ պայծառ։ Երկրորդն է Թծաաւորն. որ է յերկայնէ և 'ի սղէ։ վայրի. Երրորդն է Թծավերջն. որ է 'ի սղէ և յերկայնէ'։ տաձեւր։ Չորրորդն է անգայտն յերկուց սղից։ ծաղիկ։

Եռավանկից Առաջինն է ատոքն. որ է յերկայնէ և յերկուց սղղից։ մարգարիտ։ Երկրորդ Թէրէջտանըն. յերկուց սղից և յերկայնէ գերագոյն։ Երրորդ Խօղաբոյբն. ծայրքն երկայն, մէջն սղօտ. քաղցրաձայն։ Չորրորդն է Խօղաղօտն. ծայրքն սուղք, մէջն երկար։ համարձակ։ Հինգերորդն է հաւերջն, յերկուց երկայնից և 'ի սղէ'. եր

ջա՛նկի՞։ Վեցերորդն է առաւօտեան,
՚ի սղէ՛ և յերկուց երկարաց ·
ծոծվա՛յի՛ն ։ Եօթներորդն է նըւ
գան , յերից սղից · նա՞զե՛լի՞։
Ութերորդն է առնքն , յերից եր
կարաց · Եօթնարփեա՛ն ։
Ա՞հ տես , զի որովհետև երկար
և սուղ ելումն շնչոյ՝ ժամա
նակաւ՞ ճանաչի որպ յերեսն 561
ասացաւ , զերկար վանկն առ սուղն
համեմատեալ՝ զերկարն երկամա
նակ անուանեն , և զսուղն եզա
մանակ։ Իբրու թէ երկարն կըրկ
նապատիկ առաւտ հնչէ քան ըզ
սուղն · և որպ երկու քան զնա
յամէ՛ հնչումն նորա։ Վասն որոյ
զանգայտն պա՛րզ ոտից՝ երկամա
նակ անուանեն · վս գոլոյն յեր
կուց սղից։ Զմեծասարն և ըզ
մեծավերջն անուանեն եռամա
նակ · վս ունելոյն զմի երկար և
զմի սուղ։ Իսկ զհամբոյրն կոչեն
քառամանակ · վս գոլոյն յերկուց

եր

երկարաց։ Նոյնպէս իմա և զեռավանկսն, քառամանակ հնգամանակ, վեցամանակ։

Յաղագս Բարդ Ոտից։
Գլուխ 43

Որպէս պարզ ոտքն ՚ի վանկից բաղկանան, այսպէս և բարդքն ՚ի պարզից բաղադրին։ Եւ ոպ̃ վանկքն պարզ ոտից՝ ասին երկար և սուղ. երկարն երկամանակ, և սուղն եզամանակ։ Նոյնպէս և պարզ ոտքն բարդ ոտից՝ ասին երկար և սուղ. երկար ասի եռավանկն, և սուղ երկավանկն։

Եւ ոպ̃ պարզ ոտքն ասին երկամանակ, եռամանակ, և այլ։

Նոյնպէս և բարդ ոտքն քառավանկ, հնգավանկ, և այլ։

Եւ ոպ̃ պարզ ոտից չորքն են երկավանկ, և ութն եռավանկ։

Նյպ̃ և բարդ ոտից չորքն են երկոտանիք, և ութն եռոտանիք։

Երկոտանեցն բարդ ոտից՝ Առաջինն է համբոյրն · յերկուց երկայնից վեցավանկ· եօթնարփեն՝ շնորհօքըլն· Երկրորդ՝ մեծաասարն· յերկայնէ՝ և՛ի սղէ՝ ծնդավանկ· անեղին՝ տաճար· Երրորդ՝ մեծավերջն ·՛ի սղէ՝ և յերկայնէ՝· կուսիդ՝ երջանկն· Չորրորդ՝ անդայան · յերկուց սղից ·

Դիտօղք՝ արթունք ·

Եռոտանեցն բարդ ոտից՝ Առաջինն է ստեղն · յերկայնէ՝ և յերկուց սղից եօթնավանկ · քաղցրաձայն՝ տատրակ՝ վայրի· Երկրորդ վերջատանջն · յերկուց սղից և յերկայնէ՝· ծաղիկ՝ պայծառ՝ ծովային· Երրորդ քօղաբորբն ծայրքն երկայն, մէջն սուղ· գերադոյն՝ դովեալ՝ տիրամայր · Չորրորդ քօղաղօտն · ծայրքն սուղ, մէջն երկայն· ո՛վ մեծ՝ կենսատու՝ նըշան · Հինգերորդ համեղն · յերկուց երկայնից և յաղօտէ՝·

մարգարիտ՝ լուսափայլ՝ անգին ։
Վեցերորդ՝ աւարտեղն․ ՚ի սղէ և
յերկուց երկարաց․ ով դու՝ հա
մրձակ՝ բարեխօս․ Եօթներորդ՝ ներ
գևն․ յերից աղօտից․ քարոզք՝
բանին՝ կենաց․ Ութերորդ՝ սոնքն․
յերից երկարաց իննավանկեան ։
մբ ոսկի՝ քահանայդ՝ նաղելի․
Եւ աստ գիտելի՛ է, զի բարդ-
ոտից ոմանք են տողք․ յորոց
անմիջապէս բաղկանայ տաղն ։
Իսկ ոմանքն են կիսատողք․ յո-
րոց շինի տողն, և անտից տաղն ։
Զ՝ որօրինակ՝ եռոտանի բարդ-
ոտքս վերջատանդ, (յայնժամ՝
սիրով՝ տիրական,) է՛ ևս տող․
որոյ ՚ի չորիցն բաղկացեալ է տաղն ։
Իսկ բարդ երկոտանի ոտքս մե-
ծավերջ, (եկեալ՝ մարիամ,) է՛
կիսատող․ որոյ յերկուցն եղեալ է
տողն․ և յերկուցն տողից տաղն ։
Եւ այսպիսի տողք՝ կարեն կոչիլ
նաև՝ յարաբարդ ոտք ։

Տաղն որպէս ասացաք՝ լինի հան-
գէտ, կամ անհանգէտ.
Հանգէտ ասի այն, որոյ տողքն
միաձայնի են. որպէս այժմ իսկ ի վերոյ
եդեալքդ։ Իսկ անհանգէտ ասի
այն, որոյ տողքն ոչ են միաձայնք։
որպէս այս, (արթունք զուարթունք.
բանիւն բանաւոր ծիծուունք։)
Որոյ առաջին տողն է վերջատանց
հնգավանկ. իսկ յետինն քօղաղօտ
եօթնավանկ։ Գոյ և անհանգէտ
այսպիսի։ (դաւքըն հրէակին. էին
պահապան. մեր գերեզմանին յոր
եդաւ. մարմինն աննըման.)
Որոյ երրորդ տողն ունի աւելի
պարզ ոտք մի եռավանկ որէ այս,
յոր եդաւ։ Ըստ այսց և զայլսն իմա.
Նաև ծանիր յասացելոցս, թէ
տաղիցն ոմանք են երկտողեան.
ոմանք երեքտողեն. և ոմանք չո
րեքտողեն. և յայտէ նկատողացն.

Մ՛որդ՝ 'ի չափելն ուրուք տաղս՝
այսինքն 'ի շինելն, ոչ է բաւական
գիտելն միայն զչափս քանակու-
թեան, այլ նաև՝ թէ յո՛ր տաղըն
որ ոտք պատկանին դնել:
Սակայն այս՝ և այլք 'ի սոյն գի-
տուէս՝ ոչ գտանին այժմ 'ի մեզ:
Ուստի զայսքանս ինչ միայն (որպ̄
և այլք) եդաք աստ, զի թէ և
լրութեան ոչ եմք հասու, գոնէ
մասնաւորին իբրու ծանօթ լի-
նիցիմք: Նա զի՝ թէ և ոչ կա-
րիցեմք չափաբանել 'ի մենջ տա-
ղական բանս, գոնէ զշինուածս
բանաստեղծից՝ կարիցեմք վեր-
ծանել չափաբանապէս:
Ե՛ զանուանս ոտիցն՝ համբոյր,
սուղ, և այլն, կարելի՛ էր թէպ̄
մեկնել աստ: Թէ հեմ այսպ̄ ան
ուանին: Սակայն՝ ոչ գոլով հար
կաւոր այժմիս որպէս ասացաք,
այժմ աստէն առ այս ժամանեալ՝
բանիցս վերջ արասցուք:

Այց որդ՝ ՚ի հասանիլն մեր յայս
կէտ, զո՛ր օրհնութիւն՝ կամ
զո՛ր գոհութի մատուսցուք ա-
մենատն՝ և հատուսցուք զփոխա-
րէնն գթութե ամենաքաղցր բա-
րերարին ։ Որ ըստ իւրում բա-
զում գթութեանն՝ արժանացոյց
զանարժանութիւս իմ՝ տեսանել
զաւարտումն տպեցման սորին ։
Որ յիրաւի՝ (առ այն՝ զի անհաւ-
ատ՝ է կեանքն մեր ,) միշտ յերկ-
բայս էի թէ տեսանիցեմ ։
Սորոյ Փառք և Գոհութի ․
օրհնութի և փառաբանութի ․
Երկրպագութի և ծառայութի ․
Պաշտօն և պատիւ ամենակալ
Տէրութեն Գերագոյականն էութե
Ամենաբն Երրորդութե և միա-
բուն Գոյութեն և Ածութեան
Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սբյ ։
Այժմ և միշտ և յանզրաւ
յաւիտենից յաւտենս
Ամէն ․

Վերջաբանութիւն Գործոյս առ Բարեկամ Ընթերցողս.

Ուսումնասէր սիրելեացդ իմոց յա՛յտ լիցի. զի յայտնագոյն իմն է ամենեցուն՝ թէ գիտութիւնք ա̃ծայնոց և մարդկայնոց իրողութեանց գրո՛վ աւանդեալ են մեզ. Որոց ո՛չ այլով իւիք՝ քան թէ գրոց ընթերցմամբ առ ծանօթանամք. Իսկ կէտ և քանոն ուղիղ ընթերցման և լաւ իմացման՝ է արհեստս այս քերականութ̃ե. Զի որպ̃ ա̃մ արհեստ թէ ծառայական թէ ազատական՝ ունի յինքեան քանոն իմն անսխալ որ ուղղէ՝ զնա և կարգաւորէ՝, Նոյնպէս որ ինչ գիտութի̃ գրով վճարի՝ ուղղիչ նմա և կարգաւորիչ նախաառաջին՝ է քերթողութ̃ին, ապա իւրաքանչիւրոյն յատուկ քանոնն: Արդ եթէ այսպ̃, հարկ և պարտ է ուրեմն ընթեր-

ցանկրաց՝ նախ զուղղութիւն ըն
թերցմանն ուսանիլ, և ապա նո
վաւ առ այլս դիմել։ Եւ այսու
ծանիր զպիտանութի այսր ար
հեստի, որ քանոն ասացաւ ա̃մ
ուսմանց. այսինքն՝ թէ ա̃ծաբա
նականաց՝ թէ փիլիսոփայականաց՝
և այլ. Որոց հետևողքն թարց
քերթողութ̃՝ ուղիղ և հաստատ
քայլել ոչ կարեն. Ուստի որ ոք
'ի գիտութիւն գրոց այսու դըռ
նովս ոչ մտցէ, թէ և բազում ինչ
ուսանիցի և գիտիցէ, գրոց աշա
կերտ ոչ անուանի. Իբրու ոչ մը
տեալ ընդ դուռն գիտնոց և ոչ
համաթուեցեալ ընդ նոսա ըստ
իւրում չափուն. Եւ թէպէտ
քերթողութիւն առ այլ մեծամեծ
ուսմունս համեմատեալ՝ է փոքր
և նուաստ գիտութ̃ ըստ ինքեան,
սակայն զի դուռն է մտից մեծա
մեծ ուսմանց՝ է պատուական և
գերյարգելի, և յոյժ քան զայլսն

 Նախ

նախատանալի՛։ Որպէս բանալին թէպէտ է՛ փոքր մասնիկ իմն երկաթոյ, բայց առանց նորին՝ համայնքն 'ի գանձին՝ անվայելք մընան։ Նոյնպէս առանց քերթողութեան որ է բանալի ամենայն գրոց, իմացմունքն 'ի նոսա թէպէտ ոչ ծածկին իսպառ, բայց համայնքն՝ հաստատ բացայայտիլ ոչ կարեն։

Ուստի որովհետեւ այսքան հարկաւորութիւն ունի արհեստս այս, եւ ամենայն ընթերցասիրաց է ուսանելի, կարեւոր վարկայ տալ զանձն իմ յաշխատանս, եւ շարադրել զգըրքուկս զայս 'ի շահ ուսումնասէր եղբարց, եւ 'ի փառս անճառան փըրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, եւ մօր իւրոյ միշտ կուսին Մարիամու։

Գիտելի է սակայն, զի ըստ ասից ումեմն հանճարեղի, հացն ոչ է նկատելի թէ ազնուական ոք արդեօք շաղեաց զնա կամ եփեաց, թէ ռամիկ ոք անարգի։ այլ յայն

միա՛յն է նայելի՝ զի զքաղցն բժըշ-
կիցէ ։ Նոյնպէս և ա՛յս գրքոյկ
մի՛ նկատիցի թէ յումմէ՞ է շարա-
դրեցեալ ։ որ յետնագո՛յնն է հե-
տևողացն գրոց, և աշակերտացն
աշակերտ ։ Նաև յայն միայն նը-
կատիցի՝ թէ գո՞յ արդեօք ՚ի սմա
օգուտ ինչ լսելոյ և ուսանելոյ ։
Նա՛ որպէս հաց իմն մինչ ուտիցի
զտեղի ինչ այրեցեալ ՚ի յեփելն,
ո՛չ այնր վասն ջուտեն զնա բնա՛ւին
որք զքաղցն ունիցին ։ այլ զայն
մասնիկն ի բաց հատեալ՝ ուտեն
զմնացեալն ։ Սոյնպէս և ՚ի յայսմիկ
շարադրութեան թէ անօգուտ ինչ
խօսեցայ, կամ թէ սխալեցայ և
ո՛չ իմացայ, ՚ի պատճառս այնց՝ ո՛չ է
պարտին զբոլորն ի բաց ընկենուլ ։
զի ՚ի բոլորումն գտանի՛ թերևս
և օգտակա՛ր ինչ ։ Ուստի պա՛րտ է
մտաւորաց՝ զանպիտանն ի բա՛ց ըն-
կենուլ և զօգտակարն առնուլ
որ պիտո՛յն իցէ ։

 Նարկ

Անդ՝ մինչ տեսանիցես այնպի
ինչ յայսմ գրքուկի զոր և այլք
խօսեալ իցեն ճառագունիցն յետոյ,
զայնպիսիսն զամ՝ յայնց մտածել
դող գիտիցես և ոչ ՚ի մէնջ. թէ և
կարելի է՝ զի զոմանս ՚ի նոցանէ
դու և ես խորհեալ իցեմք:

Ասացի՝ (յայնց մտածեալ դող
ծանիցես և ոչ ՚ի մէնջ,) սակայն
ոչ յայնցն է յայնց, և ոչ ՚ի մէնջն
՚ի մէնջ. այլ ՚ի միոյն է ամ և նո-
րին է սեպհական: Որ պարգևէ
և տայ որում և կամի, յորժամ
և կամի, որքան և կամի:

Արդ՝ այնք որք յայլ և այլ տե-
ղիս յիշին, կամ վս այլ ինչ և
այլ ինչ մտաց, յայլ և այլ տեղիս
յիշեցան: Կամ թէ՝ յորոյ վերայ
ասելի ինչ մնացել, և կամ յետոյ
մտածեալը զայն ՚ի պատկին տեղւոջ
գործել յիշեցաք: Որպ յերեսն 137
մնացաք ասել ջուջուջանց հմ ջուջոյ:
որոյ պէս և այլք գտանին:

Եւ արդ՝ ո՛վ ընթերցասէր որ-
դիք սիօնի. մինչ օգնութ̄բ տ̄ն
օգտեսջիք ինչ ՚ի սմանէ՛, զանձան
ձիր վարժապետն իմ հեզահոգի,
զա̄ծաբան ա̄ծատուր վարդա̄պետն
ջուղայեցի, ՚ի սուրբ աղօթս ձեր
յիշեսջիք ՚ի տ̄ր. վարձս բարեաց
խնդրելով նմա ՚ի տ̄նէ. Որ ՚ի 1155
թվին հայոց՝ նախախնամութ̄բն ա̄յ
եկն ՚ի կոստանդնուպօլիս, ծայրա-
գոյն նուիրակ ա̄ծաէջ գահին և
մօրն մերոյ ս̄բ Էջմիածնի.
Եւ աստ ՚ի կոստանդնուպօլիս է̄
այլոց եղբարց՝ առ ՚ի վարժել զան
վարժ խակուի̄ տհաս հասակիս,
բազում աշխատանս աշխատեցի՜.
Որև դաս ասելոյ այնքան ունէր
փոյթ, մինչ զի թէ ՚ի ժամ ճաշոյն
հանդիպէր, թողոյր զուտելն և
վճարէր զխորատն. որոյ զհոգին
լցէ տ̄ր ողորմութ̄բն իւրով.
Գւոցի յողորմութ̄ե տ̄ն և վարժա
պետն նորին և վարժապետն վար

 ժա

ժապետին մինչև ցառաջին սկիզբն
նոցին. զի առաքէ տր 'ի տուրս
բարեաց առ ամենեսին:

Հուսկ յետոյ զյետնագունեղ
վարժեցեալս յիմաստից նոցին
զպաղտասար դպիր կոստանդնու-
պօլսեցի, և զհայրն իմ կեսարացի
զգրիգոր հիւսն, և զմայրն իմ ըզ
թուրվանտայն՝ ընդ այլ ննջեցելսն
մեր յիշեսջիք 'ի քս յս՝ քաւու-
թեան մեղաց հանդիպել. ամէն.

* Յիշատակարան Տպեցման.

Եւ արդ՝ վերստին տպեցաւ
գիրքս Քերականութեան
'ի թվին ռմի. 'ի Հայրապետութե
Գերահռչակ Ս.թոռոյն և մօրն
մերոյ տր Էջմիածնի՝ Յաջորդի
երիցս երանելւոյ տր հօրն մերոյ
Գրիգորի լուսաւորչին՝ Տեառն
Սիմէոնի Սրբազան Կթղիկոսի
ամենայն Հայոց.

Ս՛ն ՚ի Պորտուգալ սրբոյն Էջմի
սուրբ Տնօրինական տեղեացն
Երի̃, և Կոստանդնուպօլսի մեծի
քաղաքիս՝ Տեառն Պօղոսի և Տն̃
Գրիգորի Արքեպ̃ան և Ա̃ծաբան
Վարդապետացն երջանկաց ։

՚ի Կոստանդնուպօլիս ՚Բաղդադ ։

Ըստ խնդրոյ ուսումնասէր ման-
կանց եկեղեցւոյ․ Սորդենմբ
և գոյիւք նոաստ դասպարիս
Մուրատեան, և Հայրապատի
Եղիսորն իմոյ Գաղտասար ամի-
րայիւ ․ իբրու տրիտուր լուսա-
հոգի պատուելի մեծ վարժապե-
տին՝ Հեղինակի գրքոյս և բազմ-
երախտին Հայկական ազինս ․ և
մանաւանդ իմս անարժանուն ․
երկասիրութեամբ Թոռան Նորին՝
դեռաբողբոջ հեզաբարոյ մեսրոպ
դպրի ։ ։ ՚ի Տպարանի Հանգու-
ցեալ մՀտսի Աստուրի որդւոյ
յօհաննիսի բարեմիտ դպրի ․ և

որդւոյ նորա տիրացու կարապետի։
Աշխատակցութեամբ մշակաց նոցին՝
գալստին, պօղոսին, և նիկողոսին։
Ուրեմն խնդրեմ ՚ի վայելողացդ յի
շել զհոգի նոցին և մեր և ծնո
ղաց և զաւակաց և մերձաւորաց
մերոց՝ միով Աստուած ողորմեայիւ։
Որ և յիշողքդ յիշել լիջիք ՚ի տեառնէ
մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ. որ է օրհնեալ
ընդ Հօր և ընդ սրբոյ Հոգւոյն.
այժմ և յաւէտ և յաւիտեանս։

Եւ աստ ՚ի վերջնում դիտելի է
զի յոմանս տեղիս սխալմունք
գրոց պատահեալք ՚ի շարելն ըղ
կապարեայս, և զկնի սակաւ ինչ
տպեցման թղթոցն տեսեցեալք՝
ուղղեցան։ Աստի ժտեմք ՚ի կա
րեկցացդ՝ ՚ի հանդիպելն ներել
մեզ տկարացս։

Մեր մարդկային գոյով տըկար՝ սըխալի։
Զի անսըխալ՝ մինըն միայն գըտանի։
Որում փառք յաւիտեանս ամէն։

Ցանկ ըստ Այբուբենի Գլխաւոր
Բանից Գրքոյս․

Ախտակրութ̃ն որ ըստ այլոց միջարկութիւն ասի 300
Ածանցելոց եզերմունքն 42
Ածանցելոց նխ̃ կերպքն 206
Ածանցելոց վերջից խ̃տն 213
Ածանցելոց վ̃ խորատք 228
Ածանցեալ բայից խորատ 287
Ամենեքեանին հոլովն 130
Անդէմ բայքն 108 · 276 · 418
Անունն 18 · 187 · 289
Անքրմառ ձայնաւորքն 482
Առաղդեցութ̃ե վերատին 186
Առոգանութիւնքն 556
Արգելեալ խնդիրքն 434

Բաղադրական նախդիրքն 150
Բաղաձայնից հնչմունքն 482
Բաղաձայնքն սուր և բութ 490
Բայն 48 · խորատք 80 · 260 · 279
Բայք առաջին կերպին նմ 87
Բայք երկր̃դ կերպին ամ 90

Բայք երրորդ կերպին ու· 92
Բանն 14. նաև յերեսն 512
Բառն 13. նաև յերեսն 504
Բղխմունք ձայնիցն բայից 270
Բնադէմք և դրադէմք 260
Բնական կարգ շարադրութե 405
Գոյական և այլն մեկնին 208
Գործեսցէք լռ՟ասցէք և" 274
Գերանունն 118. 295
Գերանուանց հոլովքն 122
Եզական և յոգնականն 382
Ենթադասութիւնն 580
Ենթակայականն և մակա" 188
Երանեալէ։ 2 այլ։ 3 որ 447
Երկատեսակ նրգրծկնքն 82
Երկոքեան երեքեան չոր" 131
Էական բայքն և հոլովքն 100
Էին բայի՟ եղծել բայքն 260
Է, օ, են տառ, վանկ, բառ 496
Ընդմիջակն բայից քանիքն 80
Ընդմիջականն ներգրծկն 283

Ընդամիջկին կրած" լինի 283. 412
Ընդունելութիւնն 110. 291
Ընդունելուն բղխմունքն 115

Թանձք նուրբք և միջակք 488
Թրին անոսան լերեան 203

Կերպաւորութիւն տաւրին 520
Կերպաւորութիւն վանկին 533
Կերպաւորութիւն բաւրին 543
Կերպաւորութիւն բանին 549
Կրածրկին ընմիջ" լինի 283. 411
Կրածորդնի պէս ներգր" 264
Կրկնակքն և նայքն տաւից 492

Համաձայնութին և հոլովաւ" 307
Համաձայնութ ան" ընդ ան" 308
Համաձայն" դերան" ընդ ան" 328
Համաձայն" մասնկն ան" ընդ" 339
Համաձայն" յօդի ընդ ան" 345
Համաձայն" պատասխանոյ ընդ հարց" 351
Համաձայն" բայի ընդ անուան 353
Հասարակ բայքն 96. 263 412
Հարցկն անուանց հոլովքն 128

Հարցմանն յարաբերման լինի 352
Հեգակազմութիւնն 533
Հետեւմունք մասանց բանին 518
Հիւանդ էի եւ տեսէք զիս 268
Հիւնն բացայայտի 9. 486
Հնչումն է սեռ ամ ձայնից 503
Հոլովառութիւնն 307. 368
Հոլովառութիւն անուան 369
Հոլովառութիւն ամէն անուանց 379
Հոլովառութիւն ներգործ բայից 389
Հոլովառութիւն կրաւորին բայից 407
Հոլովառութիւն հսրկ բայից 412
Հոլովառութիւն ըն միջակին բայից 414
Հոլովառութիւն ընդունելութեան 432
Հոլովառութիւն միջարկութեան 434
Հոլովք անուանց 22. 24. 233
Հոլովք առանձնականացն 36
Հոլովք ածանցելոցն 43
Հոլովոց մեկնութիւնքն 441

Ձեւն անուան՝ յերեսն 200
Ձեւափոխմէ կողմնահանքն 98
Ձեւակերպութիւնք հոլովմանցն 252

Ճ՛անաչել զշարադրել մաս" 446
Ճ՛անաչումն ը̃ հետեւմանց 46
Ճ՛գնեմ, կամ ճգնիմ 267

Մ՝ակբայն 152։ խորատք 158
Մ՝ակբայ և շաղկապ 183
Մ՝ասնական անուանց հոլովքն 127
Մ՝ասունք քերականութե 469
Մ՝իջարկութիւն որ է ախտակր" 300

Յաղթել, տիրել, իշխել և" 401
Յարաբերականն հոգին լինի 352
Յարմարագրութիւնն 520
Յիով վերջանալի բառքն 522
Յոյն ըմիջական նշումն 483
Յոյն վ̄ տես և յերեսն 525
Յոգնաւական հոլովմունքն 384
Յօդն 132։ հոլովքն յօդին 137

Նախդիրն 138։ խորատք 142
Նախդիրն ––– 146։ ընդ 147
Նախդիր և մակբայ 182
Ներդրծկնին զուանոյն՛իկր" 407
Նշանական և կոչմնական բայք 83

ոէ

Շաղկապն 168. խրատք 180
Շարամանութիւն որ է 306
Ոյ, իւ, ով, ու, օղ վանկքն 542
Ուցեալ ձևածլ նախտպքն 269
Չափողն ուղղականն և չա" 387
Պատուադրութիւնն 529
Սահմանքն 'ի տեղի ստորոգս" 275
Սեռն անուան 196
Սկսումն վերստին 'ի քերա" 464
Ստորոգմանքն շինօղ մասունքն 429
Ստուգաբանութիւնն 543
Վանկն 11. 497. 582
Վերծանութիւնն 552
Տառն 8. նաև յերեսն 471
Տեսակն անուան 206
Տրոհութիւն որ է կէտադրութի 572
Քաղցր քաղցու 34. 131. 250
Քանակն անուան 194
Քերականութիւնն 466

ԱՒԱՐՏ.